

Okrogle in
malo manj okrogle
iz Mozirja

Aleksander Videčnik

Aleksander Videčnik

Okrogle in
malo manj okrogle
iz Mozirja

Mozirje 2001

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-7

VIDEČNIK, Aleksander

Okrogle in malo manj okrogle iz Mozirja / Aleksander Videčnik. -
Mozirje : Zavod za kulturo, 2001

111782912

Videčnikovo novo zgornjesavinjsko pisanje Okrogle in manj okrogle iz Mozirja je po svoje posebno. V njegovem spoštljivo dolgem in slikovitem nizu, v katerem ne manjkajo niti Videčnikova nadvse zanimiva avtobiografija niti nekateri denarniško zgodovinski zapisi, čeprav je glavnina namenjena zapisovanju zgornjesavinjske kulturne dediščine, so Okrogle in manj okrogle še najbližje literaturi. Snovno so prav tako kot vse drugo, s čimer se ukvarja, oprte na dokumentiranem dogajanju iz preteklosti; toda zdaj gre za dogajanje tiste vrste, ki ni prav hudo zgodovinsko pomembno, je pa zato toliko bolj človeško barvito, zabavno in mnogopovedno. Predvsem pa s svojim značajem dobesedno vabi v pripovedno uprizarjanje, saj zgodovinsko zapisovanje tradicionalne vrste spotoma skoraj po pravilu zgublja človeško "žmahnost" dogodkov in ni več zgodovina ali zapisovanje življenja, temveč takšnih ali drugačnih institucij in njihovih shem. Zgubi se na primer vrvež vsakršnih ukrepanj, tehtanj in značajev, ko se pojavi v Mozirju "ciganska nadloga" - če si za ponazoritev sposodim samo prvo in mogoče najbolj "okroglo" od okroglih in manj okroglih; zgodovina bi zapisala samo nastali problem in končno rešitev, komajda kakšno od brezštevilnih epizod, ki dogajanje spremljajo in ki so človeško neprimerno bolj zanimive in povedne: o načinu življenja nekdanjih Mozirjanov povedo precej več kot še takšne zgodovinske analize. Seveda je za takšno "mimetično" rekonstrukcijo treba kar nekaj domišljije, humorja in pripovedovalske spretnosti na eni in smisla za usklajevanje dokumentirane "resnice" s to domišljijo na drugi strani. Videčnik je pač toliko zgodovinarja, da tega vidika ne bo izpustil nikoli in za nobeno ceno. Toda zdaj se je pokazal tudi kar spretnega naratorja in tako je Mozirje z njegovo novo knjižico pridobilo svojevrsten polliterarni spomenik; polliterarni pravim zato, ker vse okrogle in manj okrogle govorijo o dejanskih dogodkih, nekaterih celo precej pomembnih, iz polpreteklosti kraja, vendar na svojevrsten, ljubeznivo zabaven in pripovedno slikovit, v nekdanjih časih bi rekli imaginacijski ali pa inscenacijski oziroma uprizarjalni način. Nekdanji vrli Mozirjani se v živo prikažejo bralcu; in to je verjetno najpomembnejša nova razsežnost Videčnikovega "zgornjesavinjskega" pisanja. Kdo pravi, da je zgodovina resničnejša od literature?

Matjaž Kmecl

V čast si štejem, da lahko kot potomec starih "purgerjev" (A. Videčnik: Podobe iz preteklosti Mozirja, 1985, str. 36) napišem nekaj misli na uvodno stran h knjigi gospoda Videčnika Okrogle in manj okrogle iz Mozirja. Prijetno sem presenečen, da se je moj prijatelj, sicer cenjen kot zbiratelj in pisec o zgornjesavinjski kulturni dediščini in o vsem, kar diši po domoznanskem žanru, v svoji jubilejni 25. knjigi za hipec oddaljil od svojega železnega repertoarja in zapisal razburljive dogodke iz življenja Mozirjanov in okoličanov. Morda ima za nastanek knjige zasluge Pust Mozirski, ki je avtorju kot prvemu "prišleku" 11. februarja 1999 podelil znamenite osebnostne in neprenosljive trške pravice. (Plaketa visi v Zbirki). To pa ni od muh in za tako priznanje je že treba nekaj postoriti. Avtorjeva hvaležnost je njemu značilna. V roke je vzel svinčnik in iz bogate zbirke ter obsežnega gradiva o življenju in sožitju starih Mozirjanov in okoličanov na imeniten način predstavil in zapisal trinajst zanimivih zgodb: od Ciganske nadloge, preko Strašnega smrada in Francozov v Mozirju do Kurjega kontumaca. Trinajst hudomušnih zgodb (nekaj teh je v preteklosti obdelal tudi Pust Mozirski), ki na resno šaliv način opisujejo zgoode in nezgoode starih Mozirjanov, bo tako za vselej zapisanih, kar bo pripomoglo k temu, da tudi ta plat življenja naših dragih prednikov ne bo pozabljena.

Mozirje in Mozirjani smo s to knjigo veliko pridobili, saj je z njo obogatena tudi ta zvrst kulturne dediščine. Trdno sem prepričan, da bodo naši domači režiserji to ali ono zgodbo kaj kmalu prikazali tudi na odru.

Naš spoštovani in častni občan Sandi Videčnik je pred kratkim dopolnil 80 let življenja. Ob tej priliki ga je predsednik države odlikoval za njegove zasluge pri ohranjanju kulturne dediščine Zgornje Savinjske doline s ČASTNIM ZNAKOM SVOBODE REPUBLIKE SLOVENIJE. Večkrat sva se šalila, da medalja in krogla čestokrat ne zadeneta pravega. Ta medalja pa je pripeta na pravi rever. Čestitamo!

Peter Širko
Zavod za kulturo Mozirje

Kako je prišlo do Okroglih...

Mozirje ni bilo nikakršna izjema med tedanjimi trgi in je imelo kot vsak večji kraj v 17. in 18. stoletju določene privilegije. Tržanstvo je prinašalo poleg srenjskih pravic še vrsto prednosti, ki so omogočale trškim krogom obdržati »vladavino« v svojih rokah. Tudi tedanji volilni red je dolgo dajal to pravico le izbrancem na temelju premoženjskega stanja. O volilni pravici žensk sploh ni bilo govora. Če je, denimo, neka ženska prevzela po pokojnem možu obrt in posest, si s tem ni pridobila volilne pravice. Zdi se prav groteskno: morala je naprositi kakega tržana, da je v njenem imenu volil... Tako so tržani živeli v dokaj ozkem krogu in se tako tudi poročali po načelu: denar snubi denar. Dokler so bili sodniki na čelu trga, so izvajali razna pooblastila nadrejene gosposke. Povsem drugače se je odvijalo trško življenje od sredine 19. stoletja, ko so razširili volilno pravico in tako volili občinske svete z županom na čelu.

Malomeščanstvo se je razvijalo zelo opazno vse do prve svetovne vojne, ponekod celo še med obema vojnama. Socialna razlikovanja so bila običajna dejstva, ločila pa so tržane in prišleke v dve močno ločeni skupini. To je seveda na drugi strani povzročalo odpor ljudi s socialnega roba, saj so bili nekako podcenjevani, čeprav so morda opravljali posel, ki je zahteval določena znanja.

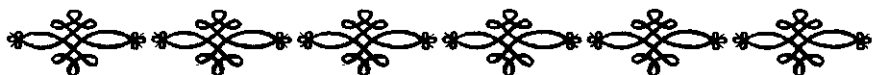
Veliko podatkov o tem sem nabral med neurejeno zapuščino trškega arhiva, ki je bil sredi sedemdesetih let vrnjen Sloveniji in je še sedaj v Pokrajinskem arhivu v Mariboru. Nekaj pobud sem našel tudi v davčnih seznamih, ki jih hranijo v Gradcu. Največ pa sem povzel iz zapisov mozirskega kronista in pesnika Žige Laykaufa. Večino prigod je spravil v verze in jih seveda s svojo pikrostjo dodobra »posolil«. Tudi iz pripovedi dr. Jožeta Goričarja sem zajel nekaj zanimivih zgodb, marsikaj pa mi je povedal Lovro Goličnik. Moram priznati, da z gnevom v srcu, saj so tržani hribovcem pravili »gorjanci«, kar pa je imelo žaljiv podton. Nekaj malega sem pribeležil tudi iz izpovedi Terezije Širko, ki je odlično poznala razmere v trgu, tudi za nazaj.

Nič novega nisem napisal, le za Mozirje je to zbir nekaterih zgodb, ki so že utonile v pozabo. Veliko pa bi jih še bilo in jih bo treba morda obelodaniti.

V zapisu uporabljeni priimki in imena niso v ničemer povezani z dogajanjem v opisanem času, saj so ali izmišljeni ali pa gre za stara hišna imena. Vsaka podobnost z njimi je zgolj naključna.

Mozirje, 10. prosinca 2001

Aleksander Videčnik

Ciganska nadloga

Mozirski bogner Matej Tabernik, član celjske cehovske bratovščine, je bil nadvse resen in ugleden tržan. Če bi ne bil tak, bi ga tržani ne izvolili za svojega najvišjega predstavnika v kraju, in če ne bi plačeval kar krepkih denarcev v Žovneško blagajno, bi ga gosposka v Žovneku že ne potrdila za sodnika. Tako so imeli Mozirjani svojega sodnika in gosposka pokornega izvajalca njihove volje. Vsem je bilo nekako prav, kakorkoli je že bilo in karkoli se je že dogajalo.

Nekoč so v Sivčevi gostilni spet kot navadno obravnavali politiko »na širši ravni«. Glavno besedo je imel kot vedno v takih primerih stari Drečk. Čevljaril je sredi trga, kjer so mu Konečniki spodaj v hiši odstopili majhno izbo; tam je imel skromno delavnico. Nikakor pa ni bil skromen v besedah. Imel je grozeče piskav glas in še malo naglušen je bil, govoril pa je tako na glas, kolikor so mu pljuča dopuščala. Zato ga je bilo dobro slišati.

Ko je v gostilno stopil sodnik Tabernik, so ga vsi lepo pozdravili. Tudi Drečk je znal biti prijazen, če si je od tega kaj obetal. Ni pa se zadostil le s pozdravom, takoj se je »zapičil« v prihajajočega:

»Gospod sodnik je pa danes slabo spal, menim. Tako turobno gleda v svet, ki je pomladno lep, vsa planina je kot roža, pa taka slaba volja. Je morda gospod sodnik srečal že kakšno baburo, ki ga je zamorila?«
»Nič takega!« je zamrmral sodnik in hotel imeti mir. Sedel je k prazni mizi in s tem dal vedeti, da mu ni za pogovor. Prižgal je kratko pipo in pihal dim iz nje, kot bi se kadilo iz dimnika... Vse je kazalo, da je napet kot struna.

Toda Drečku je bilo do klepeta:

»Tabernik, ti je morda zmanjkalo brezovega lesa za svoja kolesa? Ali

pa si poslušal doma litanije svoje siničke, morda kar srake?»

»Kaj bi to, nič takega ni, da bi si ti moral beliti glavo,« je mirno odgovoril sodnik in menil, da bo sedaj vprašanj konec.

Toda oglasil se je Remer, ki je imel trgovino na trgu in veliko strank, zato je bil vpliven med ljudmi vseh vrst, tudi med bogatimi. Zanj so vedeli povedati, da kar rad pogleda kateri v nederja; najmanj seveda lastni ženi. Sicer pa je bil zgovoren možak. Sodniku je namenil pomenljive besede:

»Ne da bi me kaj zanimalo, toda res si danes kot kisla kumara, dragi sodnik. Mi, ki smo nekoč služili cesarja pri *zibnahcigerjih*, dobro vemo, kako je to, če z levo vstaneš. Vojaki smo kar skočili iz postelj. No, tebi je bilo seveda to prihranjeno, ker nisi služil cesarju...«

Ta opazka je zadela Tabernika v živo! Malo je pomislil, da bi se vmes umiril, in odvrnil:

»Remer, saj veš, da Bog pameti ne troši povsod in vsem enako. Čeprav si bil res *fejst soldat*, pa ti usoda tudi ni naklonjena. Vsak dan poslušáš dolge litanije doma. Pač pokora, kaj bi še rekel. Ja, ja, vsak pač ima in nosi svoj križ.«

»Nič ne rečem, da moja Liza ne brusi vsak dan jezika, toda v trgovini ga s pridom vnovči, to pa je tudi nekaj. Sicer pa: petelin, ki ne poje, tudi za kaj drugega ni prida...« To je rekel kar nekam glasno in iz oči mu je gledal sam zlobec, to pa je obetalo nemir v gostilni.

Zato je bilo Sivcu dovolj tega neumnega besedičenja, ki je bolj ličilo na ostro pikanje kot dobronamerno govorjenje, pa je glasno izjavil:

»Sedaj sta si povedala vse po notah in dosti bo za danes. Morda prihranita še kaj za drugič.«

Tabernik je segel v žep in s tem pokazal, da želi plačati. Rekel pa je še: »Sivec, poskrbi, da bodo tvoji gostje drugič lahko v miru spili merico zdravega, pa dobro se imejte in še katero recite... Pa meni v obraz in ne za hrbtom, kot je vaša navada.«

Takega nagovora od njega niso bili vajeni, zato so vsi po vrsti utihnili, saj je bil Tabernik končno v trgu oblast in z njo ne kaže gojiti zdrah.

Sodnik je trudnih nog krenil proti *rotovžu*. Malo hitreje je sicer hodil

kot običajno in kazalo je skoraj tako, kot bi se bal, da ga spet kdo ogovori. Res je imel čenč pri Sivcu dovolj za tisti dan.

Mozirski sodnik je bil ugleden *purger*, dober rokodelec in v glavnem spoštovan mož. Bil je iz rodu stare rokodelske družine; res nekoliko čudaški, so menili tržani, pa vendar pravičen v raznih trških sporih, ko je kot sodnik odločal o pravici in resnici. Bil je drobne postave in sramoval se je, da ga niso *odrajtali*, kot so ljudje tedaj pravili vojaško sposobnim. Zato ni želel nikoli govoriti o vojaških zadevah. To so ljudje vedeli in ko so zlobneži namerno načeli kakšno okroglo iz vojaškega časa, je tedaj hitro speljal pogovor drugam.

Kot vidni uglednež v trgu je nosil pred procesijo kip Kristusa, kar je bila posebna čast. Še najbolj spotakljivo na njem je bilo, da ni imel otrok, čeprav so jih tiste čase imeli kar dosti v vsaki družini. Zato tudi o otrocih ni rad govoril, in znanci so mu s takimi pogovori prizanašali. Iz obzirnosti niso načenjali hvale ali graje svojih potomcev v njegovi družbi. Je že tako, da vsakdo izmed nas nosi kakšno breme, so govorile trške klepetulje, ko so hodile po vodo k trškemu vodnjaku pred *rotovžem*. Tam in pred cerkvijo so po raznih duhovnih opravilih uprizarjale pravo javno razpravo ali bolje obiranje po načelu »med nami povedano«. Saj vemo, kako je s tem... Že za prvim oglom se novica zaupa drugemu in tako naprej...

Med najbolj glasnimi v gostilni je bil vedno Tribuč. Sam Bog mu je dal glas kakega avstrijskega *feldvebla*. Nekateri so menili, da sploh ni to vzrok za glasno govorjenje ali vpitje, pač pa bolj to, da možakar slabo sliši, pa tega noče priznati.

Ko so se svetovalci in sodnik pogovarjali o šoli v trgu, je na vse kriplje vpil:

»Taka reč bo *fabricirala* lumpe in tolovaje, pa še brezbožnike povrhu. Saj vem, ko sem v Gradcu služil *infantrijo*, je bilo te učene golazni toliko, da sploh nisi mogel prestopiti v Šporgasi, ki vodi na grad. Vpili so in *rokomavhali*, da je bilo vse pokonci. Menda so se šli neko revolucijo. Saj ne vem, kaj to pomeni, tako so pač pravili. Hudič ve, kaj imajo take učene glave v gosposkih možganih.«

Pa mu je Hofbauer, ki je pravkar prišel s kora, kjer je orglal,

nasprotoval na lep in miren način, rekoč:

»No, dragi mož, tako pa le ni, kot pravite. Šole so potrebne, brez njih bodo naši ljudje še kar in sploh le hlapci tistim, ki imajo kaj pod palcem. To, o čemer govorite, pa je bila demonstracija ali začetek prebujenja narodov v naši monarhiji. Tedaj je bilo res nemirno in temu niso bile krive šole ali škrici, kot trdite.«

Franc Hofbauer je bil namreč poslan v Mozirje za prvega učitelja v javni šoli. Bil je ugleden gospod, dostojanstvenega obnašanja, in ljudje so ga kar radi sprejeli v trško družbo, čeprav je bil *prihajač*.

Razgovor o šoli se je s tem končal, Tribuč pa ni bil zadovoljen in je še kar naprej mrmral, kako bo šola izpridila pridne ljudi:

»Tisti, ki je enkrat pogledal v šolo, že ni več za delo, je bolj za ukazovanje in nadziranje. Vidim, ko pridejo iz Celja uradniki na občino, da se nikomur nič ne ljubi. Le pri Sivcu bi sedeli in v hladu pili dobro vince, pa še plačati ga morajo tisti, ki od njih pričakujejo kakšno listino... Nič jih ni prida.«

Ker ni imel daleč od cerkve do svoje hiše, je Tribuč kmalu utihnil, saj je doma govorila v glavnem vrla ženka.

Sodnik Tabernik je vsak dan sredi dopoldneva koračil, kot se za tako veličino pač spodobi, proti *rotovžu* sredi trga. Tam ga je čakal trški birič, ki mu je pokorno poročal, kar mu je po predpisih pač moral. Če ga je sodnik še kaj vprašal, je v vojaški drži strumno odgovoril, če pa so bili gospod sodnik slabe volje, tedaj je birič to razbral z njegovega kislega obraza. Izkušnje so mu narekovale, da je previdno molčal in se v svoje zadovoljstvo urno umaknil na *gank* pred pisarno ter tam čakal na sodnikov poziv. *Gank* je na vse kriplje škripal, če je kdo hodil po njem, saj so bile deske že domala načete in vse je klicalo tesarja, da bi položil nov pod. Ta čas je ponavadi Podgoršek izrabil tako, da je hitro zmetal v usta nekaj tistega »ta črnega« tobaka in ga z užitkom dodobra prežvečil. Za malega človeka je bilo to nebeško doživetje in domala božja milost...

Martin Podgoršek, kakor se je birič pisal, je bil doma z Lepe Njive; tam je imel kajžo in celo trumo otrok. Tiste krajcarje, ki jih je s svojo službo prislužil, je še kako zelo potreboval, zato je bil v vsem pokoren svojemu

sodniku, skoraj podložen mu je bil. Kadar je bil gospod sodnik pri volji, mu je namenil kakšen hleb kruha ali kakšen krajcar, zviška rekoč: »Tole pa ponesi svojim otročajem, da bo kaj za pod zob.«

Take besede so Podgorška sicer jezile, ker je vzorno skrbel za družino, da niso stradali, vendar so bili navajeni z malo vsega preživeti. Pa je že tako, da si sme »gospod« marsikaj privoščiti z revnimi ljudmi, pa čeprav sam ni ravno graščak...

Z vso vdanostjo je sprejel takšno miloščino, toda le na zunaj je izgledalo, kot bi bil daru vesel. Stopil je v pozor in ponavadi zdrdral: »Moja stara in otroci bodo veseli, zato naj izrazim njihovo globoko hvaležnost.« O svoji hvaležnosti pa ni spregovoril niti besede.

Znano je bilo, da je bil Podgoršek možak od glave do peta; to so mu priznavale celo največje obiralke v trgu. Vsi so vedeli, da je služil *dragonerje*. To je bila elitna konjenica v avstrijski cesarski armadi. Častniki so bili izključno plemenitaši, uniforme pa so nosili tako lepe in razkošne, da je pogled nanje kar trgal srca deklet. Rdeča vojaška suknja in modre hlače v škornjih, to je bil izgled, da le kaj... O vojaščini je birič rad govoril, ko so možakarji vasovali pri Sivcu, v trški *taberni* ob kozarcu rujnega. Seveda so ga vsi napeto poslušali in od časa do časa je kateri izmed njih vzdihnil:

»Da, ti si pa res veliko sveta videl in toliko imenitnega doživel! Daj, le povej katero iz tistih zlatih časov.«

Seveda je Podgoršek znal napeljati vodo na svoj mlin. Bil je odličen pripovedovalec in res je govoril, da so trške babe rekle, da rožice sadi. Imel pa je tudi glas, ki bi ga bil vesel vsak politik. Tudi besede je znal dobro izbirati. Ko so torej bili poslušalci dovolj »zmehčani«, je prišla na vrsto pripoved o tem, kako je redno stražil cesarja na vhodu pred dvorom, kjer so se menjavale straže vseh polkov tedanjega cesarstva. Vedel je povedati, da je stal pred Miheler Torom (Michaeler Tor), to je bil slavnostni vhod v cesarsko palačo na Dunaju.

»Ne morete si misliti, kako so nas ogledovala dunajska dekleta, ko smo tako *štrom* stali na *vahti*, in kako je šlo vsem do srca, ko se je ta menjavala. Tedaj je igrala godba domačega regimenta *dajčmajstrov*. Nabralo se je toliko ljudi, da še kočija ni mogla mimo. Da, to so bili

časi, ki jih seveda ni lahko ravno vsak doživljal, nekaj pa nas je le bilo med srečneži,« je vedno znova poudarjal. Sledil je skrivnosten pogled po poslušalcih in če so mu ti odprtih ust sledili, je še kakšno povedal. Če pa so klepetali, ga je to razjezilo, zato je nepreklicno utihnil. Čeprav so pivski bratci te pripovedi poslušali že tolikokrat, pa so vedno znova radi prisluhnili živemu pripovedovanju bivšega cesarskega *dragonerja* in pri tem kar niso mogli skriti svoje zavisti...

Nekega dne je Podgoršek spet stal na škripajočem *ganku* in žvečil svoj tobak. Seveda se ni niti ganil, da bi po nepotrebnem ne razburjal gospoda sodnika, ki ni trpel nemira pred vrati svoje pisarne, saj je rad ustvarjal videz nadvse zaposlenega človeka, ki odloča o velikih rečeh, tako rekoč takih, ko lahko gre za usodo človeka. Vendar pa Podgoršek ni bil neumen; vedel je, da sodnik prihaja iz svoje kolarske delavnice na *rotovž* počivat, in ni bilo redko, ko je vrli trški birič slišal izza vrat gromko glasno smrčanje, kar je dokazovalo, da gospod sodnik spokojno spi... Pa kaj mu mar, biriču namreč, tudi čakanje pred vrati je bil del njegove službe, zato se je s tem že sprijaznil in se na to navadil. Le pozimi je bilo težje, ko je zunaj brilo, notri pa je bilo lepo toplo, za kar je poskrbel seveda Podgoršek, sam pa je kljub temu moral stati na mrazu in čakati, da bo poklican. V podobnih trenutkih se je spomnil svetopisemskih besed: Veliko je poklicanih, pa le malo izvoljenih. Med tiste, ki niso bili izbrani, se je tako prišteval tudi sam. Pa ni bil zaradi tega kaj prida nesrečen, vzel je dogajanja kot voljo oblasti in Boga. Le kdaj pa kdaj je prišel do zaključka, da je za uboge ljudi ta svet precej drugačen kot za tiste, ki imajo dosti pod palcem. Vdan v to resnico si ni delal kakih hujših preglavic. Kar zadovoljen je bil v svoji skromnosti. Včasih si je celo belil glavo z mislijo, zakaj le Bog dopušča take krivice, ko bi lahko z malo volje vse uredil, da bi tudi mali ljudje dobro živeli ... Srečen človek!

Tistega usodnega dne je bil dremav dan, v trgu pa dolgčas, nič se ni dogajalo. Nekaj babnic je pridno obiralo mimoidoče pri rotovškem vodnjaku. Pač vsakodnevno opravilo, ki ne sme priti iz navade, so menile najbolj klepetave tržanke. Ta divji klepet je biriča motil, in je zavpil z *rotovža*.

»Kaj si ne morete najti drugega prostora za vaše spletke in obiranje. Tako ste glasne, da boste motile gospoda sodnika pri odgovornem delu. Kaj lahko se pri kakšni važni odločitvi zmoti, pa bo hudič...«

Muhovčeva je kar čakala na priliko, da bi biriču katero zasolila. V trgu so ji pravili Konjska smrt baje zato, ker so ji prednji zobje vedno silili iz objema ustnic. Imela je strupeno sive oči. Ženske so menile, da je tako zaznamovana kot hudobnica. Takole se je spravila nad trškega biriča:

»Podgoršek, ti pa raje *vekerco* navij, da vaju oba s sodnikom pravi čas prebudi. Saj vemo, kako poteka v *rotovžu* tisto velepomembno delo. Pa tudi sicer: deri se na svojo staro, če te bo poslušala, ne pa na nas!« Tak napad na trško oblast je seveda povzročil hudo biričevo jezo. Namrščil je *feldvebelske* brke, kar ni pomenilo nič dobrega, in zasikal: »Si bom zapomnil, Muhovčeva, to tvojo *vekerco* in morda bo kmalu prilika, da jo tebi navijem. Le pazi se, veliko vem o tebi, tudi takih, ki bi jih tvoj Anza ne slišal rad. Pa tudi uradno dobivam dosti pritožb zoper tebe in tvoj zasoljeni jezik. Z oblastjo se že ne boš igrala, se boš kmalu grdo opekla, potem pa le javskaj!«

Ker pa Muhovčeva ni ostala nikomur dolžna, tudi uradni osebi ne, kar je birič nedvomno bil, se je postavila po robu s svojo jezikavostjo: »Le repenči se, birič, ko pa drugega ne znaš! Za delo tako nisi. Če ne bi tvoja uboga Liza toliko garala, bi še žgancev ne bilo pri hiši. To se ve! Anza pa kar pusti pri miru, ker verjame le meni in nikomur drugemu. Ne kaže ga izzivati, saj veš, kako je močan, pa roko ima veliko kot *knapovska šafla*, pa še težka je povrhu... To ti povem, ker ti dobro hočem, že zaradi tvoje družine...«

Pogajanje med biričem in klepetuljami bi se še vleкло, toda od daleč je bilo opaziti človeka, ki je tekel proti *rotovžu*. Izkazalo se je, da je prihrumel pomemben tržan Simon Štuler, ugleden sodnikov svetovalec. Že od daleč je vpil:

»Je sodnik v pisarni?«

»Seveda,« mu je birič strumno odgovoril in pri tem neopazno izpljunil kepo tobaka. Štulerju se ni kazalo zameriti, ker je v Mozirju prav on o marsičem odločal. Imel je pri vsem glavno besedo. Brez oklevanja

ali trkanja na vrata je Štuler dobesedno vdrl v sobo, kjer je sodnik »počival«, in ga nesramno zbudil iz njegovih sladkih sanj, rekoč: »Ujeli so tri cigane, ki so kradli po trgu in Prihovi. Že jih peljejo sem pred *rotovž*, spoštovani sodnik. Gre za *rokomavhe* brez primere, zato bo treba že jutrišnji dan pripraviti sodbo. Naj se pri nas tri dni postijo za kazen, potem pa jih tako moramo predati gosposki na Žovneku, kaj meniš?«

Sodnik kar ni mogel dojeti, da se je res zgodilo kaj tako nenavadnega. Najprej se je zbral in šele po preudarku izjavil:

»Če je tako, bo treba stvar dobro premisliti, da ne naredimo kakšne napake v sodnem postopku, saj veš, kako tisti škrici tam na Žovneku uživajo, če nam kaj spodleti.«

Na sodnikovem obrazu je bilo sprva opaziti resnično zaskrbljenost in skorajda strah, a že čez nekaj trenutkov se je na njegovem obrazu pojavil poseben izraz, ki je poudarjal sodnikovo pomembnost v trenutku, ko se bo lahko pisala trgu svojevrstna zgodovina. Našlonil se je nazaj v velikem sodniškem stolu in skoraj slovesno izjavil:

»Najprej bomo lopove na hitro izprašali, nato pa vkovali v železje in pustili čemeti do jutri, ko bom razglasil obravnavo. Do takrat pa naj bodo zlikovci le ob vodi, da jim bo jasno, kako ravnamo s konjskimi tatovi tu v Mozirju. Naj se ve, da pri nas vladata red in pravičnost, zato jim bomo sodili po vesti. Trški *sindik* bo pripravil vse, kar velewa postava, zato ga tudi plačujemo.«

Štular je prikimal, toda ne bilo bi njemu podobno, če bi ne imel spet svojega odločujočega mnenja. Svoje suho in visoko telo je nekoliko upognil, da je videl na sodnikovo mizo. To si je kot svetovalec tudi smel dovoliti! Ljudje so zanj dejali, da je tak kot suha in dolga prekla. Poleg tega je pri govoru malo nosljal, kar je spretno izkoriščal, da je izpadel pomemben. Z malo predaha je dejal:

»Podvizaj se, sodnik, in preleti še ti *postavo*, da bo šlo vse po zapovedih gosposke. Saj se spominjaš, kako je bilo lani, ko smo neko babnico obsodili na pometanje trga in sekanje drv pri tebi, pa so potem na Žovneku vso stvar obrnili na glavo. Baba je pač baba in znala je očarati gospode, pa je obveljala njena, mi pa smo dobili precej zoprn poduk.«

Sodnik se je le kratko zamislil in, kot bi se ravnokar zbudil iz globokih sanj, rekel:

»Prav imaš, Štular, stvar moram vzeti v roke temeljito pripravljen in dobro podučen. Saj veš, da skrivnosti *postave* niso ravno moja vrlina, kaj hočem, ko pa nisem hodil v tiste *frdamane* črne ali, ne vem, kako se že imenujejo, visoke šole. Kar mi bo svetoval *sindik*, bom dobro premislil.«

Njun pogovor je prekinil birič, ki je privedel v sobo tri zamazane, neobrite in sploh dokaj čudne postave ter jih sunil pred sodnika. Dva tržana sta mu pri tem pomagala. Vsak po svoje sta skrbela, da so cigani dobili kar mimogrede katero krepko pod rebra. Birič je stopil pred te žalostne pojave in jim velel: »Stopite pred spoštovanega gospoda sodnika svobodnega trga Mozirje in se postavite v vrsto, kot to vелеva *postava*. Če ne bo šlo hitro, bom malo pomagal, pa raje ne, ker taka moja pomoč lahko tudi boli.«

Po dolgem prerivanju so se zlikovci le postavili v vrsto pred sodnikom, ki si je najprej nadel očala. Sicer jih nikoli ni potreboval, vendar je tako pač izgledal pomembnejši... Pred seboj je imel prazno polo papirja in gledal vanjo, kot bi kaj važnega bral. Končno je dvignil svoj srepi pogled in ga strogo uprl v umazane postave pred seboj. Bilo je pričakovati kakšno vprašanje, pa ni sledilo prav nobeno. Nekje je vrli sodnik bral, da zaslišanega najbolj zmehčaš z molkom... Nato je počasi strogo pogledal prvega tolovaja:

»Povej, kako se pišeš, kdaj si rojen in kje, pa kar hitro. Ne mislimo se z vami ukvarjati ves dan!«

»Brajdič, tako nam pravijo v vasi, to vem zagotovo. Kličejo me kar Henki, mati pa so pravili, da sem se rodil, ko so češnje cvetele, več pa ne vem, pa me tudi ne zanima...«

Birič te gmote nesramnosti ni mogel požreti in je Henkija krepko sunil tja pod rebra, rekoč:

»Če ne boš spoštljiv do našega sodnika, se te bom lotil, a povem ti, da boš nekaj dni kar poležaval od dobrot, ki ti jih bom namenil.«

Tedaj je sodnik uprl svoj uradni pogled v drugega razbojnika in ga vprašal:

»Ali tudi ti ne veš, kako se pišeš? Morda bo res prav, če vas vse tri najprej malo 'pripravi' naš birič, ki to zna, pa se vam bo kar hitro odprlo.«

»Ne ne, milostni gospod, jaz vem za ime in vse drugo, saj sem hodil eno celo leto v šolo, potem pa nisem več utegnil. Pišem se Brajdič in sem brat tega tule, pa saj smo vsi trije bratje in se najbrž enako pišemo. Ime pa mi je Binč, da sem rojen, to so mi rekli, le številki si, blagi gospod sodnik, nisem mogel zapomniti. Smo pa kar drug za drugim, je pravila mati.«

Sodnik je bil z izčrpnimi odgovori tega tolovaja kar zadovoljen.

»No, Binč, zakaj ste kradli konje in pridelke na njivah?«

»Naj gospod vedo, da smo se bali, da bi konji tam crknili, ker so bili čisto sami na pašniku, pa smo jih hoteli rešiti gotovega pogina. Kar se pa hrane tiče, pa..., saj mora vsak človek jesti, ali ne, cenjeni gospod? Ker nimamo svoje zemlje, smo vzeli tam, kjer je bilo.«

Sodnik je zamahnil z roko in tako nakazal, da je razgovora z Binčem dovolj. Obrnil se je k tretjemu in ga vprašal, kdo da je in kdaj je rojen. Sodnik se ni več trudil, da bi kaj več izvil iz prestopnikov. Vprašal je le:

»Vem torej, da si tudi ti Brajdič, kako pa ti je ime? Pa hitro se spomni, da ne bo treba kakšne 'pomoči'.«

»Pravilno ste rekli, milostni gospod, Brajdič sem in ime mi je Lipko. Mati so trdili, da sem to ime dobil ob rojstvu. Tam v Logu pod Žalostno goro pa seveda ni bilo pisarne, da bi me kak pisar popisal, so še rekli mati.«

»Kaj pa ti praviš o kraji konj in hrane?«

Lipko je pokazal na smrt izmučen obraz in potožil:

»Kako se nam slabo godi, oni, gospod, ne vedo. Saj nam ne pustijo delati na polju, potem pač vzamemo, kar nam Bog ponudi. Konje smo res rešili, saj so sedaj v toplem hlevu, daleč od tod.«

Sodnika je sklicevanje na Boga zelo razburilo, pa je zavpil:

»Ti lopov, Boga pa kar pusti pri miru, ker se ti bo sicer še slabše pisalo!«

Lipko je žalostno pogledal okoli sebe in izdaval:

»Saj poštena misel pa ni greh, gospod *rihter*. Pa še izgovorjena je bila srčno resno. Čeprav smo ubogi, je tudi za nas Bog, le da imate vi bolj bogatega, to so rekli mati.«

Končno je sodnik naveličan vsega tega brezupnega izpraševanja le blagovolil reči:

»Odpeljite te tri hudobneže v *kajho* in jih denite v železje, za kar naj poskrbi trški kovač Markuš, ti, birič, pa mi jamčiš, da bodo *delinkventi* na varnem do jutri, ko bom ob devetih dopoldne razpisal razpravo s predhodnim zaslišanjem. To noč pa naj barabe premišljujejo v naši *kajhi* o svojih grehih. Odpeljite jih!« je še velel s povzdignjenim in utrujenim glasom.

Ko so tržani skupaj z biričem odgnali cigane v *kajho*, je bilo kmalu slišati od tam zamolklo udarjanje kladiva. Trški kovač Markuš je upošteval sodnikovo naročilo in vklenil vse tri jetnike na skupno verigo. Res je bil kar precej pod vplivom dobrega vina, ki ga je pravkar spil pri Sivcu, toda delo je delo, in lotil se ga je z vso vnetostjo... Medtem je mrmral:

»Le kdo je pa je vedel, da bo treba opraviti to državno pomembno delo, seveda pa je ukaz ukaz in treba ga je izpolniti, saj oblasti ne gre podcenjevati. To si lahko privoščim pri Nandu, ki kar dobro vihti kladivo, le pamet ga včasih zapusti.«

Markuš je hudo žaloval, da je moral oditi od Sivca, kjer je ob kozarcu rujnega tako nebeško lepo... Saj je v vinu resnica, mar ne, in kdor jo išče, je na pravi poti. Tako je še molče razglabljal in ko je delo končal, je slovesno izjavil:

»Delo sem opravil, kot velewa *postava* in kot je ukazal naš sodnik. Železje je močno, da ga še slon ne bi zmogel, kar prepričajte se, vrli tržani in birič.«

V *kajhi* je pet tržanov z biričem vred preizkusilo trdnost oklepa. Zadovoljni so odšli, cigane pa pustili ležati na praproti in čemeti v vlažni, zelo smrdljivi luknji, ki še line ni imela, le na vratih je bila skromna odprtina.

Medtem se je že razvedelo po trgu, kaj se dogaja. Pred *rotovžem* se je zbralo kar nekaj zijal. Vsi so hoteli videti zlikovce in se nad njimi

izživljati. Kako so radi to počenjali, ko je bil v trgu še *pranger*, na katerega so priklenili marsikateriga tatu, da so ga lahko po mili volji sramotili. Nekateri so celo trdili, da nova *postava*, ki prepoveduje takšna početja, jemlje poštenim ljudem užitke in zadoščenje. Imeli so pač javno sramotenje, marsikdaj nedolžno obdolženih, za svojo pravico. Pošteni pač niso dovolj spoštovani, so nekateri tarnali. Pred *kajho* pa se je postavil birič in odganjal radovedneže. Celo pomoč je potreboval, ker smo ljudje pač taki, da bi želeli videti in uživati ob linčanju obdolženih. Seveda so pri tem imele tudi ženske svoj delež. Brataničeva Mica je trdila:

»Eden od treh ciganov je tako lep, da bi ga bilo treba le oprati, pa bi bil lahko v hiši za okras in domačo rabo. Sploh ni podoben tatu ali zločincu.«

Pa ji je Goličnica takoj postregla s krepko:

»Mica, ti si pač vdova že nekaj let, pa bi rabila kakšnega za posladek, ko te nihče v trgu niti ne opazi... Ve se pa tudi, katera v trgu najraje vzame v *štant* vojake, ko so na vajah. Ve se tudi zakaj! Me druge se komaj otresamo teh sitnih dedcev. Je že tako, da smo ene *dedom* vseč, druge pa ne.«

To je bil povod za takšno vpitje in glasno prerekanje, da je moral z rotovškega *ganka* spregovoriti sam sodnik:

»Ljudje, ukazujem, da se razidete, saj zaenkrat so zaprti le obdolženi, jutri pa bo razprava pokazala, ali so tudi krivi. Taka je pač *postava*, ki jo v našem trgu tudi spoštujemo. Da pa je tako, sem jaz tu!« je glasneje pribil sodnik.

Mrmraje so se ljudje razšli, tudi tisti, ki so pustili delo doma in prišli na trg potešit svojo radovednost. Pričakovati pa je bilo, da bodo v *rotovž* prišli še drugi imenitneži, saj je bil to dogodek, ki ga trg zlepa ni doživel. Seveda vsakdo ni smel v sodnikovo sobo, le »ta boljši«. Tam so se pomenkovali, kako bo stvar tekla naprej in ali bo javno sojenje. Takšne skrbi so jih razjedale. Vsa imenitna družčina je potem krenila v zadnjo sobo pri Sivcu, kjer so ob poliču nadaljevali z razkrivanjem skrbi v zvezi s tremi tatovi. Sodnik je povedal:

»*Postava* je ukinila javno sojenje, zato bo razprava dostopna le

svetovalcem in nekdanjim sodnikom, drugi pa bodo že izvedeli, kako je sojenje potekalo. Seveda bomo morali najprej ugotoviti, kdo so tolovaji, to pa je pri te vrste ljudeh težko. Nikoli ne veš, ali imaš cigana pred seboj ali *krobata*. Da, to je huda reč.«

Besed ni hotelo biti konca. Seveda je besedičenje spremljalo krepko in vztrajno nazdravljanje sodniku, čeprav ni imel nobenih zaslug, da je nekdo v trgu spoznal tri tatove, ki sedaj ječijo v okovih. Nekdo pač mora biti glavni in tokrat je bil najprimernejši za to sodnik.

Bratanič se je že počutil sodnika na naslednjih volitvah, zato je bil glasen:

»Seveda, sodnikova služba je nadvse odgovorna, težka in terja veliko znanja, sposobnosti in preudarnosti. Za kaj takega že ni vsakdo. Meni bi sicer kaj takega ne bilo težko opravljati, to naši tržani dobro vedo. Nič ne rečem, naš sodnik je vrl mož in Bog daj, da bi še dolgo vodil naš trg.«

Sivec, gostilničar in sodnikov svetovalec, je takoj vedel, kam pes taco moli, in je pikro, toda glasno zatrdil:

»Res nas je več, ki bi kaj takega zmogli. V tem nisi osamljen, Bratanič. Kako pa bodo tržani odločili na volitvah, bomo pa še videli. Jaz se na tvojem mestu ne bi že sedaj pripravljaj na to častno nalogo. Zarečenega kruha se dosti poje...«

Nekdo od utrujenih in zaskrbljenih tržanov je tedaj predlagal, da bi kazalo isti spat. Menil je:

»Jutri nas čaka naporen dan, ko bomo potrebovali vso modrost in odločnost.«

Ostali so mu pritrdili in utrujeno vstali.

Pozno je bilo in mesec je že visoko svetil, ko so se majave postave, ki so prihajale iz Sivčeve gostilne, trudno podajale proti domovom. Kar niso mogli dočakati jutra, ko bo v Mozirju velik dogodek: sojenje trem tatovom.

Dan je napočil in že zgodaj, veliko prej kot sicer, se je zbralo na trgu dosti ljudi. V *rotovžu* so se sestali sodnik in svetovalci, da bi sestavili sodni senat. Končno je obveljalo, da bo sodnik imel dva prisednika: Štularja in Konečnika. Dogovorili so se, kaj bodo storili z nagrado, ki

jim gotovo sledi s strani žovneške gosposke, saj tako velikega ulova že dolgo ni bilo na območju te sodne oblasti, ki je bila hkrati tudi okrajna oblast. Menili so, da bi bilo morda smotrno, ko bodo pač padli trgu kakšni zlatniki, razmisliti o postavitvi javnega stranišča. Za začetek le za moške, kasneje pa bi morda prizidali še del za ženske. Že nič koliko je bilo besedičenja v trgu okoli te »naprave,« ki bi olajšala marsikomu tegobe, posebno ob sejmi, ko je dosti ljudi in še več pitja. Seveda so si bili hitro v laseh okoli tega, kje naj bi ta stavba stala, kajti tržani-imenitneži že ne bi hoteli živeti v oblaku raznih zoprnih vonjav... Najprej bi bili pripravljeni stvar postaviti pred dom kakega *prihajača*, toda na veliko smolo, so ti stanovali na obrobju trga, saj jih *purgerji* niso marali v svoji sredini. To se pač ne spodobi, da bo poleg svobodnega tržana bival kakšen pritepenec...

»V enem smo si enotni: če že ta smrdljiva reč kam sodi, potem kvečjemu pred hišo katerega od *prihajačev*, saj to res ne spada pred dom katerega od svobodnih tržanov,« je pribil Konečnik s svojim globokim glasom, ki ni prenesel ugovora.

Sodnik je naredil konec razpravi, ki je prehajala že v prepir: »O tem se bomo že še pogovorili, sedaj je pred nami hujša skrb kot ta preklemani *cekret*.«

Vse je kazalo na to, da bo spet enkrat vroče, k sreči pa se pogovor o tem ni mogel nadaljevati, ker se je bližala ura, ko bo treba pričeti razpravo proti tatovom, ki varno sedijo in čakajo v trški *kajhi*.

Birič Podgoršek je prišel v svečani obleki, ki je bila nekakšna mešanica uniforme in nedeljske oprave. Imel je sabljo, ker pač tako velevala *postava*, ki jo zastopa. Krenil je z dvema postavnima tržanoma proti *kajhi*, medtem pa so se v sodnikovi pisarni udobno namestili možje pravice in se pomerjali v tem, kdo bo izgledal bolj mogočno... Sodnik si je predse naložil kup papirjev in knjigo *postav*, da je bilo že od daleč videti, kdo je glavni.

Toda nenaden in kar silen hrup je sodnika in njegove domala prestrašil, saj so mislili, da so cigani napadli stražo. Zato so možje hiteli na *gank*, odkoder so videli na rotovško dvorišče, in tam

zagledali obupane stražnike, ki so lahko le ugotovili, da je *kajha* prazna in da so cigani ponoči z železjem vred krenili v zlato svobodo. »*Kajha* je prazna, še železja ni nikjer videti. Tolovaji so vse skupaj odnesli in pustili vrata enostavno odprta. Le kako je tem črnim hudičem to uspelo?« se je glasno spraševal Podgoršek. Končno je bil prav on uradna oseba, ki je skrbel za *kajho* in njene stanovalce.

Tedaj je vendarle moral tudi sodnik na ogled v *kajho*, kjer je hudo zaudarjalo po urinu in drugih iztrebkih. Uradno je moral ugotoviti, da obdolžencev ni, da so odšli neznano kam, da torej sojenja ne bo...

Siv v obraz je glasno mrmral:

»Prekleta golazen tolovajska, le kako je mogoče s tako težkim železjem vred pobegniti. Da niso imeli kakšnega pomagača, to bo treba še prekletu natančno raziskati, kakor tu stojim.«

Težkega srca je stopil pred *rotovž* in tam zbrani množici razglasil:

»Dragi tržani, danes sojenja ne bo. Usoda je hotela, da so *rokomavhi* z železjem vred izginili neznano kam. Da jih ni v *kajhi*, sem osebno in uradno ugotovil in to sporočam vsem zbranim. Velevam, da se razidete. Ko bomo tatove vendarle ujeli, jih boste lahko celi dve uri javno zasramovali, čeprav postava tega ne dovoljuje. To vam obljubim jaz, vaš trški sodnik.«

Množica zijal pred rotovškim vodnjakom je zatulila od jeze, ko je sodnik povedal resnico. Divje so preklinjali kovača in biriča, nekaj pa jih je bilo, ki so si upali karati celo sodnika. Skratka, dogodka v trgu ne bo, tatovi so ušli, sodnik nima komu soditi in stvar je končana. Le počasi so se ljudje razšli. Če bi zapisovali grde besede, ki so jih ob tem izrekli, bi imel sodnik veliko dela, da bi kaznoval kršilce postave, ki so klevetali oblast.

Konečnica je bila glasna: »Seveda, našim dedom se kaj takega lahko zgodi, ko še drobnice v *štali* ne obvladajo. Če bi nas babnic ne bilo, bi sploh nič pametnega v trgu ne bilo. Potem se pa rebrijo ti naši dolgohlačniki, kaj vse zmorejo...«

Seveda je temu dodala svoje še Štularjeva Treza, ki sicer ni bila med glasnimi: »No, za nekaj pa so le naši možje, če tega več ne veš, Konečnica, se mi pa smiliš.«

Končno se je trg pred *rotovžem* izpraznil. Medtem je sodnik poklical prislednike v svojo sobo na posvet. Ugotovili so, da so tatovi resnično pobegnili, da nihče ne sluti kam, da jih ni nihče videl in da sojenje torej odpade. Te ugotovitve so bile krute, toda resnične.

Brez besed so se odpravili domov, toda ne kar naravnost...

Le kje bi lahko ubogi delivci pravice utopili svoje razočaranje? Seveda pri Sivcu. Tam je bilo že pol tržanov, ki so vsevprek klatili in dvomili v sposobnost birača, sodnika in sploh trške oblasti. Ko so vstopili ugledneži, je vse utihnilo, toda če bi pogledi govorili, bi bil hrup še večji...

Sodnik in njegovi najožji sodelavci so sedli v zadnjo sobo, ki je bila namenjena imenitnim gostom. Tam je baje v petnajstem stoletju počival sam oglejski patriarh s svojim spremstvom na poti v Gornji Grad in se mastil.

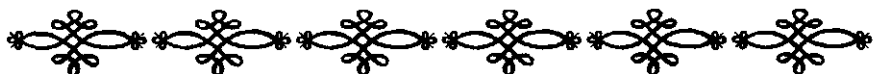
Sedli so torej in tedaj je sodnik čutil, da mora prekiniti mučni molk. Vstal je in dejal:

»Dragi tržani in moji zvesti svetovalci! Bog je že vedel, zakaj je dovolil tolovajem ubežati. Naš gospod vedno pravijo, da se brez njegove volje ničesar ne zgodi na tem svetu. Bodimo torej veseli, da nas je sam Bog rešil ciganske golazni, zato smo mu lahko le hvaležni. S tem se je treba sprijazniti, čeprav težkega srca.«

Potem je sledil polič za poličem. V vinu se kaj hitro utopi žalost in človek preide v stanje pozabe. Ko se je čas nagibal že proti jutru, so se možje odločili, da uredijo *kajho* v pravo ječo, potem ne bo več mogoče kar tako pobegniti roki pravice.

Trg je spal spanje pravičnega, ko so se vrli predstavniki trške oblasti maje se poslavljali pred Sivčevo gostilno.

Francoska bljudnost

 nano je, da so v naš trg vdrli Turki, pozneje pa tudi Francozi. Enih in drugih ni bilo kaj prida. Vsaka vojska je nadloga božja, so dejali naši predniki. Pa še prav so imeli! Seveda je bila razlika med vojskami le v tem, da so eni veljali za divjake že prej, ko so jih ljudje lahko občutili na svoji koži, druge pa je spremljal glas, da so kulturni. To slednje so ljudje lahkoverno verjeli o Francozih. Kot so zapisale kronike, so Francozi kar trikrat bivali v Mozirju. Enkrat so celo povzročili požar, v katerem je zgorelo več kot pol trga. Prvič so prišli Napoleonovi vojaki, ko so se avstrijske vojske poražene umikale; tedaj se niso dlje zadrževali v kraju. Drugič so bili »gostje« trga, ko je neki polk krenil iz Celja proti Ljubljani. Del tega polka je prišel v Mozirje, da so tržani oskrbeli vojake in konje z vsem potrebnim za pod zob. V tretje pa so se umikali s Kranjske kot poraženci in prav v Mozirju je nudil ranjencem prvo pomoč Mozirjan, pater Lipold iz frančiškanskega samostana v Nazarjah. Kot izprašani kirurg je bil večš svojega posla in kot tak zelo znan. Razpuščene enote francoske vojske so se klavrne umikale proti Celju, kjer je bila tudi večja vojaška bolnišnica.

Seveda so vmes prihajali in odhajali manjši oddelki francoske vojske. Tako se je zgodilo, da je neki major s svojimi konjeniki želel potešiti lakoto in žejo prav v trgu ob Savinji. Oddelek je prijezdil na trg, kjer so vojaki razjahali konje in se podali proti Sivčevi gostilni. Ljudje so hitro obvestili sodnika o prijetnem obisku. Ta je pohitel na trg in pozdravil poveljnika enote, nekega majorja, ki je govoril odlično nemško, kar je omogočilo sporazumevanje. Kot je bilo pričakovati, je zahteval za moštvo popolno oskrbo, sam pa si je želel gostije v katerem od trških domov. Sodnik je hitro odločil, da pošlje majorja v

župnišče, kjer je bival stari župnik. Baje je znal tako nemško kot tudi francosko in še dobro je bil založen s hrano in pijačo, saj je imela fara veliko posestvo, ljudje pa tudi niso bili skopi do svojega starega gospoda. Vojaki so se porazgubili po hišah in že je bilo slišati glasno kramljanje in kmalu tudi petje. Francozi so odlično prenašali našo hrano, še bolj pa sladko vince, ki ga je bilo dosti, vinogradi pa kar v neposredni okolici. Največ na Rožnem hribu, pa tudi na Kolovratu je raslo rujno vince.

Elegantni major je povzročil v trgu pravo zmešnjavo. Hitro se je razvedelo, kako čeden je, ves v zlatih našitkih in svetlečih se visokih škornjih. Ko je hodil, je trdo stopal in ostroge konjenika so veselo cingljale... Ženski svet v trgu ga je opazoval in občudoval izza zaves, nekaj vrlih tržank pa si je vendarle upalo na trg in po *krajšnjici* za župnišče, da so si vojaka lahko od blizu ogledale. Baje je marsikatera globoko vzdihnila ob pogledu na postavnega majorja.

Alojeva Marta je bila znana kot tista, ki vse ve in pozna o vsakem prebivalcu trga kakšno *štorijo*. Seveda so bile te vedno le pikre, kaj dobrega se tako samo razve. Oči je pasla na lepem Francozu in kar nenadoma je izustila:

»Takemu pa bi prijaznosti že ne odklonila. Joj, kako je čeden, kakšen bi šele bil, če bi vso to navlako slekel. Malo si že mislim...«

Tribučeva Manica, dokaj zadržano dekle srednjih let, ki zaradi lepših sester enostavno ni prišla na vrsto za poroko, je debelo gledala majorja in pičila Marto:

»No, saj ne bi bilo prvič, da bi ti kakemu dedcu ne odrekla, pa ne le prijaznosti. Kaj le tako hinavčiš, povej, kot v resnici misliš. Bi rekla, da bi majorja, če bi le mogla, raje zvalila k sebi, namesto da gre v goste k staremu župniku.«

Od nekod se je znašel cerkovnik Hofbauer in opozoril trške dame, da je takšno njihovo obnašanje nespodobno:

»Veste, vse kar je prav. Toda obnašate se, kot bi hotele zlesti majorju kar v hlače. Sram vas bodi, doma pa imate otroke in može, pa četudi ne, se takšno početje ne spodobi. Pa recite, kar hočete, tudi gospodu župniku bi ne bilo vaše obnašanje všeč.«

Vendar Hofbauerju babnice teh besed niso zamerile, saj je bil učitelj in spoštovan organist.

Pred župniščem je stal stari župnik in vljudno pozdravil gosta v svetleči se uniformi. Prijazno ga je povabil v škofovsko sobo, ki je bila najimenitnejša. Na veliki mizi so že bili pripravljene kozarci in kuharica Micka je urno nosila vse potrebno za obilno pogostitev, kot se je *šikalo* za tako imenitnega gosta. Gospoda sta sedla vsak na svoj konec ogromne mize. Tudi to se spodobi, če gre za slavnost te vrste. Župnik je kar kmalu dvignil čašo rujnega in vzkliknil:

»Vive la France!« kar naj bi bila napitnica veliki Franciji.

Gospod major je vljudno dvignil drugo čašo in nazdravil gospodu župniku:

»Pa dober apetit!«

S tem je hotel opozoriti, da je hudo lačen. Ta lastnost je že kar običajna za vojake vseh vrst in narodnosti. Enostavno, saj ni treba nič plačati in dobro je, če ni treba s silo vzeti tega, kar prija razvjenemu želodcu. Res se je Micka izkazala z urnostjo in kmalu je bilo na mizi obilo skrbno narezanega želodca za predjed. Major ni mogel prehvaliti izrednega okusa naše domače jedi, kar žarel je od užitka.

»Podobnih klobas še nisem jedel, odlične so! Celó v Franciji ne bi mogel najti boljših.«

Gospod župnik ga je hitro popravil:

»Gospod major, to niso klobase, to je naša najboljša jed in se imenuje savinjski želodec. Ponudimo ga le prijateljem, ki so dobrodošli v hiši.«

»Hvala za poklon, za tale želodec bom navdušil še ostale naše častnike. Na karti si bom označil vaš kraj, da ga bodo našli.«

Tudi količina zaužitega želodca je potrdila majorjevo navdušenje nad kulinarično posebnostjo naših krajev. Toda ko je prišlo na mizo ocvrto piščančje meso, je trdil, da takšnega piščanca v Franciji ne znajo pripraviti. Seveda je to glasno in navdušeno povedal Micki, ki je prinašala na mizo še druge jedi.

Gospoda sta pogosto nazdravljala, eden Franciji, drugi

prehrambenim užitkom. Za takšno pozornost pa je potrebno kar veliko vina! Micka je morala biti urna, da je polnila bokale. Da so se količine popitega vina kmalu poznale, je povsem jasno. Oba gospoda sta bila gostobesedna in polna hvale. Župnik je hvalil francosko kulturo, major pa mozirsko gostoljubnost.

Ko sta bila dovolj vinsko utrujena, je major vprašal za ime kraja, v katerem se nahaja... To je župnika nekoliko zmedlo, pa vendar mu je odgovoril:

»Gospod major, v Mozirju ste.«

Majavi major je le prikimal, vzel iz *robe* zemljevid in obkrožil ime kraja, pa ga tudi takoj pozabil. Resnici na ljubo se tudi ni kaj dosti trudil, da bi si ime kraja vtisnil v spomin. Nikakor pa to ni veljalo za pojedino v župnišču, te gotovo zlepa ni pozabil!

V stolpu je odbilo enajsto uro, ko se je major utrujeno dvignil in se bolj majavo kot pokončno ogledal po sobi. Tam je visela župnikova srebrna ura z verižico vred. Pred njo je Francoz obstal in se takoj zagledal vanjo. Župnik je nekoliko zaskrbljen opazoval majorjevo navdušenje nad uro, toda niti mislil si ni, da bi kulturni Francoz segel po njej. In prav to se je zgodilo. Siti in pijani major je očitno pozabil na predsodke. Snel je uro in si jo od blizu ogledoval, skoraj ljubkoval.

»Posebnost svoje vrste, kar čedna ura na pogled,« je dejal z neprikritim veseljem.

To početje je župnika do kraja vznemirilo in mu podrlo vsako upanje, da bo ura ostala na starem mestu. In res, major jo je vtaknil v žep in smeje se pomiril župnika:

»Gospod, moj *piket* nima ure. Vi jo imate v stolpu, pa še bije, da vam ni dolgčas. Glede na izkazano gostoljubje je prav, da jo vzamem za spomin na imeniten večer z vami. Vedno me bo spominjala na prijetno kramljanje pri vas.«

Ko sta se gospoda poslavljal, ni bilo v župnikovem pozdravu več sledu pitja, le trpko je zvenel njegov: Zbogom.

Ko se je vrnil v svojo sobo, se je župniku milo storilo, saj je bila ura njegovo birmansko darilo in ga je vse življenje spremljala. Tarnal

je na glas, to pa je slišala kuharica Micka in hitela gospodu nasproti, misleč, da ga je obšla kakšna slabost, kar ne bi bilo nič čudnega zaradi tolikšne količine popitega vina.

Vsa zasopla je vprašala:

»Gospod, kaj vam je, se slabo počutite?«

Župnik je le zamahnil z roko in žalostno dejal:

»Dobrota je pač sirota. Še tako kulturni narodi postanejo v vojni divjaki in tatovi. Major se ni mogel ločiti od moje ure, to me je užalostilo.«

Tudi lepo izkazano gostoljubje včasih ne odtehta starih gostovih navad.

Mozirski pesnik Žiga Laykauf je v svoji pesmi Francoska rekvizicija opisal ta dogodek in za konec zapisal:

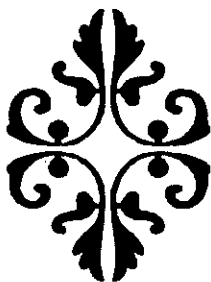
V spomin jaz vzamem to uro raz stene,

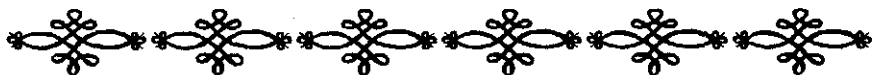
vi stolpno imate,

piket moj nobene!

In starčku solza porosila je lice,

molče se je ločil od drage družice.

Trške meje so obhodili

Mozirski trg je imel veliko posest kot *srenjsko* last, del te pa je ležal na območju drugih občin. Tržani so bili seveda vneti uporabniki te skupne zemlje, bodisi gozda ali pa travnikov oziroma pašnikov. Tako so imeli pašnike na drugi strani Savinje vse do Ločke struge, na Celinah in v Trnavčah. Gozdovi pa so bili pod Belimi pečmi in na Mozirski gori.

Vsakihi sedem let so preverili trške in *srenjske* meje, da bi videli, če mejniki še stojijo na svojih mestih. Tedaj je sodeloval celoten trg, slovesnost pa je trajala marsikdaj tudi do tri dni in se zaključila z veseljačenjem na pašnikih onkraj Savinje.

Trška srenja je imela svojega predstojnika, ki je bil neke vrste »mali župan«, torej pomemben mož v času, ko se je dogajala naša zgodba. Tedaj je bil to Franc Pfeifer, gostilničar in lastnik tekmovalnih konj. Bil je močan dedec in rad je pravil, kako se je kot vojak tehničnega polka v Korneuburgu metal za krone. In ni jih zapravljal, doma je potem kupil prvega konja in nato še druge in tako je šlo naprej. To slednje mu je prineslo kar precej slovesa, še več pa ugleda med tržani in tudi zunaj Mozirja. Ko so njegovi konji dosegli uspeh na tekmovanjih, je ponosno obesil v gostilno na novo pridobljeno odličje, da se je pač vedelo, kdo je zmagovalec. Seveda je bilo obešanje velikega okvira z odličjem pravi obred. Najprej je vabil mimoidoče na kozarček na njegov račun in temu se seveda pošten tržan ni odrekel. Kmalu se je nabralo v gostinski sobi lepo število ljudi. Bila je kar velika in tudi edina, ki jo je premogla Pfeiferjeva gostilna. Stala je približno na mestu, kjer je danes zgrajeno poštno poslopje.

Ko je torej gostilničar presodil, da je dovolj ljudi in da so predvsem med njimi tudi trške klepetulje, je glasno poklical ženo Roziko in ji

velel prinesiti odličje, medtem pa je zbranim pripovedoval:

»Konjske dirke niso ravno za vsakega, bi dejal. Tam se zbere vsa *noblesa*, no, pač kdor v Celju kaj velja. Tam zunaj mesta, kjer vojaki vadijo, se je zbralo dosti ljudi, da bi le videli kakšnih! Sam okrajni glavar baron Müller je bil navzoč in vsa oficirska družba celjskega pehotnega polka. To vam je bil pogled!«

»Pa tvoji konji so bili gotovo med prvimi? Daj, povej kaj o sami tekmi! Saj res ne razumemo kaj dosti o tem, toda zanima nas le,« je dejal Tribuč, ki sicer ni spadal med navadne tržane, saj je bil trgovec. »Že kar od samega začetka sta bila dva konja na čelu; seveda je bila ena od obeh moja Iskra. Veš, Tribuč, kako sem z veseljem opazoval barona Brucka, kako je tarnal, saj je bil njegov konj daleč za mojo kobilo. Kar nohte si je grizel visoki gospod. To je napetost, da si kar ne moreš misliti. Vse, kar je tam navzoče, vpije, spodbuja in pričakuje, da bo zmagal konj, na katerega je kdo od gospode stavil.«

Rotnik, ki sicer nikoli ni rad govoril, je vendarle pripomnil:

»Pfeifer, res imaš srečo, da znaš kupovati konje. Zato moraš biti že pol *kuliršmida*. Seveda je pa tudi res, da si vsak takih konj ne more privoščiti. To pač niso naše *fukse* ali *pramci*, ki so dobri in pridni za delo. Takale je moja misel, da si pač le redkokdo lahko privošči konje, kakršne imaš ti.«

Pfajfer se je čutil polaskanega in zato ponudil Rotniku bokal. Ta ga je hitro zagrabil in kar v dušku izpil.

Med tem pogovorom je prinesla Rozika v sobo diplomo. Gospodar jo je najprej pokazal ljudem in še mimogrede pripomnil:

»Kaj takega ne vidite vsak dan, kaj? Kar naglejte se je, tudi daleč naokoli je ne najdete. Kaj bi dal baron Bruck, da bi bila njegova!«

Z zaigranim zanimanjem so navzoči ogledovali velik kos papirja z barvnim tiskom. Ljudem to ni bilo kaj prida mar, le mrmraje so kimali, da bi spravili Pfeiferja v dobro voljo, saj bi potem prišel še kak bokal na mizo.

Glavna trška klepetulja Štefka je vendarle vprašala, kako tekme potekajo, da bi s tem pokazala še posebno zanimanje... Rada je imela dobro kapljico! Pa tudi kakšen krožnik golaža, ki je bil prav pri

Pfeiferju najboljši v Mozirju, je pričakovala. Dejala je:

»To je moralo biti imenitno tam v Celju in še dosti konj je nemara teklo, saj za tako odličje se pa res izplača.«

Tedaj je ponosni lastnik konj stopil na stol in odgovarjal na vprašanja:

»Seveda je bilo na tekmi dosti konj, kot na največjem sejmu, bi dejal. Celó tako je bilo, da so jih morali izločevati, kar se le redko zgodi. Pa se je tokrat! Razni baroni in plemenitaši vseh sort so se napihovali ob predstavitvi njihovih konj. Povem vam, ko so predstavili mojega, je gledalcem zastal dih, tako lep in živahen je. Pa kaj bi vam razlagal, le to še naj povem, da so mi tole zlato listino zavidali gospodje, ki niti približno ne zaidejo v naše kraje, saj živijo v velikih mestih ali mogočnih gradovih.«

V gostilniški sobi je bilo slišati le pritrdilno mrmranje, zato je tedaj Štefka glasno vzkliknila:

»Bravo, to je čast za naš trg!«

Pfeifer je začutil v sebi tako srečo, da je v mislih že namenil Štefki kar tri krožnike dobrega golaža, in dejal:

»Seveda smo lahko Mozirjani veseli, je pa tudi vprašanje, kdo si lahko sploh privošči take konje, kot je prejle dejal Rotnik.«

Tokrat se je oglasil Režekov Tonč, znani ljubitelj dobre kapljice:

»Se ve, da takih konj zlepa ni v zgornji dolini in tudi v spodnji ne. Saj, dragi Franc, sloviš povsod po tem, da so prav tvoji konji žlahtni in še posebej vročerkvni.«

Gostilničar je v duhu namenil Tonču polič ormoškega vina, ki so ga sicer deležni le sodnikovi svetovalci in morda še župnik. Kmalu je zaključil slovesnost, ker bi ga ta stvar kaj lahko preveč stala:

»Seveda imaš prav, Tonč, saj so take besede izrekli tudi gospodje iz tekmovalne komisije. Je že res, da kdor zna, pač zna.«

S temi besedami je dal zbranim vedeti, da je konec zastonj pitja. Seveda pa so tisti, ki so bili ravno na *žmahu*, s pitjem nadaljevali; ta običaj so ljudje že poznali! Ponosni rejec konjev pa je namestil diplomo kar poleg cesarjeve slike, ki je spričo svoje majhnosti kar zbledela in postala nepomembna.

Tiste čase je bilo v Mozirju še več pomembnih mož. Eden izmed

njih je bil sodnik Janez Goličnik, njegovi svetovalci pa Franc Pfeifer, Simon Štuler, Matevž Lihteneger, Miha Napotnik in Alojz Marčinko. Trški *sindik* pa je bil učitelj in organist Franc Hofbauer. Prav njegovi natančnosti se imamo zahvaliti, da si danes lahko predstavimo obhod trških meja. Pisalo se je leto 1835, ko so Mozirjani zadnjič v taki obliki obšli meje trške zemlje. Z novimi zakoni so se v tedanji Avstriji opustile srednjeveške navade, *srenjska* last pa je še ostala. V arhivu nekdanje občine je bil ohranjen popoln opis dogajanj ob zadnjem obhodu. Tako je mogoče nazorno in zgodovinsko natančno prikazati tedanja dogajanja.

Mozirjani so torej vsakih sedem let obhodili trške in *srenjske* meje, in to na dan svetega Jurija, ki je farni zaščitnik. Veljalo je pravilo, da je vsak dom, kjer imajo trške pravice, navzoč pri obhodu. Gospodarji so morali privedi s seboj še moškega naslednika, če je bil star vsaj dvanajst let. Tako so že mlade seznanili z mejami trga Mozirje.

Razglas, ki ga je v imenu sodnika prebral dve nedelji zapored občinski birič pred cerkvijo in ki je visel tudi na razglasni tabli na *rotovžu*, se je glasil takole:

»Kot nam vелеva *postava*, moramo obhoditi trške in *srenjske* meje prav to leto, ko je minilo sedem let od zadnjega obhoda. Odrejam, da se dne 20. maja leta Gospodovega 1835 zberejo na trgu pred *rotovžem* v Mozirju vsi gospodarji, svobodni tržani; s seboj naj imajo sina naslednika, kot je to že od nekdanj bilo v navadi. Jaz in moji svetovalci bomo visoko na konju, dočim se bodo vsi drugi tržani opravili peš na pot, ki bo trajala še naslednji dan, 21. maja. Krenemo ob osmi uri, pa naj bo lepo ali slabo vreme. Pred *rotovžem* bo prevzem trške zastave, ki nas ima spremljati vso dolgo in trdo pot. Oddelek vojaštva, ki bo sodeloval na pohodu, bo letos iz celjskega grenadirskega polka. Do vojakov se je lepo obnašati in jih spoštljivo obravnavati. Ker nas bo dolžnost vodila tudi izven trških meja, odrejam mirno zadržanje in ravnanje, da ne bo nevšečnosti. Po mukotrpnem opraviu se zberemo tržani na *srenjskih* pašnikih ob Savinji, kjer se bomo poveseleli, če bo obhod potekal v redu in če

bodo naši mejniki na mestih, kamor so jih vkopali naši predniki. Razni *prihajači* in prebivalci, ki nimajo trških pravic, se obhoda ne smejo udeležiti, da ne bo kakšnih zapletov ali celo sporov.

To odreja sodnik svobodnega trga Mozirje, Janez Goličnik.«

Trški birič je to prebral, kot da gre za cesarsko povelje, tako pomembno se je držal, in za vsakim stavkom pogledal množico, če pozorno spremlja njegovo razglašanje. Ko je končal, je zvil papir v svitek in zaropotal na bobne. To je bil znak, da je razglosa konec. Ljudje pa so se razšli, toda doma so vsem pojasnili, kaj se pripravlja. Saj to ni bilo nekaj vsakdanjega!

Priprave so tekle mrzlično, vendar načrtno. Tržani so se pri Sivcu pomenkovali o tem, kakšno bo kaj srečanje s Trnavčani, ki so Mozirjanom od nekdaj *gorke*. Nekateri so menili, da je ta srd upravičen, saj so jih pred tridesetimi leti hoteli proti njihovi volji podrediti trški oblasti. Vaški starešina v Trnavčah, Matija Redko, je sicer dober možakar, toda tisti mlajši so jeznoriti, pa bi kanili kakšno *ušpičiti*. Vojaki pa ne poznajo šale, zato je bolje, da stvar poteka mirno. Sodnikov svetovalec Lihteneger, ki je bil blizu pravih in zanesljivih virov resnice, je modro pripomnil:

»Bo treba dati vojakom komando, da puške malo pred Trnavčami povesijo navzdol; to bo znak, da prihajamo z dobrimi nameni. Našim srboritežem pa moramo zabičati, da bodo deset dni pometali trg, če se kateri spozabi in nameni kakšno ostro Trnavčanom.«

Podgradišnik pa je imel o tem drugačno mnenje, zato je dejal:

»Če že hočejo *špetirti* vrli Trnavčani, naj ga pa imajo! Jaz že ne bom repa stisnil med noge, saj sem tržan in ne morda gorjanec. Če drugače ne bo šlo, potem naj odločijo pesti. Naše so trde, saj smo *cimermanske* sorte.

Hriberniki so bili previdnejši in je pomirjajoče rekel:

»Po moji misli je pa takole. Trnavčani bodo kar hitro pokazali namere. Če bodo ponudili *šnopce* in *tovkec*, se ni kaj bati. Zato je dobro, če z njimi govori le sodnik; tega se le nekoliko bojijo, saj je oblast.«

Maksetova Tilčka, ki je pravkar prišla po *deda* v gostilno, je takoj dokazala, da je tu:

»Kaj bi se *sršili*, ko pa ste vsi skupaj komaj za enega Trnavčana. Uh, kako bi to letelo, če bi Trnavčani zgrabili za late.

Ko je Tilčka spregovorila, je dobila *korajžo* še Žekarjeva Treza. Ni bila znana kot klepetulja, saj je imela kopico otrok in skrbi. Zato so ji bolj prisluhnilo kot prej Tilčki, ko je dejala:

»Saj so tudi naši *dedi* močni, ni kaj reči. Toda pretepači niso, vsaj v glavnem ne. Ne smemo jemati za vzor Živertovega Martina, ki komaj čaka, da bosta kje zdraha in pretep. Jaz si mislim, da bodo tudi Trnavčani mirno sprejeli naše. Imejmo se vendar radi, ne pa, da kar naprej iščemo dlako v jajcu. To so nam pri zadnji pridigi zabičali tudi naš prečastiti...«

Možakarji so Tilčki zaradi njenega govoričenja zelo zamerili. Bila je sicer znana po dolgem in *zašpičenem* jeziku; celo zunaj Mozirja so vedeli povedati kaj pikrega o njej. Toda ugovarjati ji ni želel nihče izmed zbranih. Bolje pravi čas molčati, kot pa grenko in neslano jed jesti.

Da ne bi ženska še naprej klepetala, je Maksetov kar hitro vstal in z ženo vred odšel iz Sivčeve gostilne.

»Ta pa brusi jezik, da se kar iskri,« je modro pripomnil Kolenc, ki tudi sam ni imel kaj dosti besede v svojem domu.

Zvir, možak od pet do glave, vsaj za takega je v trgu veljal, pa je po preudarku rekel: »Je že hudič taka baba. Ubogi tisti, ki jo mora prenašati. Več takih, pa bi se nam ne bilo treba bati Trnavčanov, take babure bi jih bolje ugnale kot četa vojakov.«

Kaker ni bil povsem enakih misli kot Zvir, saj je moral nekoč hitrih nog iz Trnavč, ko je tam skozi vozil les iz *srenjskega* gozda:

»Trnavčani niso angeli, pa tudi hudiči ne. Mislim, da nam tokrat ne bodo delali težav, saj smo jim dovolili na Miklavževem sejmu več *štantov*, kot so jih doslej imeli. Malo so pa lahko hvaležni.«

Pogovora o pohodu skozi Trnavče ni in ni hotelo biti konec. Beseda pač da besedo in Kračnik je vso stvar spravil v takole misel:

»Nič ne skrbimo, saj bodo z nami grenadirji, ki ne poznajo šale. To so dokazali na *taljanski* strani, ko so pri Custozzi nagnali *Taljane*, in če jih ne bi ustavili generali, bi tekli verjetno kar do Rima.«

Končno je Plešnik le našel pravi zaključek prerekanja. Dejal je:
»Možje, več kot pol nas je *jagrov*, pa se bomo takole pomenkovali zavoljo nekaj srboritežev v Trnavčah. Če ne bo drugače, pa vzamemo s seboj puške.«

»To pa že ne bo šlo,« je hitro pribil Paher, »saj smejo v sprevodu nositi orožje le vojaki. Tako je razglasil trški sodnik in tako bo tudi ostalo.« Gostilničarju je že presedalo čvekanje, saj je menil, da klatijo tja v en dan in da vse skupaj nima nobenega pomena, zato je z globokim glasom razglasil:

»Ura je enajst, čas, da zaprem.«

Res so gostje mirno odšli iz njegove gostilne. Če ne bi toliko govorili, bi še čakal, saj ni bilo treba pravočasno zapreti. Kadar pa vsi vprek klepetajo, se pač nič ne pije. Zakaj bi trošil petrolej, je predrag, je še mislil gostilničar in upihnil vročo petrolejko.

Seveda so vse dni do razpisanega obhoda mej krožile po trgu razne govorice. Zato so bile kot vedno še posebej zaslužne klepetulje, ki so vedele povedati, kaj nameravajo Trnavčani pripraviti za »lep« sprejem Mozirjanov. Največ o tem je vedela povedati Šprukovka, ki je imela brata v vasi pod Goltmi.

Ko so ob Mozirnici trške predstavnice lepšega spola prale, je pripovedovala:

»Boste že videle, da bo vse narobe, ker se nekateri tržani preveč *nosijo*, o Trnavčanih pa govorijo, da so gorjanci. To jih seveda jezi. Jaz pa pravim, da niso gorjanci, med te spadajo Radegundčani, ne pa Trnavčani.«

»Ti tako govoriš, ko si se podila za Polenčkovim Francem, da se je za teboj kar kadilo. Pa ti ga je potem Plovšetova prevzela.«

Joj, kaj vse bi ženske še obrale tam ob Mozirnici, če ne bi prišel mimo Bognerjev *kseč*, ki so ga vse ženske v trgu cenile zaradi odličnega igranja na kitaro. Ogovoril jih je:

»No, dekleta, je voda kaj mokra, menda je tudi mrzla. Bo vsaj pohladila vaše iskre, sicer se bo kaj vnelo, ha ha ha!« in kar se da hitrih nog odhitel svojo pot. Bolje zanj, kajti v takem primeru so prej sprte ženske potegnile skupaj in bile na mah enotne ter pripravljene za boj. Končno

je prišel dan pohoda ob mejah trga in *srenje*. Lepo je sijalo sonce in vse je bilo majniško sveže. Od planine sem je pihal hladen veter, pa ne mrzel, zato so možje prišli brez *íberokov*, vsi pa so imeli klobuke, kar je bilo tiste čase znak moštosti. Nihče izmed njih ni nosil za klobukom krivčka ali kakšnih drugih fantovskih olepšav, da ne bi bilo nespোরазumov o njihovi miroljubni nameri.

Pred *rotovžem* je sodnik predal trško zastavo Štulerju, da jo bo v časti nosil in nepoškodovano prinesel nazaj v Mozirje. Nagovoril je zbrane tržane:

»Ugledni svetovalci, cenjeni gospod zdravnik, hrabri cesarski vojaki, dragi tržani! Bog nam je dovolil dočakati ta dan, ko sledimo zgledu naših davnih prednikov in uresničujemo trške pravice, kot to velevala postava in naš presvetli cesar. Želim, da bi naše ogledovanje potekalo mimo, natančno in skrbno. To smo dolžni našim naslednikom, saj je rod za rodom ohranjal *srenjsko* lastnino in skrbel za meje našega svobodnega trga. Odrejam, da se zvrstijo v sprevod tržani, kot je določil gospod *sindik* Hofbauer. Gospoda majorja grenadirjev prosim, če razvrsti vojake kar na čelo, takoj za nami, ki bomo vso pot jezdili. Želim vsem srečno pot v časti za pravice trga in našega ugleda. Naj se tako zgodi!«

Potem so sodnik, svetovalci in novi zdravnik Franc Predovnik zajahali konje, vsi ostali tržani pa so se razvrstili v dolgo kolono. Pred njimi pa je korakala četa grenadirjev iz Celja. Ko so krenili, je bilo na Rožniku slišati streljanje s topiči, kar je bil neke vrste pozdrav obhodnikom. Najprej so šli čez farovško dvorišče na Foršt, kjer je stala velika smreka, in obhodili mejo v tej smeri. Potem je bilo na vrsti preverjanje mejnikov pod Belimi pečmi, zato so krenili mimo Breclove kmetije proti Trnavčam.

»Veš, Tonč, da mi kar *paše*, ko smo sami *dedi*, vsaj enkrat lahko rečem kako »kosmato« brez skrbi, da me ne sliši »ta stara,« ki bi najraje zlezla kar pod oltar, tako jo drži... Same grehe sliši in vidi! Saj ne rečem, drugače je v redu *baba*, tudi za otroke lepo skrbi, le preveč jih *matra* s svojo strogo vzgojo,« je odgovoril Pust Konečnikovega Tonča. Kar dosti mu je zaupal...

Konečnikov, ki še ni bil poročen, seveda niti približno ni razumel bremen starega Pusta. Zaradi lepšega in tudi ker je tako red, pa je Tonče vendarle izjavil: »Ti že veš, sosed, kako se tej stvari streže, ko si tako dolgo v zakonskem jarmu. Zase vem, da še vol ni zadovoljen, ko mu natakнем jarem.«

S tako možatimi besedami se je Tonč Pustu zelo prikupil, kar spoštljivo ga je pogledoval, ko sta hodila skupaj v vrsti.

Možakarji so se pomenkovali, vendar so pazili na besede, saj so imeli s seboj svoje nadebudneže, bodoče gospodarje. Nekateri so bili še prav otročji, zato mednje ni sodilo kako »kosmato« besedičenje.

»Je že prav, da so tudi mladi z nami, naj vidijo naše trpljenje za dobro trga,« je pripomnil vedno žejen Lončarjev Miha.

Mladi Žovlje, ki še ni bil dolgo gospodar v hiši, je modroval:

»Sploh se še ne zavedajo, da so zavoljo nas trški otroci, kar pomeni, da bodo svobodni tržani z vsemi pravicami. To se imajo nam zahvaliti!«

To je pičilo Tribuča, močno *rusastega* možaka, da je zabil domišljavega Žovljeta:

»Kaj hudiča se le tako šopiriš, ko pa si šele stopil v naše vrste, pa še v *Cigajnerfirkclu* stanuješ. Že res, da si najmanj trikrat v *Šajspahu* opral svojo rit, pa zato še nisi nam starim tržanom enak. Bo še trajalo, da boš imel besedo v rotovžu, če sploh kdaj!«

Remer ni mogel poslušati prerekanja možakov, pa jih je resno pokaral:

»Le kaj se greste! Vsi skupaj niste za našega sodnika ali pa morda katerega od svetovalcev. Ne repenčite se kot perice na perišču tam ob Mozirnici! Še slabši ste kot trške klepetulje.«

»No no, saj ne mislimo komu slabega, le pomenkovanje je to, da čas hitreje mine,« je pomirjujoče pritegnil Žovlje.

Medtem so že prispele prve vrste spreveda do meje s Trnavčami. Konjeniki so se ustavili že na križišču pred vasjo, kjer je major poveljeval vojakom:

»Puške k tlom obrnite!« Tako so Mozirjani dokazali, da prihajajo z dobrimi in mirnimi nameni. Pred sprevedom se je znašel trnavški vaški starešina Matija Redko, ki je v spremstvu dveh vaščanov

pozdravil Mozirjane. Seveda so vsi vodilni razjahali in se na tleh rokovali s predstavniki Trnavč.

Redko je bil znan govornik in zanj so rekli, da bi bil dober za pravdarja ali gospoda. Na *ohcetih* je bil prava poslastica, tako jih je drobil na račun gostov. Prav posebej se je lotil godcev, toda tudi med temi so bili jezični in marsikdaj je moral Redko odnehati. To je štel za poraz in tedaj je *ohcet* slabo potekala, čutiti je bilo napetost. Nihče se Redku ni hotel zameriti. Toda godci so si pač lahko privoščili marsikatero oglato. Potem so gospodje tržani in konjeniki šli skupaj s Trnavčani po klancu peš do vasi, kjer so jih pričakali z bokali *tovčka* in kruha, pa še suho sadje so ženske ponujale.

Tako je bila vsa skrb tržanov odveč, saj so bili lepo sprejeti. Tudi vojaki so se ob polnih mizah dobro počutili. Kmalu je bilo slišati veselo govorjenje; še malo, pa so peli vsevprek. Sodnik je določil štiri tržane, da so šli v hrib pod Bele peči, medtem pa so ostali vasovali pri Trnavčanih. Da je vse lepo potekalo, so bili veseli eni in drugi.

Po dveh urah so prišli ogledniki mejnikov s planine in poročali sodniku, da so vsi mejniki na mestu in nepoškodovani. Sodnik je opozoril udeležence pohoda, da bodo kmalu nadaljevali pot. Vstal je k slavnostnemu govoru:

»Dragi sosede, Trnavčani, ljubi moji tržani svobodnega trga Mozirje! Lepo smo bili sprejeti tu v vasi, kjer bivajo kleni ljudje, naši prijatelji. Ker ste nam izkazali gostoljubje, je na nas, da vam enako tudi mi izkažemo. Zato vabim može vasi Trnavče na naš shod, ki bo po obhodu meja, to je pojutrišnjem, na *srenji* onkraj Savinje med Ločko strugo in našo bistro *Savno*. Vsi ste dobrodošli, da se ob zaključku pregleda meja poveselite z nami, saj je to le vsakih sedem let. Zato bo tokrat naš trg poskrbel za obilno jedačo in pijačo kot tudi za to, da bo kdo meh harmonike krepko raztegnil.«

Mozirjani so se čudili sodnikovi prijaznosti, ko pa sicer ni imel dobre besede za Trnavčane. Pa saj se ve, če si v lisičjem brlogu, bodi z lisico prijazen, so si mislili. Hkrati pa so nekateri izrazili bojazen, da bo obisk Trnavčanov na pašniku mozirske *srenje* povzročil kakšne zaplete med fanti.

Kočar, ki je bil miroljuben mož in oče sedmih otrok, dober rokodelec krojaškega ceha, je menil:

»Sodnik ni mogel kaj drugega, saj smo bili v njihovi vasi. Prav je storil. Bomo vsaj mirno odšli naprej. Tisto, da bi se lahko fantje zgrabili zaradi deklet, pa je že prava bojazen. Plesalo se bo in marsikoga lahko premoti kakšna skušnjava.«

Sprevod je spet krenil v enakem vrstnem redu pod Režekom do Vahte, od tod pa po obrežni poti v trg. Tam so jih sprejeli, kot bi se vrnili iz najhujše vojne. Streljali so s topiči in puškami, čakala jih je jedača in pijača. Vrle tržanke so stregle, da je bilo kar lepo videti. Bodoči gospodarji so hitro »segli« po dekletih in se kar vidno vrteli okoli njih. Te so sramežljivo karale tiste, katerih roke so bile le preveč vsiljive. Seveda, če ne bi bilo tako na očeh, bi marsikatera le globoko vzdihnila...

Pred *rotovžem* je sledila predaja zastave, ki je potem prenočevala v sodnikovi sobi. Gostilne so bile vse polne udeležencev pohoda, ki so vsak po svoje pripovedovali o veliki nevarnosti, ki so ji bili izpostavljeni v Trnavčah. Ženske, le nekaj jih je bilo v gostilnah, ker se to pač ni spodobilo, so le malo verjele pripovedim in bahačem. Parkljeva Neža je prva spregovorila in to celo glasno:

»Kaj boste nakladali, kaj se le delate junake, ko ste pa vsi bolj navdušeni prej za beg kot spoprijeti se z možmi te vrste, kot so močni Trnavčani! Njihove *olcerskeroke* so kot lopate, kamor padejo, boli.«

Kaj takega si Vajsman ni dovolil. Na *Taljanskem* se je pod Radeckim boril in dobil tudi dve svetinji, ki jih je na procesijah in podobnih slavnih ponosno razkazoval. Kar ježno je zarohnel:

»Neža, ne igray se z ognjem! Mar misliš, da sem dobil svetinji zato, ker sem bežal? No, odgovori, baba jezikava! Sedaj ti je vzelo glas, kaj? Ali pa ti naj dokažem, da se nikogar živega ne bojim?«

»Ja, kako mi boš pa kaj takega dokazal, ti gobcač? *Trep frdamani!*« je hitro zakričala Neža, vsa zaripla v obraz. Da si Vajsman sploh upa z njenim jezikom spopasti! Ta glista misli, da si to sme dovoliti. Bo že kdaj prav prišlo, si je potihoma rekla.

Grabnar je dojel, da se bo vse sprevrglo v hud prepir, zato je pomiril duhove in menil:

»Jutri nas čakata še dolga pot in naporna hoja. Kaj se boste dajali, raje prihranite moči za dan, ki pride. Mislim, da je bolje, če gremo počivat, da bomo zjutraj spet sposobni za obhod trških meja.«

To, kar se je Grabnarju posrečilo, se zlepa ne bi komu drugemu. Mož je imel velik ugled med tržani, saj je bil najboljši tkalec daleč naokoli. Vsi so ga kar pogosto potrebovali, še največ res gorjanci, kamor je hodil v *štiro*. Toda tudi tržani so imeli ovce in volno, pa tudi lan so sejali, vse za prejo. Grabnar pa je potem tkal in posredno oblačil tudi tržane. Mrmraje so se odpravili drug za drugim proti domu. Kmalu je trg umolknil in, lahko bi rekli, zaspal v miru in pokoju.

Zjutraj naslednjega dne so bili tržani že zgodaj na delu. Treba je bilo *oštelati* živino. Možeje so pripravili krmo, da so potem čez dan ženske poskrbele za hlev. Ob devetih so se spet zbrali na trgu pred rotovžem. Sodnik je spet izročil Pfeiferju trško zastavo v varstvo, tisti na konjih so se spet podali na čelo sprevoda, ki je potem krenil od Celinškovega, Brdčkega in Delejevega posestva proti Prihovski lesi. Tam blizu je bil v skalo vklesan trški znak, ki je predstavljal mejnik. Spet so ga obnovili in pri tem streljali v zrak ter tako glasno opozarjali, da so na obhodu meja. Jezdec so nato prebredli Savinjo, ostali pa so sledili na vozovih. Pot jih je vodila do Zavodice, od tam pa do Podgrašnika. Toda to pot so opravili mlajši, starejši tržani pa so se podali v Ločko gmajno, kjer so potem čakali na oglednike. Ko so bili vsi zbrani, so šli spet do Vahte. Tako so zaokrožili trg in obšli vse mejnike.

Zaključek pohoda je potekal zelo hrupno. Pokalo je, kot na vojski, in vsakdo, ki je imel puško doma, je pripomogel po svoje k trušču. Vojaki so že *odmarširali* nazaj proti Celju, zato so se tržani sedaj počutili bolj sproščene. Na Vahti so obnovili trško znamenje in potem krenili svečano v trg, kjer jih sprejela vesela družina Trnavčanov in tudi prebivalci trga so bili že pred *rotovžem*. Sodnik je stopil na trški vodnjak, da ga je bilo moč videti naokoli, in razglasil:

»Sporočam vsem prebivalcem Mozirja, da so trške meje nedotaknjene, kot so jih zakoličili spoštljivi predniki pred več stoletji. Vsem, ki ste

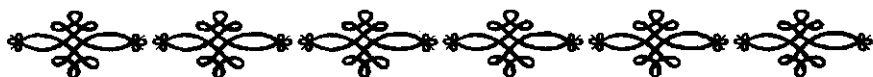
trpeli za blagor našega trga, se lepo zahvaljujem, posebno še gospodu majorju in vojakom, ki so nas skrbno spremljali. Svetovalcu Pfeiferju pa hvala, da je nosil našo častitljivo zastavo in tako dal vedeti vsem opazovalcem vzdolž poti, kdo smo. Sedaj pa vabim vse skupaj, staro in mlado, tja prek Savinje na naše pašnike, kjer bomo počastili veliki dogodek. Želim, da bo veselo in častno, kot to mora biti, ko gre za trg Mozirje.«

Vsi navzoči so to sprejeli z neverjetnim odobravanjem, vpitjem in ploskanjem.

Trško zastavo so shranili v *rotovžu*, kar je prav, saj bi je potem, ko so v gmajni zaužili vse dobro, kar teče po grlu, ne mogli več dostojno varovati ali pa bi jo sploh v nemirnem vzdušju kar tam pozabili. To pa bi bil greh, ki ne bi bil odpustljiv.

Množica, sedaj tudi ženski svet, je sproščeno krenila preko Savinjskega mostu in se na *srenjski* zemlji zadržala v veselem, domala požrešnem družabnem srečanju, ki se je končalo šele ob svitu tretjega dne mukotrpnega prizadevanja tržanov za svoje stoletja stare trške pravice.

Strašen smrad

Tudi v Mozirju je bilo zavetišče, v katerem so prenočevali potujoči rokodelci, v oskrbi pa ga je imel eden od domačih rokodelcev, ki ga je za to zadolžil cehovski mojster v Celju. Povsod po deželah tedanje Avstrije so imeli takšna prebivališča, saj je tedaj še veljala cehovska zapoved, da mora vsak rokodellec, prej ko sme postati mojster, najmanj dve leti delati na tujem. Čimveč dežel je prepotoval, več je veljal. Po domače so rekli takim rokodelcem, da so na *valcu*, se pravi, na poti.

Da bi se imeli kam podati, če so prišli pred nočjo v katerega od večjih krajev, so jim nudili preprosto bivanje, vendar za največ dve noči. Med prebivanjem v kraju pa so morali do cehovskega mojstra, ki jim je potrdil njihovo bivanje v kraju ter popisal, kje so delali in kaj. Seveda kakšne posebne čistoče v takih zavetiščih ni bilo in tudi v Mozirju je zaudarjalo iz teh prostorov, ki so bili na koncu trga, kjer je sedaj gostilna Majerhold. Vsak od potujočih fantov je želel le brezplačno prenočevati, na čistočo pa seveda niti pomislil ni, saj je ponavadi že drugi dan nadaljeval pot.

Trg Mozirje je bil tiste čase središče kar obsežnega zaledja, in je potreboval številne rokodelce vseh strok. Ker v kraju ni bilo dovolj posameznih vrst rokodelcev, da bi ustanovili svoj ceh, saj so bili le-ti organizirani po strokah, je bilo zato razumljivo, da so se vključevali večinoma v celjske cehe.

Konečnica, soseda zavetišča, je vedno znova opozarjala odgovornega rokodelca na smrad v zavetišču. Tarnala je, da reva sploh spati ne more, tako smrdi iz oken, ki gledajo proti njenemu dvorišču. Tudi podnevi tako zaudarja, kaj šele pred slabim vremenom, ko pritiska zrak k tlom. Tedaj se sploh ne da zdržati, je tožila uboga tržanka.

Njeno tarnanje ni nič pomagalo, nihče se ni želel vplesti v spor z domačimi rokodelci, ki so predstavljali močno in dokaj vplivno skupino v trgu.

Ko so ženske prale pri Mozirnici, so se marsikaj pogovorile, o marsičem potožile in se nad marsikom zgražale, koga tudi obrale do kosti, skratka, tam za vodo je bilo vedno burno.

Pa je Lončarjeva Lojza pičila Konečnico, čeprav je vedela, kaj je vzrok smradu, o katerem pripoveduje Konečnica vsakomur, ki jo le hoče poslušati:

»*Bojda* tam na tvojem dvorišču tako smrdi, da še podgan nimaš na *marofu*. Kaj neki bi pri vas lahko razpadalo ali sicer tako hudo smrdelo, da mi je Adamčeva Fančika potožila, da ni dobro hoditi mimo vaše hiše, take vonjave se širijo tam okoli. Saj imate greznico pokrito, ali ne?«

Tedaj se je usulo; to so vedele vse tržanke, da se bo. Konečnica, zaripla v obraz, je komaj izdabila:

»Frdamana Lojza, le svoj smrad, ki se širi okoli vaše hiše, prepreči, ne pa da se vtikaš v mojo nesrečo, ki mi že tako ne da več miru, ne podnevi in ne ponoči. Dobro veš, da trpim zaradi umazanije v zavetišču za *vandrovce*. Pa naj ti kar povem, naša greznica je še kako dobro pokrita, z betonskim pokrovom in ne le s prhlimi deskami kot pri vas.«

Tedaj je hotela dobro Plešnica, ki je bila v trgu na dobrem glasu in tudi ženske so jo nekako cenile:

»Dajta, nehajta se prepirati za oslovo senco! Saj vse vemo, kako se Konečnici godi zaradi tiste nesrečne izbe, v kateri prenočujejo potujoči rokodelci. Tu bi morala pač oblast kaj storiti, da se smrad neha. Ne kaže se spoprijemati s Pirkovičem, saj veste, kakšne *baže* je ta možak.«

»Pametno si to povedala, Plešnica, le to rečem, da če bi pred sodnikovim oknom tako smrdelo, bi že davno bila zadeva rešena. Pa kaj, ko ne moremo tiste sobe prenesti na oni kraj trga,« je pomirljivo rekla Remerica, ki je v cerkvi vedno naprej molila in tudi pri mrličih na *parah* je odžebrela vse dele rožnega venca, zato je imela ugled med ženskami.

Tedaj je vrgla perilo v škaf Polenčkova Treza in se oglasila z modro besedo:

»Kaj če gremo kar vse do sodnika in se zavzamemo za ubogo sosedo Konečnico? To bi moralo roditi uspeh, saj se sodnik boji babjih čvek, kot rad pravi. Pa se bo zmeščal.«

»To ni neumno, le kje si pobrala tako modrost, Treza? Kar jutri se dobimo okoli devete ure pred *rotovžem* in gremo do sodnika z zahtevo, da uradno postopa v primeru smradu na Konečnikovem dvorišču. Nas bo že moral poslušati,« je menila Šusterjeva Francka.

Sklenile so torej pomagati sosedi Konečnikovi v pravdi zoper smrad iz zavetišča.

Ko so končale delo ob Mozirnici, so veselo in hkrati ponosno krenile v trg. Bile so prepričane, da so si zamislile veliko reč. Sodnik je končno tudi za ženske *brige* tu in ne le za moške nakane, ki se največkrat spletejo pri Sivcu ob bokalu vina.

Naslednji dan so se perice zbrale okoli devete ure pred *rotovžem*, še nekam slovesno so se oblekle. Ponavadi se tako opravijo, ko se udeležijo procesije, kjer so vsem zijalom na ogled. Sodnik je bil natančen mož in ni imel rad neurejenih ljudi, to je bilo znano celo zunaj Mozirja. Če je prišel kdo po opravkih k njemu, denimo z Lepe Njive, se je opravil, kot bi šel k maši. Končno sodnik ni ravno kdo z roba prebivalstva.

Ko je še zadnja prihitela Konečnica, so se podale proti sodnikovi pisarni. Pred njo je kot vedno stal trški birič. Zviška je vprašal ženske, kaj iščejo v *rotovžu*. Seveda ženske niso bile kdo ve kako tihe in skromne. Šusterjeva Francka je hitro in brez oklevanja rekla:

»K sodniku hočemo, reci mu, da smo tu in da moramo z njim govoriti o pomembni stvari.«

Ko se je birič nekaj *obregal*, ga je Konečnica glasno opozorila, da je njegova dolžnost povedati sodniku, da so ženske tu, vse drugo pa naj opravi doma pri ženi...

To je pomenilo za vsega vajenega biriča, da mora sodniku povedati brez oklevanja, da ga želijo ženske iz trga in pika!

Ni še dobro vstopil v pisarno, ko je že bil zunaj, na široko odprl vrata in važno dejal:

»Cenjene tržanke, sodnik prosi.«

Ženske so bile presenečene nad takimi besedami. Le kje se jih je birič naučil, ko je, kadar je bil slabe volje, sicer po malem le klel in *bentil*, da se je za Goltmi kar bliskalo, kakor so rekli ljudje. Sodnik je sedel za obloženo mizo, da je bil komaj viden izza knjig in papirja. Na koncu nosa so mu obtičala železno obrobljena očala. Ženske so seveda vedele, da so v okvirjih le navadna stekla. Tako je bil pač bolj uraden. To njegovo navado so ljudje jemali razumevajoče, saj so tudi pisarji ponavadi nosili naočnike, da ne govorimo o škricih vseh vrst, ki so domala vsi nosili očala kot neke vrste zunanji znak, kdo so...

»Kaj vas je prineslo k meni, drage tržanke? Katera bo govorila za vse, da ne bo klepetanja vsehprek. Tega ne prenesem. Torej?«

Ženske so se spogledale in Konečnica je hitro odgovorila:

»Šusterjeva Francka bo povedala, zakaj smo tu in kaj hočemo.«

Sodnik ni bil navajen, da je kdo kar postavil zahteve, zato je odločno dejal:

»Najprej moram vedeti, kaj vas teži, da se potem lahko odločim in razsodim tako ali drugače, nikakor pa ne tako, kot bi to kdo zahteval. Smo si na jasnem?«

Tudi tako rezek sodnikov odgovor Francke ni spravil v zadrego, kar hitro in glasno je povedala:

»Če še ne veste, gospod sodnik, kaj se dogaja pri Konečnikovih, je žalostno, toda čas je, da vam povemo iz prve roke. Tam je soba, v kateri *vandrovske* rokodelci prenočujejo, seveda pa nihče ne skrbi za red in čistočo. *Dedi* kar za oglom mokrijo in še kaj več... Tudi v sobi sami niso kaj prida čisti, zato smrdi, da pošteni tržani v soseski niti spati ne morejo zaradi zaudarjanja. Celo na vrt jim ni dano hoditi, ker je tudi tam neznosno. Zahtevamo torej, da si svetovalci z vami vred ogledajo in preizkusijo smrad na Konečnikovem dvorišču, nakar bi morali ukrepati po trški postavi, da se nemarnost odpravi.« Sodnik se je delal, kot da skrbno sledi obtožbi, toda vedel je, da tvega spor z rokodelci, ki ga ob novih volitvah ne bi več volili, saj so bili v glavnem ugledni tržani in še velik vpliv na ostale prebivalce

so imeli... Tako je razmišljal mozirski sodnik, ko ga je iz njegovih skrbi iztrgala Konečnikova:

»Gospod sodnik, kaj bi storili, če bi morali vohati takšen smrad? Mislim, da imam prav, ko zahtevam, da komisija, ki jo boste določili, ugotovi smrad na našem dvorišču in potem bo seveda na vas, da boste ukrepali, kot vam vелеvajo postave. Res takih proti smradu najbrž ni, toda se bo že kaj našlo, da bo primerno za odpravo tega groznega stanja.«

Sodnik je v mislih že slišal grožnje mojstra Pirkoviča, ki je odgovarjal za zavetišče v imenu domačih rokodelcev. Mož je imel dolg jezik in še *babo* tako, da bi oba spravila v bes ves trg, če bi se jima zdelo potrebno. Želel je umiriti vneto žensk, ki so se očitno odločile, da bo kar vsaka povedala svoje mnenje. Tega se je bolj bal kot Pirkoviča.

»Že razumem vaše skrbi, tržanka Konečnikova, toda moja moč ne seže do ceha, pa čeprav je v Celju. Bom pa določil tri moje svetovalce, da bodo šli na kraj nesrečnega smradu in mi potem svetovali, kaj bo mogoče storiti za odpravo nevšečnosti. Do takrat pač morate smrad trpeti, saj razumete.«

Parkljeva Liza s takim odgovorom kar ni bila zadovoljna, pa tudi ostale ženske so godrnjale, kar je sodnika spravljalo v obup:

»Takole pa nas že ne boste odpravili, gospod sodnik. Zahtevamo točno zastavljene ukrepe, da se Konečnikom omogoči zdravo življenje. Saj tudi trški kirurg Laykauf meni, da je za zdravje najboljša čistoča. Bog nas varuj umazanije!«

Sodnik si je iz zadrege pomagal tako, da je poklical biriča, ki je stal pred durmi pisarne, in mu naročil, naj takoj obvesti svetovalce, da se zglasijo pri njem v *rotovžu*. Tako je upal, da bo ženske prepričal v svoje dobre namere. Dejal je še:

»Povej svetovalcem, da gre za nujno stvar, ki zadeva zdravje tržanov. Torej jih pričakujem čez pol ure tu pri meni.«

Ves bled v obraz je sodnik verjel, da je ženske pomiril, toda te so bile bolj trmaste, kot je lahko pričakoval.

»Izmed nas naj bo med pregledniki Šusterjeva, da bodo stvari tekle, kot morajo, in da bomo vedele, kaj se bo storilo, da se nevarni smrad odpravi.

Sodnik je povzdignil pogled proti nebu in, kot da je vdan v božjo voljo, dejal:

»Mirno pojdite domov, jaz bom storil vse, kar morem in smem. Če pa bo potrebno, bom obvestil našo gosposko v Žovneku, da nam pomaga razrešiti zaplet. Ste zadovoljne?«

Ženske so verjele sodnikovim besedam in se odpravile proti domu, toda še prej so zavile proti Sivcu in tam modrovale naprej. Pa ne dolgo, saj so morale pripraviti kosilo svojim družinam. Možem bi pa tako ali tako ne zaupale svojega obiska pri sodniku.

Ženske tiste čase niso imele volilne pravice in zaradi tega se sodniku ni dosti mudilo. Toda ko so dvignile v trgu svoj glas, jih je bilo čuti v deseto vas. Tega si pa celo sam gospod sodnik ni želel, in je določil dva od svojih svetovalcev, da skupaj s *sindikom*, ki bo pisal zapisnik, ugotovijo dejansko stanje na tožilkinem dvorišču.

Trije možakarji so torej krenili iz *rotovža* proti drugemu koncu trga, kjer je stala Konečnikova hiša. *Sindik* je moral v hišo po Konečnico, ki je na dvorišču še enkrat ponovila svojo pritožbo. Seveda ni bilo treba dogajanja javno razglašati, saj so bila zbrana številna zijala pred vrtno ograjo Konečnikove domačije, in razvila se je dokaj glasna razprava. Eni so pomilovali Konečnike, drugi so si brili norce, češ da so tako z »gnoja« doma, pa jim naenkrat smrad škoduje. S tem so mislili, da so prej, ko so bili še na kmetiji, imeli opraviti s smradom iz hleva, zato bi jih pač ta ne smel motiti, čeprav sedaj živijo v trgu. Postalo je kar živahno!

Svetovalec Tribuč, dolg, suh, malo grbast mož, je hodil z dvignjeno glavo z enega konca dvorišča na drugi in vohal, vohal in vohal. Končno je nekoliko dolgočaseno ugotovil:

»Mislim, da po vsem dvorišču enako smrdi. Seveda, če vtakneš glavo v line rokodelskega zavetišča, se vonja še nekako plesniv zrak, ki pa nikakor ne more komu škoditi. Daj še ti, Hofbauer, povej svoje mnenje.«

Sindik je odložil papir in pisalo na klop pod hruško in se podal proti zavetišču. Že zaradi pomembnosti, bil je le izobražen, je stopal diagonalno po vrtu, se približal zloveščim linam, od koder naj bi se

širil smrad, se tam malo pomudil in spet nadaljeval uradno preverjanje smradu po dvorišču:

»Iz lin res zaudarja, kot če bi vtaknil glavo v odprtino stranišča na *štrbunk*, toda do drugega konca dvorišča smrad ne seže in torej ne more motiti prebivalcev. Seveda bi kazalo stvar preveriti še ponoči, ko vleče od Soteske sem in je morda smrad le večji...«

Tedaj je zagnala Konečnica obupen hrup. Vsi na cesti so utihnili in prisluhnili obupani ženi:

»Seveda, saj imate zamašene nosove od tobaka in pijače. Naj ena od žensk stopi sem in preveri, ali imam prav ali ne. Ti, Šusterica, imaš bolj fin nos, ko ti stari prinaša tisto dišečo vodo iz Gradca, da se z njo odišaviš, tebi bo smrad prišel do živega.«

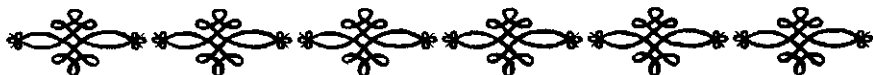
Sodnikovi izvedenci si seveda niso želeli naprtiti vsesplošnega vika žensk, zato so povabili Šusterjevo na dvorišče. Hofbauer ji je uslužno na široko odprl vrata in se ob tem rahlo priklonil. Seveda, saj je šlo za ženo največjega trgovca v trgu in tudi *bogatija* je bila pri hiši...

Vsem zijalom je zastal dih, ko je Šusterjeva nekajkrat prečkala dvorišče v smeri proti linam in spet nazaj. Visoko je dvigovala nos in se odkašljevala. Odigrala svojo pomembno vlogo, kot je vedela in znala. Dober nastop, so menili gledalci zunaj Konečnikove ograje. Končno je salomonsko dejala:

»Takole povem, smrdi res in to grdo. Jaz bi s *samim* že ne prenašala take nadloge. Naj se line na zavetišču zazidajo in tako ne bodo Konečnikovi žrtve nesnage. Mojstri imajo dovolj krajcarjev, da bi zmogli redno čistiti ta brlog, takih, ki pa bi hotele te krajcarje zaslužiti, pa tudi ne manjka,« je še pribila in se zavrtela na peti. Ne da bi pogledala možake oblasti, je stopila ven med gledalce in glasno ponavljala že povedano.

Tako je bila pravda o neznanskem smradu pri Konečniku končana, saj je sodnik res odločil, da je treba zračne line zazidati in jih namestiti na drugo stran stavbe proti Goličnikovemu hlevu.

Spet je bila zaključena ena od številnih trških zdrah. Tržani pa so že napeto pričakovali naslednjo. Takšno je pač bilo življenje v tedanjih trgih in majhnih mestih.

Nedostojna podoknica

Po vaseh se je nekoč veliko prepevalo, bodisi da so fantje peli sredi vasi za zabavo ali pa kakšno podoknico dekletom. Sploh pa je bilo petje običajno na poti z dela in kadar je bilo veselje v družini. Nikogar ni petje motilo, tudi če je bilo morda mišljeno kdaj v porog kateri od starih devic.

V Mozirje k Praznikom se je primožila Treza z Lepe Njive. Bila je z velikega *grunta*, zato so domači fantje v vasi kar množično gledali za njo. Tudi kadar je bilo *žegnanje* pri sv. Antonu nad Skornim, kjer so se zbirali zaljubljeni, je Treza dobila največ lectovih src s čudnimi *ceglci*, s katerih je bilo razbrati, kako jo kateri od fantov *pogirva*.

Toda Treza ni bila neumna, da bi se ženila na grunt, kjer je bilo treba delati od zore do mraka. Želela si je v dolino, v hišo katerega od rokodelcev. Saj tam ni bilo krav, ne svinj, ne hlevov, denarja pa tudi ni ravno manjkalo. Zato se je oholo obregala ob domače fante. Ti so ji sicer marsikatero zagodli, toda vse to je ni spametovalo. *Rinila* je za poljanci. *Prefrigani* mladenki je med mašo večkrat uspelo ujeti pogled mladega, še kar čednega Praznikovega Vanča iz hiše mizarskega mojstra v Mozirju. Sicer je fant hitro in sramežljivo umaknil pogled, saj spogledovanje v cerkvi ni bilo spodobno. Tako so mu pač mati zabičali. Toda dekle je vedelo, kaj hoče: fanta iz trga, da bo nekoč gospa, ne pa umazana dekla na kmetiji. Se ve, da so ženske nakane vedno zavite v tančico skrivnosti, pa jih je kljub temu videti in čutiti na vsakem koraku. Tudi fantu, sinu mozirskega mizarja, se ni nič drugače godilo. Bil je preprosto omrežen in pomalem tudi zmeden ob globokih pogledih in prijaznih nasmehih Zakotnikovega dekleta z Lepe Njive. Ko je spogledovanje postopoma prešlo v prve besede, je Vanč ugotovil, da brez Treze ne bo mogel skozi življenje,

in je to prav zaupno povedal, kolikor je le šlo moško, svojemu očetu. Stari Praznik je seveda poznal vse kmetije daleč naokoli. Vedel je, da so Zakotnikovi na trdnih tleh. Če bo prišlo do poroke, bo nevesta prinesla kar obilno doto k hiši. To mu je bilo najbolj všeč od vsega, kar je sicer težilo Vanča. Računal je na tihem, da bo dota pripomogla k novim strojem v delavnici; te so boljši mojstri že imeli, on pa je ob kopici otrok zmogel le običajno mizarsko orodje. To ga je peklilo...

Kot je to že navada, je Praznik vso stvar okoli Vanča in Treze zvečer zaupal *sami*. Malo sta pokramljala o možni poroki in se nekako sporazumela, da bosta govorila s Krempljevim Mihom, da bo šel h Zakotniku in potipal oba Trezina starša o tem, če bi bila pripravljena na takšno zakonsko zvezo. Miha je bil pravi izvedenec za ženitna posredovanja, saj je znal govoriti, kot bi bil jezični *dohter* in ne podobarski pomočnik pri Cesarju v Mozirju.

Ko sta Praznika naprosila Miha, je ta dejal:

»Vem, da Zakotniki niso *ohrni*, saj vedno prineseta na *ohcet* tako bogata darila, da jima drugi kar zavidajo. Tudi sicer so pri raznih darovih pri tej hiši odprtih rok. Mislim, da bosta še vesela, če bo njuna hči poročena v rokodelski družini, in to celo v trgu. Pa kolikor vem, ji ni prav nič za kmečko delo, je bolj *frajla* kot deklina z grunta. Bom stopil že v soboto gor do njih, v nedeljo pred mašo pa se dobimo, da vama povem kako in kaj.«

Res je bilo tako, da so Zakotnikovi od srca želeli Trezi vse dobro in vedeli so, da ji bo v hiši rokodelca lepše kot na kmetiji. Poleg tega je bila kljub lepoti trhlega zdravja in za težja dela nikoli ni bila. Miha je govoril in govoril, da je bilo domačima že preveč, zato je stari dejal:

»To je že res, da so Prazniki ugledni tržani, res je tudi, da je Vanč priden mizar in bo nekoč prevzel delavnico po očetu. Res je tudi, da je hiša urejena in tako Trezi ne bo šlo slabo. Seveda ne bo prišla praznih rok k hiši, to bomo že poskrbeli, pa tudi za *ohcet*, saj imamo polno *štalo* lepe živine in svinjaki so tudi polni. Je že prav, da imaš kaj od tega, če dobro gospodariš.«

Seveda brez samohvale ni šlo; to je vedel tudi Miha, ki je ravnodušno prenesel to baharijo, saj se je nadejal lepega plačila pri mozirskem mizarju.

Tako je steklo »približevanje« med nevestinimi starši in ženinom. Sedaj so se morali sestati še oboji starši in to so kar kmalu storili. Pri Zakotnikovih so pripravili srečanje, kot se spodobi kmetiji njihove vrste. V hiši je bila pogrnjena velika miza, za katero so sedli, in dolgo govorili o vremenu, letini, zdravju in drugih rečeh. Končno je Zakotnik ponudil izhod iz zadrege:

»Baje se naša mlada rada vidita, mi je prišlo na uho. Nič nimam proti, tudi moja *sama* ne. Kakšna pa je vajina beseda, bi rad slišal!« Bilo je spodobno, da najprej spregovori oče, zato je Praznik po dolgem odkašljanju prav skrivnostno odgovoril, to mu ni bilo težko, saj je veljal v trgu za najboljšega igralca:

»Saj mi ravno ne ponujamo Vanča. Ima kar dosti spogledljivk za seboj. Tako pač pravijo v trgu, da se dekleta kar rada ozirajo za njim. Končno bo tudi kaj imel, ko bo za menoj prevzel odlično urejeno delavnico. Pa kakšna revščina ni ravno pri naši hiši, to dobro veš, Zakotnik! Ker si me že vprašal za mojo misel okoli poroke obeh mladih, rečem le, da bova s *samo* pomagala, kar bo mogoče, saj je prav, da ljubezen poveže mlade in denar.«

Take izbrane besede niso presenetile Zakotnika, čeprav je moral dobro premisliti, prej ko je nadaljeval pogovor:

»Bodimo kar jasni! Treza bo dobila lepo doto, ne rečem, da bo taka kot grofičina, toda ne bomo skoparili pri tem, končno je naše edino dekle. Tudi nekaj pohištva bo pripeljala k hiši, le zemlje ne dam nič od grunta, pa kaj bi mizar z zemljo... Tudi moji predniki niso cepili grunta, pa ga tudi jaz ne bom. Da, pa še *síngerico* bo imela. Je vama tako prav?«

Praznika je le mikalo, da bi vprašal, kolikšna bo dota v denarju, pa si je premislil, saj je poznal sogovornika kot starega lisjaka, ki ga zlepa ni nihče spravil v kozji rog, zato je mirno in svečano izjavil: »Naj bo tako za srečo naših otrok. Kdaj menita vidva, da bi bil čas, da ju *fajmošter* »vrže« s *kanceljna*? Oklici pač morajo biti. Pa v

postnem času že ne bo poroke, to je razumljivo! Bi bili složni v tem, da bodo oklici kar naslednjo nedeljo, poroka pa v treh tednih. Kaj menita?»

Oba zakonca sta se spogledala in tokrat je spregovorila Zakotnica: »Da bi jima le Bog srečo dal in ju vodil skozi življenje; to jima od srca želim. Saj nič ne pomaga sama ljubezen, če božjega blagoslova ni. *Ohcet* bo seveda pri nas, kot je povedal že sam. Krempljev Miha bi bil *camar*, tako si mislim, da bo veselje pri hiši, saj je on pravi tič za te reči. Pa še z vsemi godci od blizu in daleč je poznan. Za pijačo in vse drugo pa bomo tudi poskrbeli pri nas. Pri Zakotniku še ni bilo žalostne *ohceti*.«

Gospodar je le prikimal in potem nadaljeval:

»*Rajtam*, da Vanč *pogirva* Trezo, zato le naj pride z vama med tednom na pogovor z njo. Bosta imela lep čas in priliko, da si povesta, kar jima srce narekuje.«

Praznica je prvič spregovorila. Nekoliko se je obotavljala, potem pa kar glasno povedala:

»Kaj je lepšega od mlade ljubezni? Vanč bo prišel najpozneje do srede k vam, da se sreča s Trezo, pa tudi vidva se kaj pogovorita z njim, da ne bo mislil, da je še premalo moža za pogovor z odraslimi. Tako ne bomo nič zamujali in *ohcet* je lahko v treh tednih. Seveda bomo svatovali tudi pri nas, saj tudi mi znamo pripraviti pojedino, kot se spodobi.«

Tako so se o vsem pogovorili in vsem je po malem odleglo, saj taki pogovori pač niso malenkost. Vsaka beseda se vrže na vago in kolikor vaga, toliko velja, so pravili naši starši.

Mlada zaročenca sta se res srečala in kaj bi opisovali to žebranje, ki je primerljivo s kljunčkanjem dveh golobčkov...

Poroka je bila zelo slovesna in v cerkvi svetega Jurija se je nabralo veliko svatov, še več pa *firbcev* in obiralcev, ki so pazili na vsako kretnjo neveste ali ženina in sploh tistih, ki so stali pred oltarjem. Tudi *ohcet* so začeli po stari šegi s plesom v osmici in *camer* je s svojo *krancľjevko* pripravil veliko veselja svatom. Pelo se je in pilo, da je odmevalo po celi vasi. Stara Zakotnica je odprla okna, da se je

rajanje čulo daleč naokoli: naj se ve, da se ženi domača edinka. Ni čudno, da je bilo hrupno, saj se je kar pet godcev iz Šmihela trudilo za čimbolj glasno vzdusje. Sicer pa je *ohcet* toliko veljala, koliko godcev je godlo... Je pa vprašanje, kdo si je to mogel privoščiti, Zakotniki so si lahko.

Ni bilo enostavno vsega pripraviti, da bi bila *ohcet* hvaljena daleč naokoli! Na to, da so svatje in sosedje hvalili neko *ohcet*, so tiste čase veliko dali. Seveda se je o takem dogodku govorilo v trgu po vseh gostilnah, pa bogsigavedi kje še.

Končno je bila poroka, vsa slovesna in glasna, kot se za petičneže spodobi. Fantje na Lepi Njivi so za Micko zahtevali na *šrang*i krepko *ceho*. Malo iz maščevalnosti, malo pa tudi zato, ker so vedeli, da se ne poročata reveža. Tudi *camer* je bil petičen, a ni mu bilo do tega, da bi pregloboko segel v žep po denar. Fantje so bili razočarani in kazalo je, da se bodo že kako maščevali. Svatba je pritegnila pozornost najprej na Lepi Njivi, nato pa še v samem Mozirju. Vsega je bilo na *pretege*, da so še razni potovci odnašali cele malhe dobre hrane.

Ko se je po stari navadi Treza teden dni po poroki predstavila imenitnim tržanom s kosom svatbene potice, je bilo v trgu glasno, da je nova mlada pri Prazniku lepa, prijetna in zgovorna. Ta glas se je hitro širil in kmalu so fantje na Lepi Njivi dobili pod nos od Mozirjanov enake starosti, da so prepoceni prodali tako dekle iz svojih logov. Ko so jih s tem nenehno dražili, so se zbrali pri Pezdelu v gostilni in sklenili dati Trezi in Mozirjanom trajen spomin.

Neke jasne lunine noči so se pritihotapili pod okno mladih zakoncev v Praznikovi hiši in zapeli čudno podoknico:

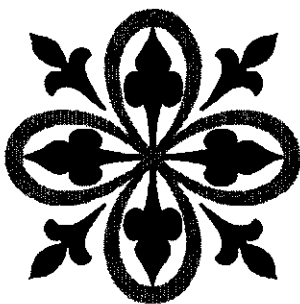
»Vsaka bi rada *frajla* b'la,
nobena več kmetica,
debelo rit nosila bi,
ko pitana *presica*.«

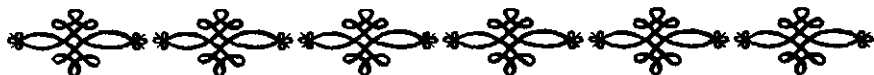
Ko so vrli pevci to odpeli, so hitro izginili za Goličnikovo kmetijo in jo *udrli* v breg proti Rožniku. Tako so se izognili domačim fantom, ki bi jim zlepa ne odpustili te sramote. Tudi pri Praznikovih bi

naleteli na nekaj močnih fantov, saj so imeli rokodelske pomočnike, ki so znali dosti močno udariti, če je bilo potrebno.

Naslednji dan je bil nočni dogodek osrednja pogovorna vsebina. Ženske so že vedele, da so peli kar deset kitic nekih hudo pregrešnih pesmi. Drugi so spet govorili, da je Praznik osebno pregnal vsiljivce in da že ve, kdo vse so bili. Tretji pa so grozili, da je treba tako sramoto sprati s tepežem, drugače ostane neoprana.

Kmalu so se duhovi pomirili. Čez leta pa so perice ob Mozirnici rade govorile o »veliki riti«, ki da Trezo res odlikuje. Vedele pa so tudi povedati, kako se zna ta ženska ličiti in *rihtati*, da vsakemu hlačmanu kar oči za njo potegne. Pa še marsikaj so sklepetale trške škodoželjnice o nesrečni Trezi. Nekatere najbolj zlobne so menile celo, da se velike riti podedujejo in da bo njena hči prav taka... Ni pa znano, ali je bilo res tako!

Pesnik v nemilosti

Mozirju so od nekdaj cenili kulturo, posebno še tisto, ki je bila povod za vsakodnevni klepet v trških gostilnah. Toda tudi igre in bralni večeri, s katerimi so v tistem času pričeli, in seveda veselice so bile vselej dogodek prve vrste. Saj se je prav tam marsikaj opazilo, denimo, da je ta ali oni pogledal to ali ono, da je ta grdavš med plesom ubogo dekle kar preveč k sebi tiščal. To pa da že ni dostojno, so trdile osamele trške osebnosti ženske spola, medtem ko so moški take »pregrehe« vsestransko razumevajoče zagovarjali. V takih okoliščinah je seveda lahko vsakdo, ki ni bil ravno po meri trških gospa, kmalu postal središče njihovega zgražanja.

Sredi trga je stanoval pesnik, publicist in poklicni »privatni uradnik« Žiga, posvojenec trškega kirurga in lekarnarja. Bil je duhovit človek, razgledan, veliko je pisal, urejal trški arhiv in nenazadnje: imel se je za pesnika, zato si je dodal poetsko ime Lajakov. To je pač zvenelo vseslovansko in je bilo po okusu pisca strupenih sestavkov proti nemško govoreči gospodi in zatiralcem slovenskega naroda.

Že od nekdaj pa je bil trn v petah mozirskim klepetuljam. Ko je obiskoval celjsko gimnazijo, res malo predolgo, da je nekako razredov zmanjkalo, so zagnale vik in krik. V Goričarjevi gostilni so se nekoč prav zaradi študenta grdo sporekle. Konečnica je bila glasna:

»Seveda, kdor ima, pač ima, in si lahko marsikaj privoščti, mi pa komajda zmoremo otrokoma kupiti najnujnejše za ljudsko šolo.«

»Kaj pa govoričiš, saj se ve, da kdor *jamra*, mu je treba vzeti. Ta je bila pa bosa, draga sosedu, saj se vendar poznamo!« ji je precej glasno oporekala Prajzovka.

Tribučka, ki so ji nesramno pravili »ta sloka«, se v podobne pogovore običajno ni vmešala, toda tokrat je šlo za *žlahto*:

»Veš kaj, Konečnica, nič mi ni mar, kaj zmoreš in česa ne. Ve pa se, kje je vsega na pretek. Tudi denarja bojda ne manjka v vaši hiši. Tvoj *sam* zna prislužiti suhe novce kar mimogrede, pa ne bo menda zmanjkalo nekaj krajcarjev za vajina uboga šolarja.«

To je seveda pognalo Konečnici vso kri v glavo in od same jeze se ji je zaletelo, ko je hotela Tribučki odgovoriti. Odkajljala se je in jezno kriknila:

»A ti to rečeš, ki vsakega opehariš v svoji *grajzlariji*, tudi to je v trgu znano. Ni dovolj, da si sloka kot fižolovka, še za jezik nimaš v ustih prostora, tako dolg in *špičast* je... Pa saj se boš že spokorila, če prej ne, pa na smrtni postelji.«

Ker se je »temperatura« v *oštariji* nevarno dvigala, je posegel vmes *birt*.

»Sedaj je pa dovolj. Pri *dohterju* že vedo, kaj je prav, in nobena od vas ženščin še do sedaj ni plačevala za njihovega študenta v Celju.« Uspelo mu je narediti red, toda ni pa bilo mogoče zatreti govoric o *dohterjevem* študentu. Vsak dan je krožila po trgu nova vest o tem in onem v zvezi z mladim Žigom.

Res je potem fant želel postati živinozdravnik in je obiskoval veterinarsko visoko šolo v Gradcu. Vendar mu ni šlo, saj so se mu po glavi motale druge misli kot živina in njene bolezni. Raje je iskal veselo študentsko družbo. Tam je stresal svoje duhovitosti in se dokazoval kot neumoren veseljak. To pa seveda ni štel kot izpit na visoki šoli... Kmalu je stari *dohter* resno ukrepal. Zagrozil je posinovljencu s prekinitvijo denarnih pošilk. Tudi ta grožnja ni zmogla spremeniti življenjske usmeritve mladega in nesojenega veterinarja. Končno je Žiga odločno sklenil obesiti študij na klin in odpotoval je v Beljak, kjer je delal kot uradnik pri nekem odvetniku. Tako je pridobil dosti pravniskega znanja, ki mu je mnogo pozneje v Mozirju zelo pomagalo, da je postal privatni uradnik.

Vse to se je razvedelo po trgu in jezikave tržanke so spet imele kaj glodati. Konečnica je srečala Šusterico in ji zašepetala, kot bi šlo za veliko skrivnost:

»Če še ne veš, potem ti jaz povem, da je zdravnikov fant obesil študij

na klin. Saj sem vedno rekla, da bo tako. *Dohter* je ves iz sebe in še sram ga je, zato nič o tem ne govori. Celo k stalnemu omizju ga ni bilo že tri večere. Je že tako, kjer imajo vsega preveč, se vsega dobrega *nažrejo*, je pravila naša mati, in še res je kot pribito!«

Šusterjevi so bili z zdravnikom prijatelji, kar je v trgu nekaj pomenilo, zato je Šusterica ostala redkobesedna:

»Kaj moremo, mladina je danes pokvarjena in delati se ji ne ljubi. To velja tudi za mladega *dohterja*. Končno, vsi imamo otroke...« Konečnica pa ni jenjala: »Seveda, tudi jaz jih imam nekaj, pa so pridni v šoli in doma. Saj kri ni voda, so po naju s *samim*...Nič ne rečem, da privoščim staremu *dohterju*. Za nas je dober gospod in odličen *padar*. Toda, pravočasno pa ni prirezal kril letečemu falotu, to pa že upam reči.«

Šusterica je hotela pomiriti jeznorito sosedo:

»Veš, čisto drugačni so otroci, ko so še doma. Ko pa gredo v svet, na visoke šole tja v Gradec, še slabši je pa Dunaj, se vse spremeni. Dokler priteka od doma denar, molzejo in tarnajo, kako noči in dneve študirajo, nekateri tudi po deset let, seveda, če so starši neumni in jim denarje pošiljajo.«

Pa je bil Žiga že kot dijak v Celju pesnil izrazito nacionalistične pesmi, v katerih je prerokoval, »da bo mati Slave vstala in vladala polovici Evrope«. Podobne vsebine je tudi pisal v razne slovenske dnevnike in tako postal znan avstrijski policiji, ki je skrbno beležila njegove *prekucuske* izpade. Nič čudnega torej, da so ga kar kmalu po izbruhu prve svetovne vojne zaprli. V trdnjavskem zaporu je preživel težke čase. V vlagi in med podganami jo je hudo skupil. Posledice so bile bolne noge, tako je potem le redko obul čevlje, ker so mu noge toliko otekale.

V Mozirje se je Žiga vrnil leta 1917 bolan in duševno ubit; tako so pripovedovale sosede v trgu. Žena je pridno šivala in uživala ugled dobre šivilje; morala je pač skrbeti za družino, saj mož ni zaslužil niti krajcarja. Sicer je urejal občinski arhiv, kajti dobro je obvladal nemščino in celo latinščina mu ni bila tuja. Seveda je bilo to delo slabo plačano, ki ga pa vrli mož niti ni jemal posebno resno. Kadar

je bil razporejen, je dejal: »Sedaj pa pojdem med prah in nered.« Res je bil arhiv le velik kup papirjev.

Tiste čase je bila v hiši na Tratah gostilna. Tja je Žiga rad zahajal na jabolčnik. Tako je lažje prenašal naporne dni svojega življenja. V odnosu do tržanov je bil bolj piker kot ne. Zakaj tudi ne, saj zanj posebno vrle ženice niso našle dobre besede. Zato se je kaj pogosto dogajalo, da je napisal kakšno okroglo o tržanih in jo ob primerni priliki tudi »dal na svitlo«. Nekoč je celo napisal, da med tržani tudi pri belem dnevu z močno lučjo ne najdeš bistrega človeka... To je izbilo sodu dno.

Neke poletne nedelje, ko so tržani poslušali pred cerkvijo občinski razglas, je tik za Žigom glasno spregovoril Štuler, ki je bil vplivni občinski mož in potomec nekdanjih *dacarjev* v trgu. Na to je bil zelo ponosen in ob vsaki priliki je trdil, da je imel prednike, ki so bili v službi samega *presvitlega* cesarja... Dejal je: »Seveda taki, ki niso slišali žvižga krogle v boju, pač ne morejo dojeti junaštva nas, ki smo bili na soški fronti. Junaki zaledja se z nami ne morejo primerjati, tudi če so še tako jezični. Gobec ima lahko vsakdo, v žepu pa niti beliča.«

Žiga je vedel, komu je namenjen ta nagovor. Rahlo se je obrnil in pogladil svojo kratko brado, se odkašljal in zasikal:

»Če bi ti imel svojo rit tri leta v trdnjavi Schönfeld na hladnem in mokrem, bi danes niti migati ne mogel. *Kugle taljanske* so se pač gnoja izogibale, zato si še živ, to se ve. Od prazne glave si izgubil ravnotežje pri hoji, tu pa ti predniki cesarske veljave nič ne pomagajo.«

Takšno pikanje je seveda Štulerja hudo razjezilo, toda ljudje, ki so slišali besedni dvoboj, so utihnili in vsako govorjenje bi bilo slišati tja do farovškega *marofa*, zato sta utihnila. To pa ni pomenilo konec izmenjave njunih mnenj. Samo odloženo je bilo obračunavanje...

Po maši so nekateri od tržanov krenili v gostilno Pri pošti, da bi tam kot običajno ob nedeljah *kvartali*. Žiga ni hodil kartat, menil je, da je to za »duševne maloposestnike«, ne pa za *brihtne* glave. Toda tokrat ga je tihi bes silil za Štulerjem v gostilno.

Mlinarjev je že sedel za mizo in mešal karte. Kmalu so prisedli še Remer, Vaupot, Lehki in Štuler. *Kibicali* pa so Ameršek, Rasberger in še nekaj zijal je stalo za igralno skupino. Ko je pristopil Žiga, so prisotni slutili nevihto, če ne kaj hujšega.

Takoj se je začelo:

»Nekateri se pač spoznajo le na karte in babe, drugi pa na znanost,« je pričel svoj napad Žiga. »Po našem trgu bi res moral pri belem dnevu z lučjo iskati modrijana. Mednje se sicer ne štejem, toda ravno hodim, saj imam v glavi možgane, ne pa praznino.«

Remer je želel speljati pogovor na drugo plat in rekel: »Danes je naš gospod tako lepo pridigal, da so mi stopile solze v oči. Če bi me ne bilo sram, bi se *posolzil*...«

Pa ga je Žiga takoj pičil: »Če so ti šle župnikove besede tako k srcu, zakaj nisi pri *ofru* tega pokazal, pa kolikor vem, se pri darovanju marsikatera vera ohladi. Ti pa si tako znan po tem, da bi si dal raje luknjo vrtati v koleno, kot pa bi dal revežu krajcar.«

To se je slišalo tako hudo, da je Ameršek, ki ni bil ravno zgovoren človek, vzkliknil: »Dajte no, dajte, saj to nikamor ne pelje. Predlagam, da greste h Kopelcam in v vodi pokažete svojo moč, kdo bo koga *potunkal*, tako delajo otroci. Vi se pa prav po otročje nosite.«

Žiga mu seveda ni ostal dolžen: »Ti, Ameršek, si znan po *korajži* tedaj, ko ni nikogar blizu. Pravili so, da so te pri vojakihi imeli za pravega *krompirvahterja*, še puške ti niso zaupali. Zato se kar nič ne vtikaj v naše stvari tu v trgu. Kaj delate v Lokah, pa nam res malo mar. Razen da ženete živino na trške *srenjske* pašnike le ob luni, ker mislite, da tega početja nihče ne vidi. Bomo tudi tam naredili red, to vam povem.«

Tedaj je vstal magistratni svetnik Rasberger, umirjen možakar, in vsem skupaj zasolil: »Če ne znate drugega kot iskati *špetir*, grem raje k *stari* domov, pa čeprav bi zaradi božjega miru še rad ostal tukaj, a ste hujše *čveke* kot moja *stara*.« Nejevoljno je odšel proti vratom gostilne in jih za seboj krepko zaloputnil.

»Vidiš sedaj hudiča, Žiga, kaj si vse zakuhal! Še topli se bomo med

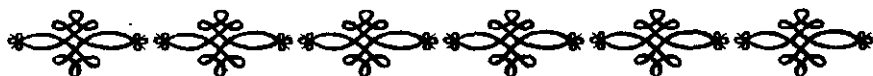
seboj, če boš tako strupeno jezikal,« je proseče izjavil Vaupot, ki sicer ni bil ravno glasen, pa tudi ne tih. Če je šlo za njegovo kožo, je znal pokazati zobe.

Toda Žiga se ni dal: »Takole vam bom povedal, prej ko odidem: »Pametni popusti, vendar ne utihne. Zapomnil si bom tole *gobcanje* in zlivanje gnojnice po meni. Da se ne boste potem spet *repenčili*, ko boste v Narodnem listu brali kakšno pikro na svoj račun, *frdamani purgerji*.«

Ko je zapustil Goričarjevo gostilno, so kvartopirci položili karte na mizo in nehali igrati. Menili so, da je bila vsa ta stvar tako razburljiva, da jo lahko pomirijo le z dobrim vincem, ki ga je prav dan prej birt pripeljal z Bizelskega. Res so v tej žlahtni tekočini utapljali svojo žalost, in bi jo še dlje, če ne bi prihrumele žene po možičke, saj sta doma čakala kosilo in družina.

Sicer je pa Žiga najraje hodil na *tovkec* k Frenkoviču. Ponavadi je tjakaj prišel kar v copatih, pa mu tega nihče ni vzel za zlo, saj so vedeli, da je imel zelo obolele noge. Protina se je *nažrl* v trdnjavskem zaporu, ko so ga na začetku druge svetovne vojne preganjali kot narodnega izdajalca. Tega cesarju in monarhiji nikoli ni mogel odpustiti. Skratka, Žiga je bil pri Frenkoviču kot doma, saj je bila to bolj »ljudska« gostilna, preprosta in skromna.

Francózi b Mozirju

 o je že kazalo, da bo Napoleonovega nasilja v Evropi konec, so se tudi skozi naše kraje pomikale kolone francoske vojske. Hodili so prek Volovljeka s kranjske strani na Štajersko. Tedaj je bila tam preko Ilirija, na to stran pa zasedena Avstrija. Ker je bil v Celju zaseden tudi minoritski samostan, v njem je bila vojaška bolnišnica, so tja pogosto vodili in vozili ranjence. V vsakem takem pohodu so se vile skozi Mozirje skupine francoskih vojakov, ki so tu zaradi oskrbe počivali in marsikdaj prebili v trgu tudi po več dni. Sodnik je moral v takem primeru poskrbeti za hrano in stanovanje vojakov. To ni bilo lahko, saj so tržanke raje sprejemale na *kvartir* zdrave Francoze, kar je po svoje razumljivo, saj so bili to mladi fantje in nadvse lepo *zrihtani*. Uniforma pač ima svojo moč, pa naj bo ta ali ona. V takih sprevodih ni bilo dosti častnikov, če seveda niso bili med ranjenci, in to je pomenilo tudi manj boljših *kvartirjev*. Vojaki so tako bivali v senikih in na trških *marofih*.

Zadnje leto francoske zasedbe so poleti spet prišli. Bilo jih je kakih šestdeset ranjenih in petnajst iz spremstva. Kolono je vodil kapetan, ki je bil seveda »visoko na konju«, kot se je tedaj reklo jezdecem. Sodnik je tekal od hiše do hiše in urejal vse potrebno za bivanje vojakov. Ker so bili v *Cigajnerfirkelcu* le kočarji, ki niso imeli prostora za vojake, je začel na koncu trga in se pomikal navzgor. Ženske, ki so v glavnem imele besedo pri takšni stvari, so glasno tarnale, da morajo že spet streči vojakom, povrhu še ranjenim. Lončarjeva Fanika je sodnika tako nadrla, da je moral krepko zavpiti, da je utihnila.

»Kaj, hudiča, je treba te nesnage! Potem moram nekaj časa preganjati uši, če ne še stenic. Vso nesnago prinesejo v hišo ti *Francozarji*. Saj

ne rečem, da se mi ne smilijo, toda kdo je za usmiljenje še kaj dobil! Sodnik jo je miril:

»Zadnjič, ko je bil tu cel regiment, pa nisi nič nasprotovala in, kot mi je znano, si za tistim seržantom, ki je bil pri tebi, kar žalostno gledala. Saj mi ni nič mar, kaj počenjaš, le prav ni, da nimaš usmiljenja z ranjenci. Le kaj bi k temu rekli naš gospod!«

Fanika pa ni zavezala ust in je govorila kot slap Rinka:

»Ti, sodnik, se pa kar zase brigaj in glej malo okoli svoje hiše. Tudi Tilčka, tvoja *sama*, je kar rada videla tistega mladega poročnika, ko so bili maja tu pri nas.«

Sodnik je obupal nad žensko in odredil, da mora hiša sprejeti tri vojake-ranjence in enega iz spremstva.

Fanika pa je za njim vpila, da naj bo tisti »ta zdrav« le kake višje *šarže*.

Pri Konečnikih ni bilo težav z namestitvijo, tudi pri Maksetu ne. Tudi Legantovi so brez besed ubogali sodnika in sprejeli nekaj vojakov. Pri Lehkih pa se je spet hudo zataknilo. Tu pa je *sam nastopil* in brusil ostre na račun *ajnkvartirunge*. Pri njem je bilo že v navadi, da mu ni bilo ničesar prav, še lepo vreme ne.

»Najprej povej, sodnik, koliko jih boš ti preskrbel, potem se bova pa pogajala! Pa nič drugače ne bo, to ti povem.«

Sodnik tudi ni bil od muh, znal je biti preklemano odrezav:

»Nič se ne bova pogajala, Lehki. Stvar je jasna, ti boš dobil pod streho dva ranjena in dva zdrava vojaka, pa rečeš, kar hočeš. Če ti pa ni kaj prav, se pritoži tja na *kresijo* v Celje. Boš že videl, kakega hudiča boš priklical.«

Ubogi sodnik je, ko je prišel do Tribuča, že skoraj omagal, toliko gorkih je moral slišati. Pa vendar, trg je spravil vse vojake pod streho in ko se je za Smrekovcem že temnilo, se je čula tuja govorica povsod po hišah, pa tudi kakšna pesem. Vojaki so si naredili ognje in se greli, čeprav še ni bilo kdo ve kako hladno. Bili so z juga Francije in niso prenašali mraza.

Tržani so se bali za svoje lesene hiše zaradi zadnjega velikega požara leta 1540, saj še niso bile vse zidane. Toda kdo zmore dopovedati

vojaku, posebej še tistemu, ki je zmagovalec, da naj bo pazljiv, da so hiše krite z leseno kritino, s škodlami in podobno, so bili zaskrbljeni Mozirjani. Vojaki pa so veselo kurili, saj je bilo pri vsaki hiši dosti drv in lesa.

Tudi sodnik je izrazil poveljujočemu skrb zaradi možnosti požara, pa ni nič zaleglo, saj je častnik sedel na toplem in se mastil z dobrotami Goličnikove hiše. Tam pač ni manjkalo ničesar dobrega. Tako se je namreč spodobilo, da je najvišjega častnika vedno sprejel pod svojo streho sodnik.

Pri Goličnikovih so bile doma tri brhke deklice. Najstarejša jih je imela tam okrog dvajset let. Zanje so trdili, da ima obraz lep kot Roža Marija in oči črne kot oglje. Jasno je, da je mladi Francoz našel na njej *dopadenje* in jo je z »očmi kar požiral«. Dekletu se to ni zdelo nič posebnega, saj je bila takih pogledov, ki so dobesedno slačili, že navajena. Sporazumevala sta se le z očmi, saj Francoz ni znal drugega jezika kot svoj materni, Mimica, tako je bilo dekletu ime, pa tudi ni govorila tujega jezika. Pa saj mladim spogledljivcem ni treba znati jezika za sporazumevanje. Mimica se je delala sramežljivo in zardevala kar na povelje, saj se je baje tako spodobilo, kot so pravili mati.

Goličniki so bili znani daleč naokoli, saj so tam imeli »čebelarsko šolo«. To seveda ni bila prava šola, le ob nedeljah so čakali na Janeza Goličnika (prihajal je iz Spodnje Savinjske doline), ki je prevedel knjigo Antona Janše in veliko vedel o čebelah, pa je ljudem razlagal o tej pomembni kmečki dejavnosti.

Sodnik je prišel ves zaskrbljen k častniku in mu potožil, kako ravna jo z ognjem njegovi vojaki in da je v trgu nevarnost požara. To mu je *raztolmačil* malo z rokami, malo s pogledi in malo z nemškimi besedami. Častnika sodnikova skrb ni na vem kako prevzela. V topli izbi in pri obilni postrežbi, posebno pa še ob takem dekletu, bi se Francoz izneveril svojemu narodnemu ponosu, če ne bi pred vse postavil pozornost do Mimice.

Še ni dobro minilo pol ure, ko je ves zasopihan pritekel k sodniku stari Rajtavec, ki se je imel v trgu za *požarnika*, in že od daleč vpil:

»Sodnik, v trgu gori! Okoli Konečnika je že vse v dimu. Naj skličem *požarnike*, da z mokrimi plahtami nastopijo pred rotovžem? Pa še ta veter nam nagaja in pomaga širiti ogenj. Nevarno je tudi, da se bo voz s strelivom pri Tribuču vnel, in tedaj bo pokalo, da bo joj.« Sodnik je prebledel in zavpil kar z okna:

»Takoj skličite vse moške, da se z lopatami, plahtami in vedri nemudoma zberejo na mestu, ki je za to določeno. Sam bom poveljeval gašenju. Ti, Rajtavec, pa pohiti, saj vsaka minuta šteje!« Francoz je opazil razburjenje, zato se je vendarle odločil, da zapusti toplo sodnikovo stanovanje in gre med svoje vojake, da vidi, če niso spet kakšne ušpičili. Že na trgu je videl gost dim, ki ni obetal nič dobrega. Poklical je trobentača, da je dal znak za zbor, in vojaki so sledili povelju, le ranjenci so ostali v hišah, ki še niso gorele. Zdravi vojaki so se hitro vključili v gašenje, posebno mar jim je bil voz s strelivom, ki so ga uspeli izvleči na varno izpod Tribučevega *marofa*.

Vse kar je lahko hodilo, se je vključilo v gašenje, toda požar se je nevarno širil, saj so bile domala vse hiše krite s škodlami, vrh tega pa je bilo še veliko zgradb lesenih. Rajtavec je imel kar dobro izurjene *požarnike*, toda način gašenja je bil neučinkovit, saj niso mogli zlivati vode višje, kot so bili sami visoki.

»Babnice naj takoj prinesejo vse *lojtre*, ki so pri hišah. Tudi one naj vzamejo vedra in se pred vodnjakom postavijo v red. Zija! ne potrebujemo, saj je prava sramota ob taki nesreči stati ob strani, fuj!« je vpil in grdo izpljunil.

Parkljeva Ančka, ki je bila najmočnejša v trgu, je hitro prevzela komando nad ženskami, jih razporejala in krotila:

»Vse k rotovškemu vodnjaku in dve naj *cigata*, ostale pa vedra v roke in jih podajajte naprej, pa le hitro, drugače bodo zublji naredili svoje in mi bomo brez streh nad glavo. Če ima katera kol v hrbtu, naj kar izgine, tu ni mesta za *firbce*.«

Hofbauerjeva Urša, žena uglednega usnjarja v trgu, je že medtem, ko so zajemale vodo, dejala:

»Če je sploh kdaj Ančka imela prav, je to gotovo danes. Ženske,

poprimimo, da bo čim manj škode, je že tako dovolj velika nesreča.« K sreči se je veter umirjal in tudi zdravi vojaki, kolikor jih je bilo, so pridno mahali z mokrimi plahtami ter dušili ogenj. Tudi ljudje iz sosednjih vasi so se trudili pomagati pri gašenju. Ni jih bilo malo, ki so prihiteli tržanom na pomoč.

Že se je delal dan za Goro Oljko, ko se je ogenj počasi umikal pridnim *požarnikom*. Ko pa je bilo povsem svetlo, se je nudil žalosten pogled, saj od sedmih hiš ni ostalo kaj prida.

Sodnik je določil požarne straže, druge tržane pa pozval, da gredo k počitku, če le imajo kam iti. Takoj so sosedje vabili soseda, ki je bil pogorelec, in tako se je trg kmalu praznil. Vojaki so se zbrali pri Piršu na velikem dvorišču, kjer je bil tudi velik *marof*, da so bili skupaj z ranjenci.

Na trški vodnjak je tedaj stopil sodnikov svetovalec Adamec in se vsem, ki so gasili in pospravljali po požaru, v imenu trškega vodstva lepo zahvalil:

»V nesreči spoznaš prijatelja, pravijo in imajo prav! Pritekli ste na pomoč tudi od drugod, kar znamo še posebej ceniti. Ko je treba pomagati, pozabimo na dnevne zdrahe. Zato se tudi hribovcem, ki so pogosto tržanom trn v peti, še posebej zahvalim. Vsi smo storili, kar smo mogli, sedaj pa bomo tudi vsi skupaj prijeli pri obnovi domov, to je naša dolžnost.«

Množica je nagovor mrmraje odobraval in rokovanje je potem dokazalo, da so ljudje v nesreči kaj lahko prijatelji.

Okoli osme ure zjutraj pa je v trg prispel pater Salomon Lipold iz nazarskega samostana, kjer je vodil lekarno. Izhajal je iz znane mozirske družine, ki je dala vrsto učenih in pokončnih mož. Bil je *izprašani* kirurg-ranocelnik. Previjal je ranjence in pomagal ljudem, ki so pri gašenju dobili kakšne poškodbe. Neki mlad ranjeni vojak je imel hude bolečine. Nazarski menih mu je prigovarjal, da mora potrpeti, saj mu lahko pomaga pač le toliko, kot more. Res je fantu pomagal sloviti obliž, ki si je pridobil naziv Salomonov *flajšter* in ga še danes poznajo po lekarnah. Pater je vojaku lepo prigovarjal, saj je znal malo francosko:

»Mlad si in močan, ne bo te rana zlomila. Toda malo moraš potrpeti in zaupaj svoje zdravje Materi Božji, saj si menda kristjan. V Celju, kamor vas peljejo, tam so vojaški zdravniki in urejena bolnišnica v minoritskem samostanu, tam te bodo že pozdravili.«

Ranjenec je moral biti iz dobre družine, saj je olikano odgovoril:

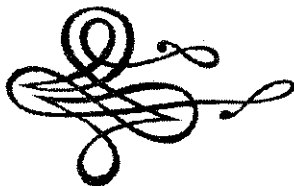
»Prečastiti pater, ne bom pozabil vaše pomoči in tudi ne vaših besed.

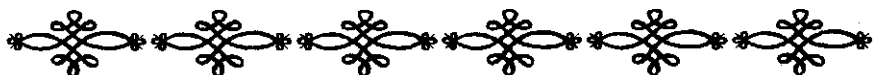
Morda me še kdaj popelje pot v te kraje, pa bi vas rad obiskal in se oddolžil za vašo dobroto. Saj vojne mora biti kmalu konec, potem pa bomo spet ljudje, ki drug drugega spoštujemo.«

Pater Salomon ni utegnil govoriti z vojakom, čakali so ga še drugi ranjenci. Ko je opravil z zadnjim, je bil do kraja upehan, zato so ga povabili k Lipoldovim na prigrizek. Pogovor pa je seveda v glavnem tekel okrog požara. Pater je obljubil, da bo pri prvi pridigi v Nazarjah nagovoril farane, naj pomagajo Mozirjanom prebroditi hudo nesrečo. Menil je:

»V nedeljo bo pri nas božjepotno srečanje in gotovo bo veliko ljudi od blizu in daleč. Vem, da so ljudje dobrega srca, ko koga izmed njih udari takšna preizkušnja, kot je ponoči Mozirjane. Sam se bom potrudil, da bo iz te moke kaj kruha. Ljudje me dobro poznajo tudi kot ranocelnika in lekarnarja v našem samostanu; tudi to malo pomaga.«

Sredi dopoldneva so se vojaki odpravili proti Celju. Pospravili so svoje reči in vpregli konje v vozove, s katerimi so potem drdrali skozi Sotesko in naprej. Kapetan se je kar nekam težko poslovil od udobja v Goličnikovi hiši, trške ženske pa so menile, da je udobje lahko v vsaki hiši, toda Mimica je le pri sodniku...

Nova šola

nemirnih revolucionarnih časih v tedanji Avstriji so segali odmevi tudi v Mozirje. Brambovci so se šopirili po trgu, nosili bridke sablje, tudi nekaj pušk so premogli, pa ni bilo vse skupaj kaj resnega. Preudarni možakarji, nekdanji vojaki, so gledali na brambovce kot na neke vrste »krompirjeve stražarje«. Toda brambovci niso bili tega mnenja. Ko že davno ni bilo več nemirov na Dunaju in drugje po monarhiji, so si kupili prapor in občasno pripravili vojaške vaje. Pri vsaki procesiji pa so korakali ob nebu kot neke vrste častna straža. Je že tako, da nekatere vojaščina mika. V brk komu od brambovcev si pa kaj takega niso upali reči, saj so bili ti najvplivnejši v trgu.

Počasi se je preživelo tudi brambovstvo in pomlad narodov, kot so radi rekli revoluciji leta 1848. Kmalu ni bilo več sledu od mogočnih obljub, kako se bo vse v državi obrnilo na stran ljudstva. Gosposka se pač ni želela odreči svoji moči.

V Mozirju so dobili prvega župana, saj je v državi veljalo pravilo, da le trdna občina predstavlja temelj trdne države. *Postava* iz leta 1849 je to potrdila. Toda le za kratek čas, že leta 1851, v času absolutizma, je zakon občino popolnoma podredil državi.

V Mozirju je bila prva šolska izba javne šole v Hofbauerjevi hiši, torej v hiši tedanjega učitelja Franca Hofbauerja. Sprva je bil obisk otrok v šoli skromen, toda iz leta v leto je postajal večji. Izba v stari hiši je postala pretesna za vse šoloobvezne otroke, zato so poiskali zasilno rešitev: najprej v hiši zdravnika Laykaufa in nato še na Lipoldovem *marofu*. Seveda tako deljena šola ni bila ustrezna rešitev. Občinski svet je razmišljal, kako zagotoviti nove, sodobne prostore za ljudsko šolo.

Župnik Anton Zairinger in kaplan Jakob Paltauf sta nakazala rešitev v tem, da bi na cerkvenem zemljišču blizu farne cerkve zgradili poslopje, v katerem bi bili kaplanija in šola. Toda tam je bilo mogočno obzidje nekdanjega tabora in Markatenderjeva koča. Ljudje so bili deljenega mnenja, toda gospoda sta bila dovolj vplivna, da niso javno nasprotovali.

Pirš, nekdanji občinski *sindik*, je takole modroval:

»Šola mora biti, to je jasno. Naj bo taka, da bo za nekaj časa, saj se ne sme dogajati, da se bodo otroci selili kot lastovke. Zdi se mi, da ta *španovija*, kot jo predlaga župnik, ne bo dobra. Šola potrebuje svojo zgradbo. Pa škoda je podirati obrambni zid, ki je naše prednike rešil pred Turki. Sicer pa: jaz sem že star in moja beseda se ne sliši daleč...« Markatenderica, ki bo seveda ob kočo, če bodo gradili pred cerkvijo, je jezikala:

»Pravica za malega človeka je pač že davno umrla ali pa je sploh ni bilo. Naju, oba stara, mečejo sedaj na cesto. To seveda ni nič posebnega za gospodo, ki je že od nekdaj tako ravnala z nami, ubogimi. Saj je res, da gospod kaplan ne morejo živeti v tistih dveh luknjah nad vhodom v tabor. Toda, dovolj je prostora v *farafu* za dva samca, ali ne!«

Lakčeva Mica pa je pripomnila:

»Zastonj se cmeriš Markatenderica, tvoje solze ne bodo ustavile napredka. Tako pravijo škrici v trgu. Brez šole ni znanja in brez tega ni bodočnosti. Mislim, da je najbolje, če si s *samim* poiščeta streho, saj ne bo za dolgo...«

Drozgov Tona, ki je veljal za pametnega v trgu, je modroval:

»Kaj pa je eno nadstropje za šolo. Cela stavba bi bila komaj dovolj za vse otroke. Spet bo veljalo, da nekaj delamo začasno. To je v Mozirju že kar navada, še posebno, če nekaterih gospodov ne moremo *preštimiti*.

Dobro, da so kramljali v senci velike lipe ob tabornem obzidju, sicer bi jih vročina utrudila. Pristopila je še Glažarjeva Matilda, ki je rada vse vedela in to spet skrbno povedala naprej. Radovedno je vprašala: »Kaj je tako lepega, da stojite tu, in videti je, da ste kar jezični? Je

morda kam strela udarila ali pa je spet katera od *prihajačk* rodila brez moža? Je že tako teh otrok toliko, da se res ne spodobi za naš trg.«

Lakčeva Micka je poznala Glažaričine skrbi, zato je izjavila:

»No, kaj posebnega ne bo za tvojo ustno pošto, saj se ve, da bo tu šola, in tudi bo, ker so tako rekli tisti, ki jim ne moremo ugovarjati. Seveda sta Markatenderja na cesti, če do tega pride. To pa najbrž nikogar ne moti.«

Ponujeno besedo je Lakčeva Micka hitro obrnila:

»A tako, tu se zbirate in se upirate lepi zamisli obeh naših gospodov, da bo tu stala kaplanija, ob njej pa naj najde tudi šola svoje prostore. Saj šola sodi k cerkvi, tako so vedno rekli naša mati.«

Glažarica je hitro vskočila, da ji ne bi kdo drug prestregel besede:

»No, veste, tisto, ko so Žovneški nagnali gospoda kaplana iz izb nad vhodom v tabor, je že bilo nesramno. Pa še nedeljsko šolo so tam držali. Nič ni pomagalo, naš zemljiški gospod je vedno imel prav. Tako pač le naj bo tudi kaplanija, da bo prav. Kakor pravijo naši možaki, bo pri gradnji velika pomoč s strani faranov.«

Pa se je spet oglasil Drozgov Tona in pojasnil:

»Seveda, tedaj je šlo za tiste *frdamane* protestante, ki jih je Žovnek podpiral. Baje so tam bili sami brezverci, tako so povedali gospod župnik. Nagajali so naši Cerkvi, kjer so le mogli. Potem so v tej kaplanovi izbi hranili žito od desetine. Da da, takšni so bili časi, ko smo se med seboj dajali za pravega boga.«

Lakčeva Micka pa je dodala:

»Kaj vse so morali naši gospodje prestati! Stara mati so mi povedali, da so v Nazarjah imeli protestantskega kaplana v Vrbovcu in veliko svojih vernikov na Rečici. Saj so tja potem prišli vojaki nadzorovat prisego edinemu pravemu Bogu. Stara mati so bili tam blizu doma, mislim, da v Poljanah, pa so vse dobro vedeli o tistih temnih časih.« Besede sem, besede tja, nič ni pomagalo. Leta 1833 so podrli kočo in del obzidja ter pričeli z gradnjo nove kaplanije in šole. Kot vedno, ko gre za cerkvene zgradbe, so tudi tu pomagali farani.

Že leto zatem so se šolski otroci vselili v drugo nadstropje kaplanije.

Seveda je z leti tudi tu postalo kmalu pretesno. Spet je bilo potrebno misliti na novo šolo.

Na seji okrajnega šolskega sveta leta 1873 so sklenili pričeti z gradnjo novega šolskega poslopja. Denar naj bi posodila posojilnica v Gradcu, nekaj pa bi primaknila občina in okraj. H gradnji jih je priganjala tudi višja šolska oblast.

Seveda pa vsaka, še tako dobra namera, lahko sproži zdrahe. Tudi tokrat jih ni manjkalo. Vsak tržan je imel svoj predlog za zemljišče, vsak je navijal za svoje parcele, saj je država dobro plačala. Tudi svoje stavbe v trgu so ponujali občini v odkup. Nekateri kar hudo glasno, drugi spet po ovinkih, skratka, šola je bil dnevni pogovor v trgu.

Župan Janez Lipold je kar na cesti odgovarjal radovednim in zdrahe želečim tržanom:

»Zaenkrat ni še nobena ponudba taka, da bi jo lahko sprejeli. Seveda ni izbira odvisna le od nas Mozirjanov, tudi višja šolska oblast bo katero rekla okrog tega. Tako ni le naša pravica izbirati kraj novogradnje. Skupaj moramo najti najboljšo možnost, da ne bomo šole že četrtič selili. Današnji časi pač zahtevajo sodobne prostore in šolske oblasti imajo natančno določene načrte za zgradbe, pač glede na število učencev in razredov.«

Takšno tolmačenje so navadni tržani razumevajoče sprejeli, toda tisti, ki so si obetali dober zaslužek, so imeli poln koš pripomb in jih trosili naokoli. Ni pa bilo malo tistih, ki so jim radi prisluhnili; največ med »svobodnimi« tržani, saj so tedaj trške pravice že bledele in temu so se tudi upirali.

Pri Goričarju v gostilni Pošta so modrovali nekateri tistih, ki tako vse vedo in to najbolj zanesljivo. Drozgov Miha je bil najglasnejši, čeprav ni imel primerne zemljišča za šolo in torej ni tekmoval z nekaterimi uglednimi tržani. Govoril je pač, ker je bil tak njegov način življenja: vse je vedel, vse slišal in vse videl.

»Čisto po pravici že ne gre to z našo novo šolo. Tam v kaplaniji sedijo otroci že drug na drugem. Jaz že ne pošiljam več svojih tja, saj se tiščijo prav lahko tudi doma, ko jih je toliko. Ta večji imajo svoje mreže in gorje, če se vanje ujameš.«

To je seveda sprožilo val mnenj. Najglasnejša je bila Vauptova Neža, ki je tako hitro govorila, da ni zmogla vsega premisliti, kar je rekla: »Saj *dedi* tako ne bodo nič pametnega skuhali. Še dobro, da jim narava ni dala roditi, bi bilo preveč tepcev na svetu. Ko bi bile ženske v občinskem svetu, bi kmalu naredile red. Pa nas odrivajo, kot da bi bile garjave, še sreča, da nas zvečer poznajo, če se jim seveda zljubi onegaviti.«

Temu je takoj pritegnila Kreševa Rezka:

»Neža, nisi tako neumna, kot mislijo nekateri. Ti bi že bila prava za med dedce na občini, ki tratijo čas in mlatijo slamo. Nič ne bom rekla, kdo ima prav od tistih, ki ponujajo svet za gradnjo šole, rečem le to, da bi vsi po vrsti lahko dali zemljo zastonj, saj jo povečini tako niso čisto pošteno pridobili.«

To je bilo nekaterim v gostilni preveč! Lipoldova Marija ji je ogovarjala:

»Ne vse v en koš dajati! Naš oče so rekli, da bi dali tisti svet tam pod Rožnikom za šolo zastonj, pa so jih v svetu kar zasuli z očitki, da kvarijo pošteno kupčijo z zemljo. Pa so utihnil, saj pametni vedno odneha.«

To ni bilo všeč Glažarjevemu Tonču, in je pripomnil:

»To prvič slišim! Da bi Lipoldi kaj zastonj dali, je nekaj novega in doslej še neznanega. Sicer pa tisti, ki imajo največ, stiskajo, da jim kri izza nohtov brizga. Otrok pa imajo ravno tisti največ, ki nimajo kaj prida sveta ponuditi.«

Stvar bi se vlekla še naprej, če ne bi Goričar glasno ukazal:

»Dovolj je tega nategovanja! Pri nas v hiši je vedno bilo zanimanje za kulturo, le škoda, ker nimamo primerne kosa zemlje, da bi na njem gradili šolo. Res škoda! Obiranja pa v svoji gostilni nimam rad. Pojdite na trg, tam je dovolj prostora za prerekanje, pa tudi za kak pošten pretep bi bilo mesta.«

Čeprav je bil gostilničar mogočne postave, se mu je Prajzov vendarle upal ugovarjati:

»Kaj, ali hvališ Boga, da nimaš primerne zemljišča za šolo? Kako drugače bi govoril, če bi imel parcelo, ki bi bila primerna za gradnjo.

Seveda, s polno ritjo je lahko biti mogočen. Tako ti povem Tona, pa nič hudega ne mislim.«

Vendar jim je Goričarjev opomin pomagal hitro zapustiti gostilno. Ženske pa so spotoma regljale še naprej o nezmožnosti moških za pametne odločitve in podobne hude reči.

Na seji občinskega sveta je Janez Lipold predlagal oblikovati šolski sklad, v katerega bi občina plačevala svoj del stroškov za novo šolo, drugo pa bi bili deleži okrajne oblasti in seveda države.

Paher je menil:

»To je pametna beseda. Tako tudi država ne more držati križem rok, medtem ko se mi mučimo za napredek in omiko. Mislim, da ima župan prav in da končno najdemo skupen jezik glede kraja, kjer bo stala šola. Saj se nam že smejijo. Pa vendar nismo ravno brez lastne pameti.«

Malo se je na stolu premikal, ko je Alojz Goričar dejal:

»Res je, da si v trgu in še kje norce brijejo iz nas Mozirjanov, da ne najdemo na teh širjavah tisto malo zemlje za hram učenosti, kot pravijo škrici. Moje mnenje je, da še danes sklenemo predlagati, kje bo stala šola. Če nam bodo to mestni 'filozofi' določili, bo gotovo kaj narobe. Končno gre za naše otroke.«

Drozgov Janez je bil moder človek in njegova beseda je v občinskem svetu nekaj pomenila. Malo je pogladil svoje dolge brke in pritrdil:

»Seveda imaš prav, Goričar, treba je končno odločiti prostor za šolo. Mislim, da se ti toliko mudi, ker prav ti ponujaš svet blizu sedanje kaplanije. Nič ne rečem, lep je in primeren, ker je še dosti prostora okoli za vrt, dvorišče in *sadjerejo*, ki jo zelo priporoča šolski nadučitelj. Pa recimo svoje: jaz sem za ta prostor.«

Vendar je Franc Goričar ves zaripel v obraz zavpil:

»Tako lahko pa spet ne bo. Tudi jaz nudim na Mlakah lepo zemljo in še sadovnjak Kranjske kmetijske družbe je na njem. Pa še cenejši bom. Tako poceni ne bo dobila občina zemlje nikjer, razen morda na Kolovratu.«

Nadučitelj je ves iz sebe komaj glasno opozoril:

»Tako ne bomo nikoli zidali, otroci pa že nimajo kje biti. Vas ni sram,

da z lastnimi koristmi podpirate zatiranje napredka v trgu in okolici. Bodimo že enkrat resni in se v miru dogovorimo, saj tudi šolska oblast v Celju priganja.«

Župan je hitro vskočil z besedo, še prej, ko je zmozel kdo kaj reči: »Spoštovani odborniki, glasujmo za predlog, ki ga podpira tudi nadučitelj. Če kdo, potem ima prav on pri vsem tem glavno besedo.« Slišati je bilo glasno prerekanje, toda župan Lipold je bil navajen krotiti množice s pametjo in ne s silo, zato je vprašal:

»Torej, kdo je zato, da bi naša nova šola stala na prostoru blizu sedanje kaplanije, saj je dovolj ravnega sveta tam okoli in s tem seveda možnost širitve. Za ceno bi se pa še pogajali.«

To je prišlo kot strela z jasnega in kljubovanje ni bilo več mogoče, če niso hoteli postati uporniki proti dobri stvari. Tega seveda nihče izmed odbornikov ni želel.

Jankov Miha pa je še dodal:

»Županov predlog se mi zdi pameten, toda Goričar naj obljubi, da bo šel s ceno zemljišča dol, saj ni med ubogimi.«

Da bi končno prišli do nekega zaključka, je Alojz Goričar svečano obljubil:

»Tako poceni zemlje ne boste dobili nikjer. Meni gre bolj za čast, da bo šola stala na mojem, kot pa za tiste *fličnike*. Ste zadovoljni?« Počasi so možje odborniki dvigali roke v znak strinjanja z županovim predlogom. Ogledovali so drug drugega in čakali, kdaj bo kdo dvignil roko, in končno je bila večina rok dvignjenih. Župan jih je preštel in ugotovil, da so bili le trije od devetih odbornikov proti predlogu. Tako so po seji vsi družno krenili proti gostilni Pošta in tam nadaljevali točko »Razno«. Edino Paher ni šel z njimi, pa ne iz protesta, le ženo je imel v *kimpeti*.

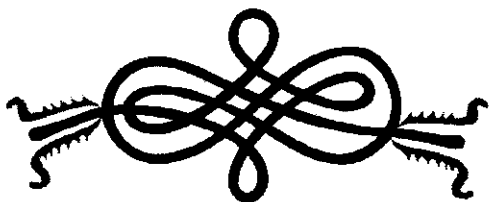
Potem so se dogodki v zvezi z novo šolo hitro odvijali. Maja 1893 so predložili v potrditev načrte nove šole, dve leti pozneje so pričeli z gradnjo in leta 1896 je bilo novo poslopje zgrajeno. Že 20. novembra istega leta so pričeli s poukom.

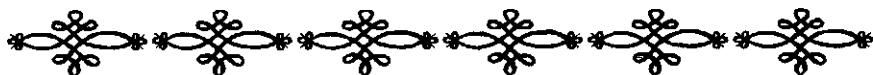
Otvoritev šole so počastili z veličastno baklado po trgu vse do Vahte pred cesto proti Ljubiji. Povsod so visele slovenske trobojnice, kar

si v tistih časih *črnožolte* monarhije niso povsod upali. Bilo je lepo in krasen je bil pogled na srečne šolarje in ugledne tržane, ki so sodelovali v sprevodu. Pa tudi gospodje z višjih oblasti so prišli in hvalili Mozirjane, česa so sposobni, če le hočejo. Hitro je bila pozabljena *zdraharija* in ljudje so spet živeli v miru in prepričanju, da v trgu ne bo treba kmalu spet graditi nove šole, saj bo ta zadoščala za dolga leta.

Zdrahe so bile kmalu pozabljene ob veselju šolarjev, ki so bili navdušeni nad popolnoma novo šolo in lepimi, velikimi razredi. Pa še vrt je bil tako velik, da sta lahko dva razreda hkrati telovadila. Kmalu je nadučitelj Praprotnik uredil drevesnico in uvedel pouk sadjarstva. Vsak od otrok, ki je končal šolo, je poslej dobil sadiko jablane kot odhodnico. To je seveda pomenilo prenašanje sodobnega znanja iz sadjarstva še na kmetije.

Lepo šolsko poslopje se je moralo v novejšem času umakniti samopostrežni trgovini, na župnijskih njivah pa so zgradili lepo, sodobno šolo, za katero upamo, da bo imela daljše življenje kot vse dosedanje.

Turizem prihaja

Mozirje je bilo od nekdaj lepo urejeno, morda celo bolj, kot je sedaj. Tržani so skrbeli za lepo okolje, z oken so se usipali slapovi cvetja, pred vsako hišo pa je stala klop, na kateri so v hladu sedeli tržani in pridno obirali mimoidoče. Srednjeveški trg je bil prav primeren za prireditve na prostem in večje shode. Ljudje so pridno urejali svoje hiše in kar tekmovali med seboj, kdo bo imel lepše domovanje. Res je po trgu pred slabim vremenom dišalo »po kmečko«, saj so imeli skoraj vsi tržani malo zemlje in kakšno živinčo v hlevu. Lepo in mirno se je živelo tedaj na izteku 19. stoletja.

Iz drugih krajev je prišla v trg novica, da marsikje že ustanavljajo turistična društva, ki poskrbijo za obiske tujcev in tako lahko ljudje zaslužijo z oddajanjem sob. Seveda so nekateri ljudje v našem trgu hitro dojeli, da kaže o stvari razmisliti, saj tujski promet prinaša denar; to je pisalo v zadnji številki Slovenskega naroda. Tudi naši narodni voditelji so priporočali povezovanje prebivalstva v taka in podobna slovenska društva. Tako bi se ne slišalo trkanje nemčurstva na naša narodova vrata. Denar vendarle utrjuje gospodarski položaj in gmotno neodvisnost od tujega denarja.

Stari trški kirurg Žiga Laykauf je bil napreden mož in sila razgledan, saj je, kot so pravili, *prerajžal* pol sveta. Na takih poteh pa že marsikaj vidiš. In prav on je bil tisti, ki je predlagal v Goričarjevi gostilni zbrani družbi trških mož ustanovitev turistično-olepševalnega društva.

Seveda je Goričar, ki je imel poleg gostilne v hiši tudi dosti prostora za tujske sobe in še pošta je bila pri roki, hitro podprl zdravnika:

»Menda nas ne bodo drugi učili, kako pritegniti turiste v kraj. Naše Mozirje je lepo, Savinja ena sama naravna kopel, okolica pa taka,

da se vidi, kako je Bog z veliko malho stresal lepote nad naše kraje. Kaj še sploh razmišljamo?»

Tudi bližnji *birt* Paher je bil zato:

»Mislim, da se bodo zbrali vsi, ki so voljni delati s tujci. Seveda pa je treba ljudem tudi povedati, da ravnanja s turisti niso vsi večši, zato bo treba marsikaj postoriti, da ne bo nerodnosti. Kar pomislite, če katera od naših klepetulj 'obvlada' z jezikom katerega od turistov. Take sramote si ne smemo dovoliti.«

Kolenc je bil tudi navdušen, da se Mozirje vključi med turistične kraje:

»Kar se mene tiče, se strinjam, da društvo čimprej ustanovimo. Pripravljen sem nekaj prispevati za prve izdatke, da ne bomo čisto suhi v *kasi*.«

Bratanič, ki je imel kot predstojnik srenje v trgu velik vpliv, se je tudi takoj strinjal:

»Seveda sem tudi jaz pripravljen sodelovati, saj vsega naš doktor ne bo zmogel sam. Le širok krog enako mislečih tržanov bo tem nalogam kos. Poznam nekaj ljudi iz turističnega društva v Šoštanju, ki že dobro dela, pa vem, da bi nam pomagali, če bo potrebno. Pa tudi, da bo vse po postavi, bo moj sin Matevž poskrbel, saj je *jezični dohtar* dol v Celju.«

Tako navdušeno so govorili, da Laykauf sploh ni več prišel do besede. Končno je nastal premor, ko so si nazdravljali s pivom. Izkoristil ga je in hitro rekel:

»Kot slišim in vidim ste vsi pripravljeni sodelovati v tej zadevi. Kar dorecimo, kdaj bi bila ustanovna skupščina društva in kje.«

Takrat pa je postal Goričar glasen:

»Kaj pa se to pravi, kje? Pri meni, seveda! Poskrbel bom, da bo soba *obcirana*, kot se spodobi. Seveda pa se ne bi sam ukvarjal s pisarijo, to storite le drugi, ki vam to bolj leži. V moji gostilni bo za tujski promet vedno posluh in prostor, to vam zagotavljam.«

Tudi ostali so bili soglasni, da bo kar naslednjo nedeljo po glavni maši skupščina Tujsko-prometnega društva Mozirje v gostilni Pri pošti. Pri tem je ostalo.

V nedeljo je birič pred cerkvijo razglasil, da bo skupščina novega društva za turizem. Ljudje so stikali glave, kaj neki to pomeni, toda kakšnih glasnih pripomb ni bilo slišati. Saj jih tudi ni bilo pričakovati, če stopijo skupaj taki tržani, kot so bili *dohter*, Anton Goričar, Paher, Bratanič, Škruba, Pfeifer, Jože Goričar, Višek, Cesar, Holobar, celo Florjančič z Brdce, Dimec z Lepe Njive pa Hudej z Radegunde in še nekaj drugih je bilo navzočih.

Preden se je skupščina pričela, so se ljudje med seboj glasno pomenkovali in ugibali, kako bo ta reč stekla. Saj o tujskem prometu so že nekaj vedeli, predvsem iz časopisov, ki so jih, te ali one, dobivali domala v vseh hišah.

Holobar, ki je bil znan, da bolj malo verjame, kaj se govori po trgu, je menil:

»Seveda bi naš kraj mogel napredovati. Kar pogledjte Žalec, kako so se dvignili s hmeljarstvom. Naši kraji za to rožo niso, so pa lepi, da bi se še angeli preselili pod Mozirsko, če bi le vedeli zanjo. V tem vidim večji kos kruha.«

Florjančič, ki je veljal med tržani za gospoda, saj je bil z graščine Brdce, je po rahlem odkašljevanju vendarle izdaval:

»Po svetu je to že vse narejeno, mi pač zaostajamo, kot še v marsičem. Ko takole potujem po Švici ali Bavarski, imam priliko videti, kaj so nekateri kraji storili za razvoj turizma. Če se povežemo, bomo tudi mi veliko zmogli. Brdčka gospa je z vami in vam želi vse dobro pri delu v društvu.«

Bratanič je nekoliko otresel ogorke s pipe in se vključil v pogovor, saj bi se ne spodobilo, da bi prav on nič ne rekel k modrovanju drugih:

»Meni je pripovedoval Goričarjev študent, kako imajo te reči urejene v Gradcu, pa mu kar verjamem. Seveda, tam je veliko pametnih ljudi in tudi premožnih, kar je na koncu tudi pomembno za razvoj *turistike*.«

Hudej z Radegunde je bil preprost hribovski kmet, pa pameten kot redko kateri gospod. Zato so mu pozorno prisluhnili, ko je spregovoril:

»Kaj se le gremo, gospodje. Tudi mi že imamo svojo *turistiko*. Koliko ljudi, ki hribolazijo, hodi mimo moje domačije in rad jim postrežem. Pa niso le naši, so tudi drugih narodnosti med njimi. Torej nekaj o nas že vedo. Govoriti moramo en jezik, pa bo šlo. Zdrahe, kot ste jih tu v trgu vajeni, bomo morali poslati za peč.«

Goričar se je malo namrdnil, češ, kaj nas bo hribovec učil, pa je bil malo piker:

»Saj tudi mi gostimo imenitne ljudi, ki se pripeljejo s kočijami celo iz Celja. V moji gostilni se počutijo kot doma, to že rečem. Zato vem, da bo društvo, ki ga bomo, če ga bomo, danes ustanovili, dobro opravilo svoje naloge; in to se spodobi za trg, kot je Mozirje.«

Take hvale pa gostilničar Pfeifer ni prenesel, še najmanj od poštnega Tona. Hitro je še spil krepek požirek vina, globoko vdihnil in izrekel besede:

»K sreči ni edina gostilna v trgu Pri pošti. So še druge, kamor zahajajo imenitni ljudje. K meni, ki nimam tako mogočnih prostorov, kot ti Tona, prihajajo razni znanci s konjskih dirk, na katerih, kot je znano, pogosto sodelujem. Ve pa se, da to niso ravno neki *prihajači*... Sem pa za skupno delo v dobro Mozirja.«

Tedaj je glasno zacingljalo, kar je pomenilo, da se skupščina začneja. Spredaj so za manjšo mizo sedeli Bratanič, Laykauf, pobudnik ustanavljanja, in gospod Florjančič. Ta je že moral biti spredaj, saj je bil graščak; tako so mu namreč rekli v trgu.

Laykauf je bil kratek:

»Odpiram ustanovno skupščino Tujsko-prometnega društva Mozirje. Da bo vse po postavi, mora ustanovitev podpisati vsaj deset tržanov oziroma domačinov. Vsi veste, kaj hočemo! Predvsem to, da bo naš kraj zaživel v modernem utripu časa, v katerem živimo. Zato preberem namen društva, potem pa bomo odločali in se dogovarjali, kako naprej.«

Dohterju je šlo branje, kot bi pel litanije. Ljudje so bili tega že navajeni, saj je končno bil moder in učen mož, pa čeprav ne pravi zdravnik.

Hofbauer si ni mogel kaj, da bi sosedu ne prišepetal:

»Govori kot s *kanceljina*. Da, šola je le nekaj. Kar dobro, da ga imamo in da sploh hoče kaj storiti za Mozirje.«

Medtem je Laykauf prebral del pravil društva in vprašal za mnenja in dopolnitve.

Tu je še najbolj jezičnim zmanjkalo besed. Vsakdo si je premislil, saj se ni kazalo osramotiti pred gospodi, ki so bili tisti dan med njimi. Tiho je bilo med možakarji, da bi slišal pasti papir na tla. Predsedujoči je poznal svoje krajanе in je takoj nadaljeval z branjem drugega dela pravil, ki so narekovala program društvenega delovanja. Ko je končal, je vprašal, če bi kdo želel kaj dopolniti ali sploh kaj pripomniti.

Tedaj je bil na vrsti seveda Bratanič, ki je menil:

»Mislim, da se meščani radi kopajo na prostem. Saj imajo nekateri kopalnice, pa to ni tisto, kot če se vržeš v Savinjo in jo mirno popiješ kakega pol litra, tako je čista. Naša skrb bi morala biti ureditev kopališča v naravi.«

Laykauf je pohvalil zamisel in jo velel zapisati. Zapisnik je pisala Lenka, domača učiteljica, ki je sledila naročilu predsedujočega. Bratanič se je nekoliko razpotegnjen ogledoval po zbranih, češ, ali ste slišali mojo modrost, ki je bila kar prva sprejeta. Popravlil si je kravato in podaljšal vrat, da bi bolje videl zavist ali jezo krajanov, če bi bila, pa je ni bilo opaziti.

Gospod Florjančič se je kot vedno rahlo odkašljal in se komaj slišno priglasil k besedi: »Dragi moji Mozirjani, seveda je vse lepo in prav. Toda najprej bomo morali poskrbeti za snago v kraju in okolici. To imajo tujci še posebej radi. Tudi vsaka postelja ni primerna za goste. Pa prijaznost, tudi ta mora biti, to vam povem iz izkušenj.«

Ob tem je Pfeifer zaničljivo in sikajoče zaupal sosedu:

»Ti gospodje si mislijo, da so na svetu le zato, da dajejo napotke in izražajo želje. Delati pa moramo mi. Tega slabotneža še gledati ne morem. Tako je slok in bled, da se čudim, kako zmore nositi obleko. Ko pride kdaj na golaž, ki ga moja *sama*, kakor je splošno znano, najbolje naredi v Mozirju, se tako pripravlja k jedi kot lačni srat... Pfeifer je na neki konjski dirki prišel navskriž v Brdčkim gospodom.

Tudi on je imel konja na progi, seveda pa ni bil te reje kot Pfeiferjev, zato je imel pripombe in celo komisiji je predlagal, da se konji brez rodovniškega dokazila izločijo. Ta predpis še tedaj ni veljal, glavno je bilo le, da je konj dober v diru; in Pfeiferjev je bil, kar se tega tiče, nad vsemi. Od tedaj Pfeifer ni prenašal gospoda z Brdc.

Beseda je dala besedo in moške kar niso mogli ustaviti vala predlogov, kaj vse bo treba v trgu storiti, da bo vsč turistom, ki bodo gotovo množično prihajali pod Mozirsko planino. Nekdo je celo predlagal, da lanene rjuhe za gospodo že niso, da bo treba mehko postlati. V postelji morajo biti žimnice in ne morda *ličovna*...

Laykauf je vedel, kam lahko tako jalovo besedičenje pripelje: najmanj do krepkega spora. Zato je razpravo prekinil in predlagal člane odbora: Brataniča, Antona Goričarja, Jurija Pfeiferja, Žiga Laykaufa, učiteljico Lenko, Blaža Marčinka in Gregorja Berložnika.

Predlog je še posebej utemeljil:

»Ta predlog smo pripravili, da bi lažje prišli do odbora. Če ima kdo kaj pripomniti ali dodati, naj to stori sedaj, ko smo skupaj, ne pa potem za hrbtom po gostilnah. Gospoda Florjančiča nismo vključevali, ker vemo, kako je zaposlen in veliko odsoten.«

Nekoliko v zadregi je k temu dodal gospod Florjančič:

»Lepa hvala za obzir, gospod doktor. Res se ne morem ukvarjati z vsem. Moji posli me peljejo po raznih deželah in tako sem malo doma. Vsekakor hvala za zaupanje.«

Pfeifer je spet imel pripombe, ki jih je zaupal Hudeju:

»Ta glistavec si res misli, da smo toliko za luno in mu verjamemo. Brdčka gospa je baje vsa srečna, če ga ni v graščini. Tedaj je mir in se dela. On pa ni za delo in tudi s pametjo ga ni Bog pretirano obdaril.«

Hudej se je od srca nasmehnil in tiho dejal:

»Ti ga pa imaš v slabem, tega fičfiriča. Saj menda res ni za drugo, da ga postaviš v kot, kjer se lahko varno stisne ob stene, da ne pade.« Medtem je bila skupščina končana. Sklenili so, da na prvi seji odbora izvolijo predsednika. Vsi pa so vedeli, da bo to zagotovo Žiga Laykauf. In res je bilo tako.

Že na prvi seji odbora tujsko-prometnega društva je njegov predsednik obvestil člane:

»Naš trg nima sprehajalne poti, to pa je za počitnikarje več kot nujno. Sklenil sem na svoje stroške urediti kostanjevo alejo ob sejmišču, in sicer vse do Savinje. Gospoda bo torej imela od Mozirnice do Savinje senčno in lepo pot.«

Vsi navzoči člani odbora so ta sklep bučno pozdravili in tudi verjeli, da bo trški *dohter* to tudi izvedel, saj ni bil mož s figo v žepu.

Pfeifer je hotel poudariti svoje dalekosežne misli in se hkrati se prikupiti *dohterju*, ki je prav tedaj zdravil njegovo *samo* za naduho. Metal je Laykaufu božajoče poglede in dejal:

»To plemenito delo mora biti nagrajeno in zato predlagam, da se aleja poimenuje po doktorju Žigi Laykaufu, da se ve za vse čase, kdo jo je dal narediti.«

Seveda so bili vsi za ta predlog, le Anton Goričar je bil nekako prizadet, saj ni prav on podal tako dalekosežnega predloga, pač pa njegov konkurent, zato je nekako izdaval, kar sicer ni bila njegova lastnost:

»Tudi trg se mora oddolžiti vsestransko uglednemu tržanu, zato bom na seji občinskega sveta predlagal, da cenjenega gospoda Laykaufa proglasi za častnega tržana.«

Tedaj so kar leteli laskavi predlogi, da je postalo *dohterju* le preveč, in je pomirjujoče dejal:

»Saj drevesa še ne stojijo, možje! Ko pa bodo, pa razmislite o vaši hvaležnosti.«

Tudi Bratanič ni hotel zaostajati s hvalo, tudi on je bil med bolniki. Zaradi *gihta* je včasih komaj hodil. Prijazno se je obrnil k predsedniku in skoraj odžgoel:

»Gospod Laykauf je s tem nenadkriljivim dejanjem dokazal svojo ljubezen do Mozirja in zato zasluži večno slavo.«

Tako bi verjetno vrli odborniki še naprej tekmovali s svojo hvalo, če ne bi predsednik prekinil te točke dnevnega reda in nadaljeval z drugo.

»Dogovoriti se moramo tudi za ogledе prijavljenih sob za tujce. Tu

moramo tržanom pomagati, saj nimajo izkušenj. Zato predlagam, da se vsi zapeljemo do Šoštanja in si tam ogledamo nekaj takih sob, ki jih je tamkajšnje društvo odobrilo kot primerne za tujski promet. Mislim, da bila kar pravšnja naslednja sobota, kajti tega ne velja zavlačevati.«

Seveda so bili odborniki soglasno za ta predlog! Gotovo bo ogled dolgo trajal, kar pomeni neke vrste prost dan, pa še pri Natku imajo tako dober bizeljčan. Iz teh sanj jih je zbudil predsednikov glas:

»Glasujmo, ali pa naj pove, če ima kdo kakšen predlog.«

Vsi so strmeč v predsednika samoumevno dvignili roke in tako potrdili ogled v Šoštanju.

Dogovorili so se, da bodo seje zaradi možnih zdrah, ki bi gotovo nastale, če bi bile le Pri pošti, izmenično pri Pfeiferju, Goričarju in Grabnerju. Naslednjo so sklicali pri Grabnerju, saj je bila prva pri Pfeiferju.

Da bi se vedelo, kje so in kdo je tu gospodar, je Pfeifer pred odhodom odbornikom ponudil sveže pripravljen golaž, rekoč:

»Gospodje, naj vam tekne svež golaž, ki ga je moja *sama* skuhala za jutrišnji semanji dan. Nič ne bom hvalil, toda takega ne zmore narediti daleč naokoli nobena gospodinja.«

Gospodje so sedli za pognjeno mizo in že je iz kuhinje zadišalo po tej božanski jedi, ki se tako prileže, kadar je bilo piva preveč.

Laykauf je prikimal in dejal:

»Res, takega golaža ne dobiš ne tu ne tam. Tu se lahko tvoja *sama*, dragi Pfeifer, kosa s celjsko Evropo, ki se hvali v časopisu z golažem.«

Seveda so možakarji upoštevali reklo, da se podarjenemu konju ne gleda v zobe, in hitro segli po žlicah, si nadrobili domačega kruha v golaž in že je bilo zatišje, ki nastane, če vsem navzočim jed diši.

Goričar pa le ni mogel požreti v celoti hvale Pfajferjevega golaža in je med jedjo izdaval:

»Ko bo Pri pošti seja cenjenega odbora, bomo pa jedli mrežno pečenko, ki je odlika moje Barbe. O, kako jo hvalijo, celo gospodje od sodnije, ko pridejo enkrat tedensko uradovat gor iz Celja.«

Taka obljuba je bila z odobravanjem vseh sprejeta. Tudi vinu, ki je bilo pri Pfeiferju vedno dobro in je že stalo na mizi, se ni kazalo odreči. Veselo so si nazdravili in si zaželeli prijeten počitek, ko so odhajali.

Tako je tudi v Mozirju pričelo delovati tujsko-prometno društvo, ki je skupaj s tržani v kraj kmalu privabilo ugledne goste. Celo neki profesor iz Sofije na Bolgarskem je vsako leto tu dopustoval.

Mozirje je kmalu izdalo natisnjen list s ponudbo, prometnimi zvezami in podobnimi podatki, ki jih vsak turist potrebuje. Tudi drevored je bil narejen v veselje vseh sprehajalcev. Kostanji so danes stari in žal jih je vsakdo, ki je imel le malo prilike, redčil. Danes jih je le še nekaj. Tako je od nekdanjega ponosa Mozirja ostal le tu in tam kakšen kostanj kot nemi pričevalec turistične slave izpred sto let.

Ko se je začel urejati drevored ob Savinji, je ob bregu te lepe reke bila še lepa pešpot. Toda sence tam ni bilo, zato so napovedovali novi pridobitvi velik turistični pomen. Ko je bilo jasno, da bodo med drevesi tudi klopce za počitek sprehajalcev, so se pojavili pomisleki. Kot že velikokrat prej, je tudi tu *nastopila* v bran morale skupina krepostnih žensk.

Tribučeva Jožefa je pred cerkvijo načela pogovor:

»Že prav, da *dohtar* dela tisto stvar tam ob Savinji, saj kani biti res lepo, tembolj, če bo ob Mozirnici kopališče. Toda zakaj klopce? To bo samo prilika za greh! Saj vemo, kako mladi radi posedijo ob lepih nočeh na planem. Toda če niso krepostni, jih zamika greh, to pa je treba preprečiti.«

Alujeva Ana je seveda hitro segla v besedo:

»Veš, Jožefa, zaradi tistih klopi ne bo ne več ne manj greha v dolini. Če se prav spomnim, si prav ti rada posedala s Francem ob bregu in baje nista bila nič zadržana; tako je govoril Dimnikar, ki je *raubšical* po Savinji. Privošči še našim mladim podobne užitke.«

Laykaufova Roza je bila huda:

»Še dobro, da sploh hoče Žiga izdati toliko denarja za dobro trga. Kaj si pa že ti dala v te namene, Jožefa? Si stisnjena kot ožeta limona!

Saj te gledam v cerkvi, če so gospod blizu *ofra*, hinavsko vržeš kovanec v vrečko z zvoncem. Če pa te gospod ne vidi, se narediš kar neumno. Hinavščina pa taka!«

Jožefa pa ni odnehala, kar napihnila se je v obraz:

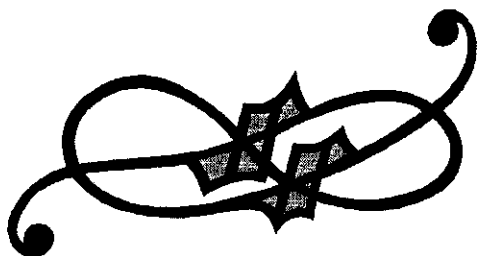
»Vama pač ni mar za naše duše! Greh je vsepovsod, še najbolj pa med mladimi v luninih nočeh. Kar se pa mojega Franca tiče, pa kar tiho bodi, Ana. Danes je moj mož in to dober, pa ti gre morda v nos.«

Alujeva Ana je vedela, da ne sme imeti Jožefa zadnje besede:

»Pozabljaš, pozabljaš, Jožefa! Tudi vidva s Francem sta bila tedaj mlada in se še nista vzela, pa sta kar lepo počenjala tiste igrice, ki jim ti danes praviš greh. Kar pomisli na to, pa te bo minila skrb za našo mladino in še lažje boš spala!«

Še bi letelo sem in tja, če ne bi Laykaufova prekinila prerekanja in se poslovila.

Za krepostno življenje so se vedno zavzemali predvsem tisti, ki so bili krepko drugačni, pa se o tem ni nič vedelo. Tudi to je hinavščina, mar ne?

Domiselni gospod

Mozirje je imelo vrsto zanimivih rojakov. Nekateri imajo nameščene spominske plošče, drugi pa teh nimajo, je pa o njih v spominu ljudi še marsikaj nadpovprečno zanimivega. Kraj je dal glasbenega teoretika, ki je zaslovel že v petnajstem stoletju. Znani so bili še: pisec medicinskih knjig proti koncu sedemnajstega stoletja, sloviti zdravilec in lekarnar, ugleden čebelarski strokovnjak, ki je prvi prevedel knjigo Antona Janše. V Mozirju se je rodila vrsta pesnikov, v novejšem času pa akademik in profesor, prvi slovenski geolog, znani podobar in kipar in še bi lahko naštevali. Predvsem pa je pomembno vedeti, da so bili Mozirjani do druge svetovne vojne vseskozi pokončni narodnjaki; tod ni bilo mesta za omahljivce.

Toda velika posebnost je bil vendarle rojak, ki je po visokem šolanju nastopil državno službo v avstrijskem cesarstvu. Živel je pretežno na Dunaju in tam, kot so vedeli povedati njegovi vrstniki, užival življenje, kot se je le dalo. V domači kraj je rad prihajal in tedaj je bil seveda osrednja osebnost v kraju.

Vendar pa je bil dobri gospod tudi predmet najrazličnejših razprtij, predvsem med tržankami. »Tako imenitni so gospod, pa tako prijazni do nas navadnih zemljanov,« je vedela povedati Plešnikova Liza na perišču, ko se je tam zbrala gruča trških žensk. Vedela je, da se bo usul plaz pripomb, saj je bil gospod, o katerem je načela pogovor, prva in osrednja točka pozornosti, posebno pri ženskah, saj se jim je prikupil s svojo prijaznostjo.

Parkljeva Lenka, znana kot spogledljiva, je takoj nadaljevala: »Zadnjič, ko sem mu nesla oprano perilo, mi je celo roko poljubil in rekel nekaj kot milostna gospa. Menda si ja ni bril norcev iz mene,

tega mu ne priporočam, saj znam biti huda kot kača, posebno nad gizdalini in škrici, ki mislijo, da so nekje v oblakih.« Pri tem je pogledala v nebo, kot da bi hotela videti podobo katerega od tistih, ki jih je imela v mislih.

Toda nebo je bilo tistega dne kot oprano, brez vsakega oblčka, in torej nikakor ni moglo odsevati kakšne sence, kaj šele podobe človeka, ki bi bil lahko tisti škric.

Klančnikova Neža, ki je ponavadi vse vedela, kaj se dogaja v krogih mozirske trške »smetane« in jare gospode, saj je občasno pomagala pospravljati pri usnjarju, je nadaljevala:

»Ne vem, Lenka, kaj ti je rekel gospod, toda za milostljivo te že ni zamenjal. Tako slabo pa spet ne vidi, čeprav nosi *cvikerje*. Že res, da je tak kot kateri od kavalirjev v kakšni igri, toda pamet vendarle ima. Si sploh imela umito roko, da bi ti jo tak gospod hotel poljubiti?« To je seveda izbilo sodu dno in Parkljeva Lenka je skoraj izgubila oči, tako jih je napela, *dała gor ta velik gobec* in vpila:

»Neža, tebi bi še kak ovčar ne poljubil roke, saj imaš take kot krava parklje. Narava te je grdo obremenila... Tudi videza si takega, da se ti pri dnevu radi *dedi* izognejo, saj se bojijo tvojega čvekanja, ki je poleg vsega še brez zveze. Ve se pa tudi, da še tvoj Lojz, ko odpreš usta in pričneš regljati, beži od doma v gostilno, da zmore preboleti šok.«

Sedaj se je pričel boj na nož! Vsevprek so ženske kričale in slišati je bilo podobno bučanje, kot bi politiki odločali v parlamentu. Končno si je priborila besedo Jergova Franca:

»Babe, dosti je tega! Vas ni nič sram, da take stresate, to je greh! V nedeljo pa boste spet tam pred oltarjem klečale in se delale, kot da ste poosebljene svetnice. Fuj, pa takšna hinavščina! Če bi pa tod mimo prišli gospod, bi takoj začele milo in lepo govoriti in še lepše gledati.«

Ko je Parkljevi Neži splavalo perilo po Mozirnici, ni imela več časa za besedni boj. Tekla je na vso sapo navzdol, da bi ujela trojne *gate* svojega moža. Posrečilo se ji je in hitro, kar se je le dalo, se je vrnila v boj. S strelami v očeh je gledala Jergovo Franco in vpila:

»Svojega *usranega* gobca že ne boš v moji vodi prala, ti *jalovka* in županova *ritoliznica*. Saj vemo, da bi ga najraje požrla, tako ga gledaš, kadar je prilika. Pravijo, da si vsak dan na magistratu, pa čeprav vprašaš le, koliko je ura; da si le tam, kjer je tudi župan.« Seveda je to pomenilo boj na vse ali nič! Ostale ženske so odstopile od perišča, da sta lahko obe sovražnici imeli prostor za bojno polje, kajti vedele so, da bo marsikaj letelo. In res, komaj je kdo uspel pogledati, je že Jergova vrtela nad glavo Parkljeve laneno plahto. Saj veste, kako težka je lahko taka reč. Zaripla v obraz je čakala na napad. Parkljeva je bila bojovita do kraja in je tudi zvila plahto za boj. Padalo je na vse strani in med poštenim ženskim bojem je bilo slišati Nežino vpitje:

»Ti hudičevka trška, ti pokveka, ti nemarnica, *coprnica*, ti bom že pokazala, kaj se pravi užaliti katero iz Parkljeve hiše. Nič ti ne bo treba k frizerki, ti bom kar jaz obrila glavo.« Ob tem je tolkla, kolikor je mogla. Čeprav je večkrat mahnila mimo, je Jergova vendarle skupila nekaj krepkih, zato se je raje umaknila preko struge na drugo stran, na Kocjančkovo.

Voda je tako mejila obe sovražnici in stvar je kazala, da se bo stanje pomirilo. Pa tudi druge ženske so silile v obe bojevnici, da je dosti ravsanja. V trgu pa se je kmalu govorilo, kako je diplomat sprožil spor in pošten pretep kar v domačih logih.

Ko je dopust minil, se je gospod, kot so mu rekli znanci, vrnil v cesarsko glavno mesto in nadaljeval svoje naporno delo. Nekateri pa so menili, da je za to dejavnost potrebna le dobra *goflja* in veliko nesramnosti. Če je bilo res tako, ni nihče v trgu zagotovo vedel.

Nekoč se je namerilo tako, da se je nekdo od bližnjih gospodovih sorodnikov poslovil od tega sveta. Že na pogrebu se je govorilo, da je uglednemu sorodniku na Dunaju zapustil kar lep kupček denarja. Tedaj so bili v veljavi še goldinarji. To je bil dober denar in kar je nekaj veljal. Vsi užaloščeni pogrebci so radovedno ogledovali žalujočega gospoda, če kaže vidne znake žalosti, če morda ni iztislil kakšne solzice, če sploh daje videz hvaležnega dediča. Nič od tega ni bilo opaziti; niti najboljši trški ogleduhi niso ugotovili nič

posebnega na gospodu z Dunaja. Povsem običajno je hodil in normalno dihal, ni govoril, kot se v sprevedu spodobi, pa tudi posebno žalostno ni izgledal. To vse so na široko razpravljali še istega večera pri Pfeiferju. Po dolgi in mučni razpravi je sam Pfeifer zaključil z besedami:

»Kaj hudiča pa ste pričakovali! Tak gospod že ne bo morda pred vami jokali ali tarnal. To so jih učili v diplomatski šoli, če tega še ne veste, vi butci. V kaj vse se le obregate. Hudič ve, kaj je gospod v sebi čutil, gotovo vam tega ne bo pravil.

Seveda je bil dogodek še nekaj časa osrednja točka trškega klepetu. Pa se je končno le zgodilo spet nekaj v mozirskem trgu, kar je bilo vredno pretresati ob najrazličnejših prilikah. Teh pa, kot vemo, ni manjkalo.

Ni še preteklo leto od pogreba, ko se je razvedelo, da je gospod postal dedič lepega bogastva v čistem denarju. Vsi so ugibali, kam neki bo vložil ta denar. Nekateri so celo predlagali županu, da bi ga povabil na magistrat in mu razložil potrebe trga. Morda pa bo izkazal domoljubje in kaj prispeval za narodov blagor, kot so radi rekli narodnjaki tistega časa. Veljalo je reklo: Mal' položi dar domu na oltar.

Nič takega se ni zgodilo. Nekega dne se je gospod pojavil v Mozirju z gručo gospodov in milostljivih iz njegovih krogov. Najprej so krepko praznili kupice in krožnike, nato pa so se odpravili k počitku. Takšno početje je opozorilo tržane, da se dogaja nekaj nenapovedanega ali pa se bo dogodilo. Marsikdo tiste noči ni dobro spal ob ugibanju, kaj bo iz vsega tega. Vse je torej čakalo na rezultat nenavadnega obiska imenitnikov z Dunaja.

Gospod je zvečer obiskal nekatere tržane, ki so imeli konjsko vprego in lojtrnik. Rabil je dva *obcirana* vozova, da je bilo prostora za vse goste. Naročil je, da morajo biti na vozovih cesarske zastave, ne pa morda narodne.

Zvir in Krnc sta se lotila *krancljanja* voz. Pri tem jim je pomagalo vse domače, pa tudi sosedge so radi prišli, da bi kaj več zvedeli, čemu tak prevoz. Vse to je burilo domišljijo in po trgu so se širile

govorice, da mora biti na vsakem vozu godec in zaboj s prehrano, da gospoda ne bodo trpeli žeje in lakote. Kakorkoli že, nihče od voznikov še ni vedel, kam jih bo naslednjega dne peljala pot. Le to je bilo znano, da morajo biti nedeljsko oblečeni in pripravljeni na trškem sejmišču ob osmih zjutraj.

Redna trška zijala so kar prežala na jutro, ko bo v Mozirju velik dogodek; vsaj tako so pričakovali. Za grmovjem ob sejmišču je bilo kar precej radovednežev, ki seveda niso želeli biti videni, saj so nekateri med njimi spadali v krog trških vplivnežev. Malo pred osmo so začeli prihajati diplomatovi gostje, vsi prešerno razporejeni v pričakovanju velike senzacije. Tja do pol devete ure so se le spravili na lojtrnike, ki so res bili vsi v zelenju in zastavah, kot bi šli fantje k vojakom. Gospod je velel godcem igrati, da bo družba dobre volje. Tako so krenili iz trga proti Soteski, več pa seveda opazovalci niso mogli ugotoviti. Strašno jih je imelo, da bi vedeli, kam se pelje visoka družba.

Rajtovčeva Ljudmila je bila vsa zaskrbljena, še bolj pa radovedna, zato je vprašala Štulerjevo, ko so natakale vodo pri trškem studentcu:

»Čuj, Štefka, ti boš že vedela, kam je slavna gospoda krenila? Pa ne morda na božjo pot k Svetemu Križu ali celo v Kokarje? Morda gre kateri od gospodov med vojake, pa bi si rad izprosil milost božjo. Tudi taki gospodje so trhlili nog, ko gre za vojaščino. To mi je pravil moj *sam*, ki je že slišal krogle žvižgati na *Taljanskem*. Saj strah je menda le vsakega, tudi take, gosposke.«

Toda Štulerjeva ni ničesar vedela o gospodovih nakanah, čeprav je imela prvovrstne zveze v trgu. Le žalostno in pomenljivo je odvrnila sosedi, pri tem pa ni skrivala razočaranja, da nič ne ve:

»Veš, Ljudmila, so nekatere stvari, ki niso za med ljudi. Gospodje so morda na kakšni državni delegaciji. Seveda se spodobi ob takih prilikah, da imajo s seboj tudi dame. No, najkasneje jutri bomo vedeli, kaj se je dogajalo, ko prideta naša furmana nazaj.«

»Ni veliko, kar si vedela povedati, Štulerca, prav čudno, ko drugače le vse izvohaš. Tu mora res biti posredi kakšna državna zadeva, tja pa ne sme vtakniti nosa kateri od nas,« je dejala Ljudmila in se napotila proti domu s polnim vedrom vode.

Trg je dobesedno gorel od radovednosti. V trgovini so bile le tri ženske, pa je bilo slišati kot bi jih bilo sto, pravi sejem... Pečnica je veljala za umirjeno žensko, vendar jo je le skrbela usoda imenitnih diplomatovih gostov:

»Da se gospodi le ne bi kaj zgodilo, ko je toliko furmanov z lesom na cesti. Drugače me nič ne briga, kaj počnejo, saj ne za moj račun.«

Pirkovičeva Treza pa ni bila tako neprizadeta:

»Res me nič ne briga, kaj taka onč, kot so ta gospoda, počenja. Bolj me skrbi, da ne bi bilo slabega zgleda, saj vemo, kako mladi komaj čakajo, da se kakšne 'bodeče' naučijo. Me pa bolj skrbi, kot zanima, kot sem že rekla, za ugled našega trga in nas tržanov. Saj taka gospoda na obzir sploh ne misli.«

Seveda je morala še kaj dodati Klobučarjeva Pavla. Mislila je, da se spodobi, da tudi ona kaj pove k zadevi, ki vznemirja cel trg:

»Jaz poznam manire takih gospodov, saj sem tri leta služila v Gradcu pri dvornem svetniku Prohački, da lahko vem kaj o tem. Če imajo taki denar, potem ne vprašaj, česa so vse sposobni. Le ponavadi je tako, da so zunaj huj, znotraj pa fuj, kot pravijo graške *frajle*. Tako povem, nič prida ne bo iz tega.

Tribuč je čutil, da je sedaj pogovora pod lipo dovolj, zato je menil:

»Naj nas usoda vrlih gospodičev in *frajl* ne zanima preveč. Imamo dovolj svojih skrbi. Jutri bomo vse vedeli in najbrž bomo začudeni nad pametjo 'ta pametnih'. Kar pomirimo se in primimo za svoje delo. K sreči pa radovednost ne gori, sicer bi nastal hud požar, le da bi tokrat bilo lažje kot tedaj, ko so nam zakurili Francozi. Sedaj imamo svojo požarno brambo, pa stari Šuster je res vnet komandant, saj ima tudi sabljo, sicer ne vem zakaj, saj se ognjeni zublji tega orožja ne boje.«

Kljub vsemu je bilo čutiti v trgu neko napetost.

Naslednjega večera so tržani že od daleč slišali harmoniko, kar je pomenilo, da prihajajo ugledni gospodje in milostljive nazaj v Mozirje. Toda tja do mitnice ni bilo videti voz, hrup je bil pa takšen, kot bi jih bilo sto. Končno so le peljali mimo Vahte in tedaj so prvi tržani že zagnali vik in krik:

»Prihajajo, prihajajo, že slišimo muziko, pa tudi vozovi so na vidiku,«

je vpil Maže, ki je slučajno imel opraviti pri kovaču na koncu trga. Uh, kako hitro se je zbrala množica *firbcev* na trgu in mirno čakala na presenečenje ter srečno vrnitev vesele, imenitne družbe. Toda razočaranje ni moglo biti večje od tega, kar se je zgodilo. Lojtrniki so bili namreč prazni, le na prvem je poleg furmana sedel gospod in veselo pozdravljal zbrane, se klanjal na levo in desno ter mahal s klobukom. Prav prijazno ga je bilo videti. Lepo je bil *obciran* in okoli vratu je imel obešeno neko stvar, ki je bila podobna visokemu odlikovanju. Toda mož ni rekel nobene in se majave hoje podal domov. Toda furmana sta bila tu in množica je planila s vprašanji:

»Kje so ostali, kako je bilo, kje ste bili, kaj se je zgodilo?« Takšna in podobna vprašanja so kar letela vseprek. In ko je Drečk, ki je vozil prvi, potem ko je gospoda diplomata varno dostavil na domače dvorišče, le prišel nazaj na trg, so ga vsi obkolili.

Kratko in jednato je odgovoril zijalom:

»Na Paki smo stali dva dni in čakali gospodo, ki se je s posebnim vlakom odpeljala v Gradec. Pa se je vrnil le gospod, ostali pa so po razburljivi noči v hotelu Zlati jelen *zalužili ves pojerban* denar, pa baje še ni bilo zadosti. Tako je tarnal naš gospod diplomat, ki je bil zavoljo tega nekoliko v skrbeh.«

Ljudem je taka vest zaprla sapo. Nekaj časa je trajalo, da je Šuster, ki je znal obračati z denarjem, začuden dejal:

»Če te prav razumem, Drečk, je naš gospod naročil posebni vlak od Pake do Gradca, kjer so potem vse, kar je bilo cvenka, zapravili. Sem prav slišal?«

Drečk je hitro odgovoril:

»Če sem prav razumel gospoda, ki mi je med vožnjo s Pake pripovedoval, kako *fletno* in bogato je bilo tam pri Zlatem jelenu v Gradcu, da je kar veliko stalo, pa tudi posebna vlakovna garnitura stane... Za ta račun pa gospod še sploh ne ve, kolik bo. Baje ga bo dobil po pošti z direktorije Južnih železnic v Gradcu. Če prav mislim, se ga nič ne veseli.«

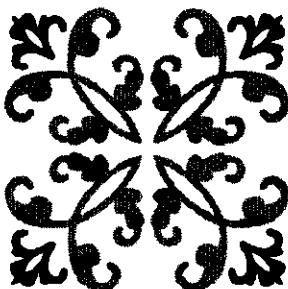
Prajz, ki je odložil kladivo, da je kaj več izvedel o tej slavni karavani veselja, je menil:

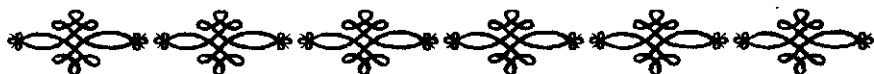
»Kaj takega bi nobenemu od nas ne padlo v glavo. Da, da, gospodje imajo pač pamet zato, da so včasih tudi preveč pametni, pa jim potem to škoduje. Ne želim slabega našemu gospodu, toda vse to ga lahko spravi na beraško palico. Če samo pomislim, kako strgam po miznici, da zberem tisto malo za nekaj železa... Tu pa kar cel vlak, pa tja do Gradca in nazaj.«

Resnica je bila taka. Gospoda se je res s posebnim vlakom odpeljala do Gradca. Že na vlaku je bilo vsega na pretek, tako jedače kot izbrane pijače. Potem so noč prebili v velikem slavlju in zjutraj so tisti, ki so to zmogli, spremili diplomata na železniško postajo v Gradcu, odkoder so se tudi sami popeljali proti Dunaju. Tam je sledilo do ginjenosti lepo poslavljanje in gospod diplomat je v posebnem vlaku spet »odsopihal« proti Paki.

Pravili so, da dediščina ni pokrila vseh stroškov, ki so jih bednemu gostitelju nabili z vseh strani. Kako je stvar rešil, ni bilo jasno, le dogodek sam se je Mozirjanom globoko vtisnil v nepozaben spomin.

Naša ugotovitev na koncu celega zapleta je dokaj preprosta in ljudsko dojemljiva: diplomatova zamisel je bila nekaj posebnega. Lahko bi celo trdili, da tudi duhovita, pa čeprav hudo draga.

Tudi ta bo tržan

 a časa stare Avstrije je prišlo do določenih posodobitev in sprememb tudi v oblastnih organih. Sodnike so zamenjali župani, ki so jih tako kot občinski svet volili vsi prebivalci trga in nič več le tržani. Takšna demokracija pa trgu ni prinesla nič dobrega, le nove *prihajače*. Stara trška srenja je začela propadati in z njo tudi mogočnost trga. Trških pravic ni bilo več, vsi so postali enaki, le da je eden imel več pod palcem kot drugi. Takšne razlike pa so bile od nekdaj in ostale so vse do danes.

Ko je v Mozirju še »vladal« sodnik s tremi svetovalci, so tržani sami določali, kdo se bo smel priseliti v Mozirje in kdo bo lahko opravljal katero od rokodelskih dejavnosti. Bilo je malo pred praznikom svetega Jurija, ki je bil že stoletja trški patron. Prav na ta dan se je v trgu dogajalo vedno kaj pomembnega. Ali so volili novega sodnika ali pa sprejemali novega tržana v svojo sredino. Tedaj so volili kar pred cerkvijo, potem ko je trški *sindik* prebral, kdo naj bi bil po mnenju svetovalcev in tržanov novi sodnik. Niso pozabili pripomniti, da bo predlagani vseh tudi zaščitni gosposki na Žovneku, kamor je tedaj spadalo Mozirje. *Sindik* je prebral še celo vrsto vrlin novega človeka, ki naj bi prevzel pravico in red v trgu. Koliko je bilo teh vrlin, pa je odločil kandidat sam z ustreznim vložkom v dobre namene, med katere je spadala krepka pogostitev pri Sivcu, seveda če je bil izvoljen.

Toda tokrat ni šlo za novega sodnika, ampak za novega tržana, ki je zaprosil slavno trško občestvo za milostni sprejem med tržane še slavnnejšega svobodnega mozirskega trga.

Najprej so se na magistratu podrobno ubadali s prošnjo Jožefa Milerja. *Sindik* je moral stvar pripraviti, da je tekla po *postavi* in pravici. Sodnik in svetovalci pa so pretresali prednosti in morda posledice, ki bi

nastale, če se omenjeni priseli. Zagonetno pa je bilo, ker je imel Miler toplo priporočilo žovneške gosposke, saj je bil doma iz Braslovč. To je seveda stvar nekoliko zamotalo. Žovneku se ni kazalo zameriti zaradi tega *prihajača*, ki bo morda postal na koncu še tržan.

Da so prošnjo čevljarju Milerju pisali škrici, je bilo jasno že po tem, da se v njej sklicuje glede obrtnega dovoljenja na obrtni red iz leta 1796. To že diši po »ta visokih«, so menili na magistratu. Zato je bilo treba še bolj previdno tehtati možnosti za odločitev. Poleg tega pa je v prošnji kar mrgolelo navedb o Milerjevi sposobnosti, o poštenosti in nenazadnje o izbornem nravnem življenju... Najbolj pa je podžgalo vnemo sodnika in svetovalcev to, kar je pisalo na koncu prošnje: Miler je namreč dobil za svoje hrabro bojevanje za cesarja in domovino srebrno vojaško medaljo. Take pa ni imel še nihče v trgu.

Zato so možje razmišljali: »To kani biti nevarno. Bogsigavedi, kakšne zveze ima ta Miler v Celju, morda še celo v Gradcu.«

Skrbi so bile take, da so prehajale v domove in v trško življenje. *Sindik*, ki je pripravljaval rešitev, je sicer zapisal, da trg nima potrebe po čevljarju, saj so tu kar štirje mojstri: Rutnik, Podforštnik, Greif in Četina. To je seveda za trg in okolico dovolj, ker je kar dosti še tistih, ki hodijo v *štiro* na črno. Tudi na celjski čevljarški ceh so Mozirjani pisali to stališče, pa kot kaže ni nič pomagalo. (Tudi tedaj so že poznali dobre zveze.)

»Celjski ceh nam je pisal na naše odklonilno stališče glede Milerja, da nima več te pristojnosti, da bi odločal o naši zadevi. To pa pomeni, da moramo sami odločiti, kaj bomo ukrenili. Po postavi, ki so jo zapisali milostni gospod Jožef II., ima Miler oblast na svoji strani. Pa tudi žovneška gosposka tako želi. Komu se bomo zamerili, to je sedaj vprašanje,« je poročal trški *sindik* in si pri tem snel očala, pomel trudne oči in srepo gledal v zbrane na magistratu.

Besedo je nato povzel trški sodnik. Potem ko si je krepko oddahnil, je, gledajoč v papirje pred seboj, brezbarvno izjavil:

»To so težke stvari: po eni strani v trgu ni potrebe po novem čevljarju, po drugi strani pa sedanja *postava* daje prav temu prišleku iz Braslovč. Kot kaže, se ga ne bomo mogli ubraniti. Saj nič ne vemo, kakšen je

sploh ta človek, ali sodi v našo srenjo, je sploh Slovenec, saj nosi tako čudno zvoneč tuj priimek. Da, huda nadloga je to za nas, dragi svetovalci.«

Klančnik, ugleden tržan, imetnik treh hiš in dolgoletni svetovalec, se je tudi priglasi k razpravi. Njegove nekam žalostne besede so izražale nemoč pred tujo gosposko:

»Kaj moremo zoper nasilje postave in gosposke. Kdor se bo prvi ali drugi zameril, bo vlekel kratko. To poznamo, dragi tržani. Nič ne vemo o človeku, ki ga tu obravnavamo, ali je urejen, ima družino, je zgleden, je krščanski in ali ima kaj pod palcem, da nam ne bo na koncu še v breme, ko imamo takih v našem zavetišču pod cerkvijo že kar preveč. Moje mnenje je, da tvegamo, saj nam drugega ne ostane, mož ima čvrste fakte v rokah.« Ker je hodil Klančnik nekaj let v šolo, je to vedno znova dokazoval s tujimi izrazi.

Svetovalec Apat si je dolgo odkašljeval, preden je spregovoril. Takšna je bila njegova navada. Ljudje so pravili, da si tako vzame čas za premislek. Bil pa je moder človek in dober gospodar, zato je bil med tržani spoštovan. Ko se je na stolu prav namestil, je dejal:

»Že res, da smo v zadregi. Toda kaj končno pomeni novi človek v trgu? Če ne bo v redu, ga bodo že sami tržani spregledali, saj je še v njih stara trška oholost ali bolje trški ponos. Predlagam, da vržemo z dnevnega reda to točko kot rešeno. Kaj pa moremo drugega storiti, ker je vse tako čudno skrivnostno.«

Končno je spregovoril še tretji svetovalec Končovec. Znan je bil po tem, da je med govorom gledal v nebo, pa so mu zlobneži pripisovali posebne lastnosti, ki da jih prejema od zgoraj:

»Veste, toliko vseh mogočih zapletov smo že rešili, pa bi se tega ustrašili. Ne vidim vzroka za to. Miler, tak ali drugačen, bo prišel. V to sem prepričan, saj mu tega niti ne moremo več braniti, kot smo lahko nekoč. Tisti zlati časi so minili, ko je tržanstvo nekaj pomenilo. Le sprijaznimo se s tem, da smo nemočni.«

Sodnik je prikimal z glavo, pri tem pa so mu padla z nosa očala, a se k sreči niso razbila. To se mu je že večkrat zgodilo. Pogladil si je tistih nekaj las na glavi in skoraj žalostno dejal:

»Torej smo se odločili! Ob tem naj kot predstavnik trške oblasti dodam, da smo klonili le zaradi okoliščin, ki so nas v to silile. Seveda tega ne moremo in ne smemo povedati v razglasu to nedeljo pred cerkvijo. Vem, da bo naš *sindik* sklep tako zapisal, da ne bo preveč razumljiv in da bo kolikor se le da zamotan. Ljudje ne smejo vedeti, da smo proti novim prišlekom tako nemočni. To me žalosti!«

Sindik je bil vaje podobnih nakan magistratnega sveta in je le skromno prikimal sodniku, češ, saj bo vse v redu.

Med tržani je vest o novem rokodelcu, ki da bo verjetno prišel iz Braslovč, že odmevala. Posebno v Pfeiferjevi gostilni, kjer so se radi zbirali rokodelci, je bilo glasno negodovanje. Med nasprotujočimi je bil najglasnejši čevljar Graif, ki ni izbiral besed, pa tudi ne kvant. Pravili so, da je tako klel, da se je za Mozirsko kar bliskalo.

Ko je dan po seji občinskega sveta prišel v gostilno, so bili tam že zbrani člani nekdanjega čevljarskega ceha, saj so samo v Mozirju delali štirje mojstri drete. Vsi so Graifa vprašujoče gledali, ko se je namestil za mizo. Kmalu je prišlo, kar so pričakovali:

»Ti tepci na magistratu so spet *pogrunтали* eno zmešano! Že tako mi štirje komaj kaj zaslužimo, pa nam bo v napoto še peti. Pa še nekaj se hvali ta Miler, da je pri *soldatih* zaslužil srebrno medaljo za hrabrost, toda kaj to pomaga pri krpanju čevljev. Pred leti, ko so cehi odločali o rokodelstvu, se kaj takega že ne bi moglo zgoditi, krščen duš!«

Rutnik, tudi čevljarski mojster in nekdanji član vodstva ceha, je globoko vdihnil in komaj slišno dejal:

»Žalostni časi prihajajo v deželo: Francozi so šli, pa druge tegobe prihajajo. Tudi novotarije, ki jih je uvedla cesarica in še hujše njen sin Jožef II., so nezaslišane in pomenijo propad poštenega rokodelstva. Sedaj bo vsak pritepenec lahko šušmaril, mi pa, ki plačujemo cesarju in državi, kar jima gre, bomo pa bosi in nagi hodili po svetu.«

Podforštnik, ki je imel kar deset otrok in je tudi čevljaril v Mozirju, je bil med tržani na dobrem glasu, zato so mu radi nosili popravljat obutev. Znan pa je bil tudi po odličnih čevljih, ki jih je naredil po meri, zato so k njemu hodili tudi bolj petični. Ostali trije čevljarji so mu ta dober glas zavidali. Niso mu pa bili nevoščljivi dobrega

poslovanja, saj je vsakomur rad pomagal, če je le mogel. Mož ni bil govornik, niti ni kaj dosti vedel o politiki, zato je vedno miril:

»Veš, dragi Rutnik, ni dobro obrekovati *presvite* cesarice in njenega sina. Veliko novega pa tudi dobrega se je naredilo v naši deželi. Je pa res, da bo odslej lahko vsakdo domoval, kjer bo želel, in tudi rokodelstvo se bo razmahnilo brez ovir. Taki so pač časi. Milerja pa poznam in lahko rečem le, da je spodoben človek in dober mojster. Nič se ga ne bojmo.«

Četrty čevljarski mojster v Mozirju je bil Četina. Hodil je s svojimi copati po sejmi in si je že lahko kupil konja za vprego. Pa tudi čevlje je delal, tiste, ki so mu jih naročili na sejmu. Priden je bil kot mravlja, so pravile trške vsevedke. Družino je dostojno preživiljal, zato ga ni bilo med stalnimi obiskovalci gostiln. K Pfeiferju je prišel, ker mu je Rutnik poslal pošto. Vedno je deloval pomirjujoče in spodbudno; tudi tokrat je bilo tako:

»Moji sotrpini, nič ne skrbite, za vse nas bo kruha, če se bomo bolje povezali in izdelovali novo obutev za sejme. To se izplača, vam povem iz lastne izkušnje. Pogovoriti se moramo za skupno dobro. Na Ljubnem so se že povezali tako imenovani sejmarji in že izdelujejo čevlje v družbi, pa dobro prodajajo na sejmi.«

Rutnik je hitro dopolnil Četino:

»Veste, morda ima Četina prav. Tudi jaz sem slišal, da na Ljubnem vseh deset čevljarjev dobro živi, ker izdelujejo čevlje za prodajo na sejmi. Pogovorimo se, saj smo ljudje.«

Tudi ostala dva čevljarja sta bila zato, da se dobijo pri Četini na posvet in povprašajo Ljubence, kako so se oni povezali. Strah pred novim tržanom in rokodelcem pa je hitro splahnel in v dobrem so se razšli.

Nedelja je bila kot vedno bučna. V trgu se je zbralo kar dosti ljudi k maši in drugim opravkom. Pri Bognerju so stregli kar »na tekočem«, pri Sivcu so komaj zmogli naročila za kislo juho, ki je bila tam najboljša, zato je šla v slast »boljšim« tržanom. Pri Pfeiferju so se zbrali rokodelci in navadni tržani, k župniku so krenili tisti, ki so plačevali za maše, pa še nekaj trgovin je bilo ob nedeljah odprtih.

Ko je v cerkvi »vkup« zvonilo, so krenili pred cerkev, se zbrali znotraj obzidja in čakali na proglas trškega magistrata.

Kmalu je birič stopil na zgornjo stopnico pred cerkvijo in zabobnal. Ko so ljudje prisluhnili, je pričel brati sporočila trškega magistrata. Ljudje so bili navajeni na biričev piskajoči glas, pa tudi tega mu niso zamerili, da je komaj razbral, kar je trški *sindik* zapisal. Včasih je večkrat ponovil stavek, da je našel zvezo s prejšnjim. Takole se je glasil razglas:

»Milostni gospod sodnik in njegovi svetovalci so na zadnji seji magistrata sklenili ugoditi prošnji čevljarja Jožefa Milerja iz Braslovč, da se tu naseli in čevljari. K temu sklepu so pripomogla priporočila žovneške gosposke, pa tudi postava je na strani novodošlega, bodočega tržana Milerja. Po trškem redu pozivam navzoče, da povedo svoje pomisleke takoj, pozneje to ne bo več mogoče. Trški *sindik* je navzoč in bo sproti pojasnjeval vaša vprašanja. Torej, z besedo na dan!«

Dolgo so se možje spogledovali in nihče ni spregovoril, čeprav je vse tiščala beseda v grlu. Vsak je pač pričakoval, da bo že kdo pred njim kaj rekel, potem pa se bo še sam vključil s svojo pripombo. K sreči ni bilo žensk med njimi, te so že molile v cerkvi, vsaj tako se je temu reklo. Končno je le kazalo, da bo nekdo povedal svoje.

Jakopin, mož odločnosti in poštenja, je nakazal, da kani govoriti, zato so bile vse oči uprte vanj. Ljudje so vedeli, da ne bo govoril praznih besed. Nekoliko si je popravil ovratnik, kot bi ga oviral pri govorjenju, in mirno začel:

»Že prav, da je magistrat odločil, kot je bilo povedano. Tudi je res, da naših nekdanjih trških pravic ni več kaj prida. Toda, vse nas zanima, kdo je sploh ta Miler, kaj ima pod palcem, da nam ne bo kmalu v breme, saj imamo že tako polno kočo občinskih revežev pod cerkvijo. Zato sprašujem.«

Med možmi je završalo, toda nihče ni vzkipel, česar se je *sindik* bal. Nekateri tržani so imeli hudo *našpičene* jezike in več hudobije, kot se za človeka spodobi. Vendar je kazalo, da bo vse lepo potekalo, zato je *sindik* spet nataknil svoja očala in kot bi odgovor bral, povedal:

»Toliko vam že lahko povem, da Miler ni eden tistih, ki bo tržanom v

breme. Je dober rokodelec in ugleden zakonski mož. To so nam zagotovili iz Žovneka, tam pa menda ja ne lažejo. Sicer pa ga boste videli na dan svetega Jurija in tedaj mu lahko postavljate vprašanja. Tako je bilo vedno v navadi, ko se je sprejemal nov tržan.«

Možje so bili zadovoljni z odgovorom. Sicer pa zaradi vsesplošnega spoštovanja, ki ga je učitelj in sindik užival med ljudmi, ne bi bilo prav, če bi mu kdo oporekal ali ga celo dražil, kar je prav gotovo bila vrlina marsikoga izmed zbranih.

»Mislim, da ne bo nobene nerodnosti z novim prebivalcem Mozirja,« je dejal Drev, ki ni nikoli besedičil tja v en dan, zato so mu možje prisluhnili, ko je nadaljeval: »Če pa je še dober rokodelec, bo že skrbel za svojo družino in dajal trgu, kar mu gre. Predlagam, da smo glede tega enega glasu.«

Oglasil se je še Klančnik, ugleden posestnik in tržan, znan po pametnih gospodarskih ukrepih in dobrih nasvetih, zato je ob njegovih besedah zavladal molk. Menil je:

»Gosposka v Žovneku že ne bi nekaj napisala, kar ni res, in če je Miler prinesel od tam priporočilo, bo že vse v redu. Menda pa je tudi pokončen Slovenec, le njegov priimek marsikoga moti. Naj vas, dragi tržani, to ne vznemirja.«

Sindik je pogledal po zbranih, ko ni bilo več pripomb in vprašanj. To je pomenilo, da ni izrecnega nasprotovanja, zato je ugotovil:

»Kot kaže, ste tržani soglasni v tem, da bo na dan svetega Jurija tu pred cerkvijo v tržanstvo sprejet Jožef Miler iz Braslovč. Potem naj ne bo več ugovarjanja, to vas lepo prosim, saj smo vendar možje.«

Slišati je bilo le odobravanje, ki so ga možje izkazali z mrmranjem, ko so odhajali v cerkev. To je bil torej prvi korak pri sprejemanju novega tržana v Mozirju.

Že v torek po glasovanju pred cerkvijo se je na magistratu v Mozirju pojavil lepo oblečen možki in prosil za razgovor s sodnikom. Ko je ugotovil, da je stari gospod, ki je sedel v sobi pred sodnikovo, trški *sindik*, je s spoštovanjem pozdravil in se predstavil:

»Sem Jožef Miler, ki sem poslal ponižno prošnjo tukajšnjemu magistratu za podelitev obrtnega dovoljenja in privolitev za priselitev

moje družine v Mozirje. Naj povem, da sem se vrnil iz cesarske armade, kjer sem zadnjih sedem let služenja delal v svojem poklicu. Sem namreč čevljar, saj to že veste, gospod *sindik*.«

Sindik se ni nadejal tako urejenega človeka, in nad Milerjem je bil prijetno presenečen. Lahkega srca mu je želel vse dobro pri urejanju njegovih bodočih življenjskih korakov. Seveda je vedel, da mora Miler narediti tako dober vtis tudi na sodnika, zato ga je napotil še k njemu: »Kar pojdite k gospodu sodniku in se predstavite. Vesel vas bo.« Odprl mu je vrata in sodniku napovedal obisk novega tržana.

Ko se je Miler znašel pred sodnikom, ni bil niti malo v zadregi, saj je med dolgo vojaško službo srečal marsikatero visoko osebo. Znal se je obnašati, to je bila vseskozi njegova vrlina. Še preden je sodnik sploh kaj rekel, je pristopil in se predstavil:

»Čast se mi je predstaviti, gospod sodnik. Pišem se Jožef Miler in sem odsluženi vojak cesarske vojske. Potem ko sem na bojnem polju dobil kroglo v prsi, sem spet delal v vojaški čevljarski delavnici, saj sem mojster te obrti. Imam družino in troje otrok. Vsi so zdravi in mladina redno obiskuje ljudsko šolo. Vesel bom, če mi boste lahko sporočili dobro vest, da je moja prošnja ugodno rešena.« Zatem se je spodobno usedel na ponujeni stol.

Sodnik je bil nad prvim srečanjem z novim tržanom zelo presenečen. Tako urejen je le redko kdo od trških rokodelcev. Mož ima pač za seboj dolgo vojaško življenje, kar pomeni za marsikoga tudi dobro življenjsko šolo. Tako je razmišljal sodnik in prijazno povedal:

»Veseli me, da naši tržani nimajo nič proti vaši priselitvi v naš kraj. Tudi zoper vašo rokodelsko dejavnost ni zadržkov, saj je magistrat privolil, da vam izda obrtno dovoljenje za območje, kjer veljajo trški predpisi. Torej, dobrodošli, gospod Miler!« je še dejal sodnik in mu trdno stisnil roko.

Miler je ob tem vljudno vstal, kot se pač spodobi ob takih prilikah. Navadil se je, da je tako ravnal, kadar je kdo od visokih vojaških osebnosti prišel v njegovo delavnico. Višjega je treba spoštovati, si je vedno dopovedoval, in res ni slabo vozil po čereh vojaškega življenja.

»Gospod sodnik, ne bom delal sramote temu trgu niti ne magistratu, ki mi je izkazal to čast, da je razumevajoče odobril mojo prošnjo. Seveda vem, kaj mi je dolžnost po zaprisegi na dan svetega Jurija.« Sodniku je bilo všeč, da ni bilo treba Milerju razlagati, da mora za magistrat in *sindika* pripraviti izdatno pojedino in seveda plačati trško takso za listino o krajevni pristojnosti. Včasih hoče kateri od kandidatov vedeti vse podrobnosti: od tega, koliko litrov vina mora biti, kakšna jedača gre v slast svetovalcem in sodniku in tako naprej. Ta Miler pa o tem že vse ve; to je dober znak, je menil sodnik in odvrnil:

»Veseli me, da vam je vse jasno. Res je stoletni običaj, da novi tržani po zaprisegi pripravijo kaj malega za pod zob, saj družabnost razveže jezike in ljudje navežejo ob takih prilikah dobre odnose. Za takso pa se dogovorite kar s *sindikom*. Dal vam bo tudi besedilo zaprisege, ki se pri nas že stoletja uporablja, da vam bo lažje ponavljati svete besede. Mislim, da sva se vse dogovorila, le to me še zanima, kje boste čevljarili in bivali.«

Miler je bil hiter z odgovorom:

»Moja žena ima tu sestro, poročena je pri Polancu. Pri njih bomo stanovali in tam bom tudi čevljaril. To je že dogovorjeno. Z menoj in mojo družino ne bo težav, sem že rekel in to bom držal.«

Sodniku se je odvalil kamen od srca. Mnogi prišleki so navadno pričakovali od magistrata, da jim je reševal takšna vprašanja. Z Milerjem pa teh sitnosti res ne bo, je pomislil in veselo dejal:

»To rad slišim! Vse je torej urejeno. To bom povedal tudi na seji magistrata, da bodo ljudje vedeli, kako ste se dobro pripravili na preselitev iz Braslovč. Tudi gosposka na Žovneku je kar najlepše pisala o vas in, kot kaže, upravičeno.«

Medtem je Miler vstal, saj je vedel, da je pogovora konec. In k oliko je sodilo, da je nižji hitreje vstal kot višji. To mu je zlezlo v sedmih vojaških letih pod kožo.

»Spoštljivo se poslavljam, gospod sodnik, samo to bi še prosil, kdaj moram priti k zaprisegi in kam?«

»Dobro, da ste se spomnili, jaz sem kar nekako pozabil pojasniti te

stvari. Zapisega bo okoli sedme ure zjutraj, malo kasneje morda. Zberemo pa se svetovalci pri meni v moji sobi. Torej vas vabim, da pridete malo pred sedmo uro v mojo sobo.«

Milerju je bilo sedaj vse jasno. Še enkrat se je priklonil in zadovoljen odšel iz pisarne mozirskega sodnika. Hitel je proti Braslovčam, da bi svojim povedal veselo novico, da bodo odslej živeli v prijaznem Mozirju. Čakalo ga je domala dve uri hoda, pa kaj je to v primeri s tistimi dolгими marši v vojaški suknji. Vedno je treba misliti na hujše napore, potem so ti, ki jih doživljaš, veliko lažji...

Svojega farnega patrona so v Mozirju vedno dostojno praznovali. Trg je bil tako rekoč ves pokonci, povsod je bilo čutiti neko napetost, morda bolj radovednost, vendar je vse skupaj zasenčilo pričakovanje tega pomembnega dne. Okoliški kmetje, pa tudi tržani, ki so imeli konje, so se skrbno pripravljali na žegnanje na farovškem travniku. Skratka, vse je nekako nestrpno pričakovalo dan svetega Jurija. Vsi so skrbeli za vreme, saj bi jim slabo pokvarilo vsa pričakovanja in leto bi bilo nekako prazno...

Gospodinje so pripravljale priboljške za družino. Tedaj je moralo biti na mizi meso, *opotičen* kruh in nenazadnje tudi dobra kapljica. Ta dan so tržani pogostili tudi občinske reveže, ki so bili že zgodaj zjutraj zbrani za Goličnikovo domačijo in čakali na dobrote, ki jih sicer niso bili deležni. Vse v znamenju velikega farnega praznika pač!

Tržani so hitro opazili mali lojtnik, ki se je ustavil pri Prajzovi kovačiji. Tam zadaj je bilo nekaj prostora za voz in konja. Z voza so poskakali trije otroci, ženska in ugledno oblečen moški. Ni bilo treba dosti ugibati, da je prispel Miler, bodoči tržan, s svojo družino. Ljudje so takoj ugibali, če sta voz in vprega njegova, kar bi bilo kar mogoče glede na to, kako *nobel* je bil opravljen. Bolj gosposko kot rokodelsko, so takoj ugotovile ženske v spodnjem trgu. Ta lepa družina se je napotila proti rotovžu, kjer so se otroci in žena poslovili ter šli naprej proti cerkvi, Miler pa je stopil na magistrat, kot je bilo dogovorjeno s sodnikom. Tam so bili že zbrani svetovalci in *sindik*, čakali so samo še sodnika, ki je moral vsak čas priti. Kot da bi se že

od davna poznali, so pričeli med seboj govoriti. Prav prijetno jih je bilo opazovati, kako prijazno so sprejeli novega tržana.

Sodnik je bil točen kot ura! Takoj ko je vstopil, se je rokoval z vsemi in predlagal, da gredo k cerkvi. Milerja je še vprašal, če bi želel še kaj vprašati, pa ni bilo z njegove strani nobenih vprašanj, le malo nestrpnosti je bilo čutiti. Kaj tudi ne?

Pred cerkvijo ni bilo veliko prostora, pa vendar dovolj za možegospodarje in nekaj gostov. Tudi Žovneški odposlanec je bil med njimi. Vedno je bilo tako, da je gosposka nadzorovala početje svojih podložnikov.

Sindik je točno ob določenem času stopil na zgornjo cerkveno stopnico, pogledal po zbranih, si nataknil očala in pričel brati:

»Pred nami stoji Jožef Miler, ki želi postati mozirski tržan. Tukaj bi rad tudi čevljaril, saj je mojster tega rokodelstva. Magistrat je odločil, da njegovi prošnji ugodi, tudi zbor tržanov ni imel pomislekov zoper njega, zato prosim gospoda sodnika, da opravi potreben postopek.«

Sodnik je stopil le na spodnjo stopnico in glasno pozval:

»Kličem gospoda Jožefa Milerja, doma iz Braslovč, čevlarskega mojstra, odlikovanca njegove svetlosti cesarja, da pristopi k zaprisegi.« Miler je stopil pred sodnika in čakal, kaj se bo zgodilo. Nič ni kazal znakov vznemirjenja, lepo pokončno je stal, ko je sodnik spet spregovoril:

»Gospod Miler, ste željni postati tržan Mozirja in tu opravljati rokodelsko obrt čevljarja?«

Miler je glasno odgovoril, kot je bil navajen pri vojaki:

»Milostni gospod sodnik, moja srčna želja je postati mozirski tržan in tukaj čevljariti.«

Pa ga je sodnik spet vprašal:

»Ste pripravljeni tu pred nami, tržani trga Mozirje, in gospodom z Žovneka podati zaprisego, ki jo pri nas že stoletja upoštevamo?«

»Prosim ponižno, da to smem,« je glasno izjavil Miler.

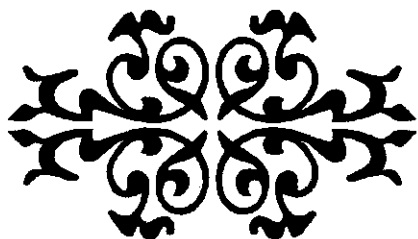
Tedaj je pristopil *sindik* in iz Knjige tržanov bral zaprisego, Miler pa jo je za njim ponavljal:

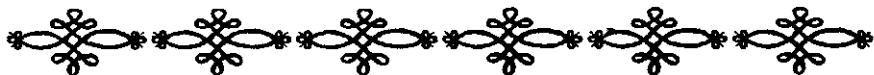
»Jaz, Jožef Miler, prisežem k Bogu, da bom temu trgu vso zvestobo

in pokorščino izkazoval, ne le sodniku ali njegovemu namestniku, ampak tudi temu magistratu. Tudi vse, kar je v zvezi s trškimi pravicami in svobodnjaštvom, bom spoštoval in se podrejal postavi. Kolikor bo v moji moči, bom temu trgu doprinesel in vse slabo z vsemi delil. Obljubljam tudi, da bom ravnal, kot se *purgerju* spodobi, se tako zadržal in vedno spoštoval povelja magistrata. Zvesto bom živel kot tržan Mozirja, kakor *gvišno* je Bog in tako mi Bog pomagaj. Amen!« Sodnik je po končani zaprisegi stisnil roko novemu tržanu, to pa so storili še svetovalci in gospod z Žovneka. Po vsem tem so se tudi možje podali v cerkev, ki je bila za praznik vsa lepa in *okinčana*. Ko se je začelo sveto opravilo, je bilo zelo slovesno. Na koru so peli in ko je gospod stopil na prižnico, je najprej pozdravil novega farana Milerja in mu želel ostati zvest veri in Bogu.

Ko se je končal slovesni del, je seveda sledil še veseli. V gostilni Pri Sivcu so pripravili, da se je miza šibila. Počakali so še gospoda, da je uspel priti iz župnišča, potem so sedli za mize in uživali v pijači, jedachi in pogovoru do pozne noči.

In spet je minil še en farni praznik svetega Jurija v Mozirju.

Nemška rit na slovenskem konju

Tiste čase, pred prvo svetovno vojno, je bil uradniški poklic nekaj imenitnega. V stari Avstriji je bil še nadvse varen, saj so poznali določbo o stalni namestitvi (pragmatizacija), kar je pomenilo, da gospoda uradnika ni bilo mogoče enostavno odpustiti, seveda če ni bilo posredi kraje, izdaje ali česa podobnega. Tako so se uradniki počutili toplo in varno za svojimi pisalnimi mizami. Pa tudi ugleden je bil ta poklic. V tedanji družbi je pomenila poroka z uradnikom nekaj zelo zaželenega. Če se je kako *purgersko* dekle podalo na življenjsko pot z uradnikom, so si starši takega dekleta veselo meli roke, češ, sedaj je na varnem.

Tudi v Šoštanju je bilo v časih stare Avstrije kar nekaj uradnikov, ki so se *štemano* ponašali in iskali med mestnimi nadebudnicami primerno »denarno podprto« zvezo. Največ takih cesarskih uslužbencev je bilo še Nemcev. Tudi gospod Carstaniens je bil po izjavah »trd« Nemec, pa čeprav je pricurljalo na dan, da njegova mati na Koroškem še besede nemškega ni znala... Pa tudi to se je razvedelo, da se je prej pisal enostavno Kostajnshek, čisto po naše...

Kako je vrli mož izvedel, da je v Mozirju primerno dekle zanj in za njegov visoki stan, ni znano. Pa tudi ne kaže stvari raziskovati! Vsekakor je s pomočjo svojega kolega na mozirski izpostavi okrajnega glavarstva navezal zveze z družino uglednega gostilničarja v našem trgu. Gospodje so radi kartali, nekatere je zanimala dobra pijača in jedača, našega junaka pa oboje in povrh še najstarejša gostilničarjeva hčerka. Vsak teden enkrat je prijezdil iskrega belega konjiča v Mozirje, ga postavil v gostilničarjev hlev in potem je bilo veliko časa za veselo družbo in igro.

Seveda je gospod *oficial*, kot se je pustil imenovati, zavedal, da zbuja

pozornost bolj kot on sam njegov krasni lipicanec. Uradnikova drža na konju je bila prav nenaravno vzravnanana in pomembna. Če so ga vprašali, kako je pripotoval v Mozirje, je gizdalinsko dejal:

»Kako neki, visoko na konju, saj zato imam to dragoceno žival. Ko sem bil enoletni prostovoljec v cesarski konjenici, se mi je jahanje priljubilo. Tako sem sklenil stanu primerno živeti tudi po odpustu iz armade. Pa tudi zato, da ne pridem iz vaje, saj bo morda treba cesarju še služiti, ko ti cigani tam na jugu ne dajo miru.«

Gostilničar, ki je slutil srečo svoje hčerke v zvezi z gospodom *oficialom*, je rad pripomnil:

»Saj se ve, kdo je v Šoštanju najboljši jezdec. Pa tudi sicer vas je, gospod Carstaniens, lepo videti, kako ponosno in drzno sedite v sedlu, kot bi bili tam rojeni.«

Pogosto se je v take razprave vključil tudi Schüssel, uradnik na mozirski ekspozituri. Bil je nekoliko čudne postave, pa vendar prijeten človek. Ljudje so ga ljudje imeli radi in ga cenili zaradi tega, ker je bil ljudem vedno pripravljen pomagati pri premagovanju birokratskih zaprek. Za gardista pri cesarju pa gospod uradnik nikakor ni bil primeren, saj so pravili, da je širši kot daljši. Zato je največkrat je občudoval konja in bil manj pozoren na jezdeca.

»Že res, da moj šoštanjski kolega kaže veliko znanje v jezdenju, toda najlepše pri tem je pogledati njegovega izvrstnega konja, ki je baje nekje v slovenskem Primorju doma, tako pravijo. To je res žival, da bi jo človek kar gledal. Jaz si kaj takega s svojo uradniško plačo ne morem privoščiti.«

Na take in podobne izzive je bil Carstaniens vedno pripravljen. Verjetno se je marsikdo čudil, kako to zmore, ker ni niti plemenitih staršev niti ni tako visoko na položaju v cesarski uradniški srenji. Toda odgovor je imel takoj pri roki:

»Da vse to zmorem, gre pripisati moji varčnosti in gospodarnosti.« Ob takih prilikah je pomembno pogledal gostilničarja, če je zaznal ta poudarek, ki je po njegovem pomenil enega od pogojev, da se nekoč zavihti na lepo domačijo v Mozirju. Seveda je gostilničar slišal besede in hitro pribil:

»Vsakdo pač ne zna obračati denarja, to vemo vsi. Gospod *oficial* je pač eden redkih, ki to znajo, zato se ta vrlina kaže tudi na zunaj, in to prav lepo.«

Seveda Carstaniensu ni ušlo, da je njegov mozirski kolega menil, da izvira njegov beli konj iz slovenskega kraja. Takoj je nekako užaljeno dejal:

»Moj cenjeni kolega se moti, ko misli, da izvira moj konj s Krasa, to pa že ne. Pač pa je potomec avstrijskih konj, ki jih redijo na Dunaju. Tam obstaja španska jezdna šola in prav tam je prišel na svet. Končno, poznavalci to vidijo na prosto oko. Ne zamerim kolegu, saj še očitno ni bil v dvorni jezdni šoli na Dunaju.«

Take opazke so pogosto letele v veseli družbi, kajti vsem gospod *oficial* zaradi svoje domišljavosti pač ni bil všeč. Pogosto je k mizi, kjer so kartali, prisedel tudi kateri od tržanov. Nekateri so si šteli celo v čast sedeti v izbrani družbi uradnikov. Seveda pa so se narodno zavedni Mozirjani le smehljali ob dogajanju v gostilni, kjer so imenitneži igrali karte. V trgu je bilo več ali manj znano, da ti stalni igralci nemškutarijo, kar v trgu ni bilo v navadi. Tu se je govorilo slovensko in tudi mislilo narodno napredno. Tega gospodje pri kartah sploh niso opazili. Pa tudi če bi to ugotovili, bi jim bilo malo mar, saj so prav oni predstavljali družbeno »smetano« tistega časa. Čeprav je tudi ekspoziura glavarstva dosledno poslovala dvojezično, je bilo na občini v Mozirju uvedeno slovensko poslovanje že leta 1860. Trg je bil resnično naroden!

Nekega dne so se gospodje uradniki spet zbrali v gostilni ob kartah. Tudi gospod *oficial* iz Šoštanja je že privezal konja v gostilniški hlev. Najprej je stopil v kuhinjo, kjer je nadvse pozorno pozdravil svojo izbranko. Dekleta v kuhinji so se nasmihala, ko se je pred njo globoko priklonil in ji poljubil roko... To je delovalo smešno za to okolje, toda gospod je želel biti nekaj posebnega - ljudje pa so govorili, da se *afna*. Celo v slovenščini je zmozel odžgoleti nekaj priliznjenih besed. Seveda zelo tiho, saj drugače ni rad priznal, da razume in govori tudi slovensko. V skrivnih mislih gospoda *oficiala* so oživele predstave, kako bo nekoč gospodar v tej lepi in donosni gostilni sredi trga. Kot

je domneval, stari ne bo skoparil pri doti, saj tako priliko, kot je on, doživijo dekleta na deželi le redko ali pa sploh ne.

Po opravljeni pozdravni ceremoniji v kuhinji je stopil k gostilničarju in mu zviška želel dober dan, ga vprašal o počutju, tudi to je bilo spodobno v boljših krogih, in ne da bi čakal na odgovor, odhitel k mizi v zadnji sobi.

Tam nekje na divjem Balkanu so se tedaj topli med seboj, in to je bila obvezna uvodna razprava med poznavalci visoke politike, kamor so seveda spadali tudi cesarski uradniki.

»Sedaj se pa kar grdo dajejo Bolgari in Srbi tam nekje blizu Balkana. Bral sem, da se bo vmešala tudi Grčija, potem pa bo gotovo cesar dokončno obračunal s Srbi, ki tam na meji predrzno pretijo mogočni cesarski armadi. Če bo treba, bova z mojim Puršijem,« tako je gospod *oficial* imenoval svojega konja, »krenila v boj.«

Pogledal je po sobi, če so prisotni zaznali njegove besede. Res je naletel na radovedne možakarje, ki so malo potuhnjeno prisluhnili širokoustenju nadutega uradnika. Nihče mu ni izkazoval kakšne posebne pozornosti, le konja so radi občudovali.

Carstaniens je zadovoljno prisedel in igralci so ga bučno pozdravili. Glasneje, ko so vpili, bolj se jim je zdelo primerno. Tako so zbujali pozornost pri ljudeh nižjega razreda, »naroda«, ki ga morajo naučiti omike in avstrijske kulture. To pa je bila zahtevna naloga, ki se jim ni vedno lahko posrečila. Zato je marsikdaj prišlo do glasnega prepira, ki ga je vedno utišal gostilničar, da ni bilo potrebno klicati trških žandarjev. Če se nihče od tržanov ni obregnil ob koga izmed imenitnežev uradniškega kroga, so za to poskrbeli kar sami.

Pri sosednji mizi so sedeli trije kmetje iz Šmihela. Mirno so pili svojo pijačo in delovali povsem miroljubno. Kako uro je bilo vse mirno v sobi. Medtem so gospodje ob kartah že spili prenekatero merico dobrega vina. V glavah jim je postalo toplo in tudi njihovi prevzetnosti je omama dvignila raven. Pa je butnilo:

»Hej, prijatelj Preselteig,« tako se je pisal uradnik mozirske ekspoziture, »se ti ne zdi, da tukaj zelo smrdi po gnoju, pa ni videti krav, le od kod ta smrad?«

Preselteig je seveda takoj vedel, kam to meri, in hitro pripomnil:
»Morda si ta gospoda s hribov ni uspela umiti nog in rok. Saj bo pomagalo, če temeljito prezračimo sobo, da nam ne bo slabo.«

Pričel je odpirati okna in vrata, ko je vstal eden od postavnih Šmihelčanov in za njim zaprl odprta okna. To je storil brez besed in sovražnih pogledov. Ostali trije fantje so nemo opazovali dogajanje in bili pripravljeni pomagati rojaku, če bi prišel v težave. Tretji med igralci je bil človek visoke in dokaj sloke postave, velikega nosu in lepo rdečega lica. Rdečica je bila posledica dobrega vinca, ki ga je revež rad srkal. Ni bil ravno slab človek in ljudje niso slabo govorili o njem, toda tu se je želel pokazati in dokazovati. Pisal se je Holler in je kar dobro govoril tudi slovensko, saj je bil tedaj pogoj za uradnika znanje jezika prebivalcev, kjer je služboval.

»No, smrdi že res, toda bomo že prenesli, saj moramo ob štetju živine tudi prenašati ta neznosni smrad.«

Mirno je sedel k mizi in pričel mešati karte. Vse bi se dobro izteklo, če se ne bi Preselteig na vsak način hotel pokazati junaka. Spet je pričel odpirati okna, ko je Potočnikov, sin šmihelskega kmeta, vstal od mize in stopil pred gospoda uradnika, ga odrinil od okna in glasno dejal:

»Gospodom kani prepah škoditi, saj so tako slabotne rasti, pa jih bolezen lahko hitro napade. Kar umirite se, gospod, in raje igrajte karte. Z nami se raje ne merite, to vam lepo povem in svetujem.«

Čast nekdanjega avstrijskega konjenika je bila tako očitno ogrožena, zato je Carstaniens ježno vstal in zarohnel:

»Tale hlevarji nam že ne bodo ukazovali, kaj smemo storiti in česa ne! Tako daleč pa še nismo! Če vam, hribovcem, ne godi biti v tej ugledni gostilni, je bolje, da jo zapustite, in to čimprej, dokler ne bom resno jezen.«

Fantje so tedaj nič kaj prijaznih pogledov vstali in počasi krenili proti uradnikom. Zato je gospod *oficial*, ki se je čutil tu bolj doma, glasno poklical gostilničarja, krepkega moža srednjih let.

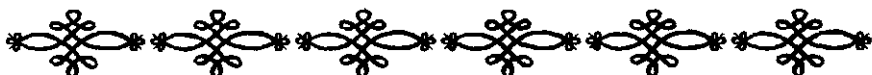
»Fantje, le sedite spet nazaj in mirno popijte, kar ste naročili. V mojem lokalu ni pretepov, tudi ne razbijanja, to že veste. Gospodje

pa niso nameravali koga žaliti, najmanj pa vas.«

Res se je bojna pripravljenost povsem polegla. Šmihelčani so kmalu odšli, uradniki pa so igrali tja v noč.

Ta skupina nadutih uradnikov pa je že dolgo motila Janžeka, rezbarskega pomočnika pri Cesarju. Ni namreč prenašal nemškutarstva in ne Carstaniensa, saj je sam rad pogledal za Mirico, gostilničarjevo hčerko. Tudi ona ga je rada videla, toda oče bi zvezo preprečil, saj se mu je zdela preveč revna. Tako je tega večera padla odločitev! Z njim sta šla še vajenec in pomočnik, ki sta tudi delala pri Cesarju, in krenili so proti hlevu, v katerem je stal oficialov konj Purši. Vajenec se je postavil pred vrata, da je ščitil svoja sodelavca, in delo se je pričelo. Lep bel konj je kmalu postal strokovno prebarvan v slovenske barve. Uporabljala sta zidne barve, da živali ne bi škodila, in delo opravila v zelo kratkem času.

Ko je ura odbila tri zjutraj, se je družba uradnikov okorno odpravljala domov. Carstaniens je krenil v hlev, odvezal konja, ga osedlal in zajahal. Pred gostilno je s konja glasno pozdravil in odpeketal proti Ljubiji v Šoštanj. Med potjo je zadremal, saj je pameten konj dobro poznal pot in ga varno prinesel domov. Toda ko je malo pred Šoštanjem postalo vse bolj svetlo, je jezdec opazil, da ljudje buljijo vanj in se posmihajo. Sam pri sebi si je dejal, da bodo že prišli v njegovo pisarno in tedaj bo vse »posojeno« vrnil. Ko pa je prijezdil na domače dvorišče, je bil že dan in tedaj je videl, da je prijezdil na konju, ki je bil prebarvan v slovenske barve, v pravo trobojnico. Karseda hitro je porinil ubogega Puršija v hlev in se razgledal, če ni nikogar blizu. Ubogi trpin je vzel krtačo in vodo ter pričel prati konja. Nemalo se je pri tem delu namučil in po kaki uri trdega drgnjenja uspel: konj je bil spet čisto bel. Toda po Šoštanju so ljudje hitro raznesli vest, da je »nemška rit sedela na slovenskem konju«. Toliko posmeha je bil deležen ubogi uradnik, da je kmalu zaprosil za premestitev v nemški del države. Tako mu pač ni bilo usojeno gospodariti v gostilni v Mozirju in tudi bogata nevesta je ostala le žalosten spomin.

Kurji kontumac

trgu Mozirje je završalo. Tokrat veliko bolj kot sicer ob navadnih zdrahah. Šlo je za veliko več, in sicer za to, kdo bo koga, ali bolje: katera bo katero.

Po prvi svetovni vojni so bili težki časi. Vsega je primanjkovalo, pa še tisto, kar so borega dobili na karte, je bilo zelo drago in je postajalo iz dneva v dan dražje. Ljudje so si pomagali na vse mogoče načine, predvsem pa so dodobra izkoristili svoje vrtove. Za hišami v trgu so bili že od nekdaj priročni vrtovi, tržani pa so imeli tudi druge obdelovalne površine na raznih koncih dolinskega dela sveta v okolici Mozirja. Tako so doma pridelali za svinjsko krmo in tudi kakšna krava je stala marsikje v hlevu. Seveda pa so zaradi pomanjkanja skoraj pri vsaki hiši redili tudi kokoši in te so pri gospodinjah uživale posebno naklonjenost.

Seveda je kura karseda koristna živalca. Nese jajca in je odlična v ponvi, posebno še, če je bila prej skuhana v dobri, sočni, okusni in mastni juhi. Ni torej nič čudnega, če so ženske kar tekmovale v tem, katera bo redila več teh *perotnih* živali. Res je bilo perutnine tiste čase pri vsaki hiši dovolj, morda celo preveč. Te živali pa se ne dajo priučiti manir, kot recimo psi, zato kaj lahko postanejo nadlega sosedu. Nekateri niso prenašali kurjega »petja«, čeprav so bili na peteline zelo ponosni, če so ti bili pravi *kerlci*.

Zgodilo se je v spodnjem delu trga, kjer je sicer vladala sloga med prebivalci. Pravili so, da tam ni nihče drugemu gledal v skledo in tudi za zavese ne. Toda ko so začele nekatere gospe tarnati, da se sosedove kure ne zmenijo za meje njihovih vrtov, je bilo prisrčnosti v odnosih konec. Tako so nesrečne kokoši že takrat imele ozemlje, kjer ni bilo ne meja in ne preprek za živali, ki za silo tudi poletijo, kadar se jim to

zdi potrebno ali če jih k temu prisili kakšna zapreka. Lahko trdimo, da so kure od sile pametne živali, saj si iščejo pičo, kjer je, in ne tam, kjer bi radi lastniki živali in vrtov. Prav gotovo uporabljamo po krivici primerjavo, kadar govorimo, da ima kdo kurjo pamet.

Jasno je torej, zakaj je šlo! Gospodinje so imele v vrtovih vseh vrst zelenjavo, ki je kuram prav posebno prijala, in so se je pač lotile, kolikor je bilo to mogoče. Nizki plotovi seveda niso bili ovira za te poskočne živali.

Najprej se je zgražala nad sosedovimi kurami gospa, ki je sodila v krog imenitnih. To je seveda odmevalo, še bolj pa, ko so na njeno pobudo na občinskem uradu obesili objavo, v kateri poziva župan vse lastnike kur in sploh perjadi, da poskrbijo za to, da te živali ne bodo uhajale na tuje vrtove in zemljišča. Če bodo še pritožbe, bo občinski policaj ukrepal. Primer bo raziskal in nato predlagal lastnika tatinskih kur v postopek po občinski postavi. Kazen za take primere ni bila nizka, saj je šlo po mnenju občinskega tajnika za ogrožanje tuje lastnine, torej po pravniško za motenje posesti.

Pri Šusterju so se običajno našle ženske iz spodnjega konca trga, da bi nabavile tisto malo, kar je bilo na karte. Včasih pa je trgovec po svojih zvezah dobil tudi kakšne priboljške, ki jih je rad ponudil v prodajo. Seveda je bila cena temu primerno izjemna. Vsaka gospodinja torej ni zmogla plačila, pa je že zato postajalo včasih prav mučno, ko so nekatere morale gledati, kako si premožne polnijo cekarje. Vse to in seveda posebno še kure so vznemirile mirno sožitje prebivalcev nižje od Makseta. Tlelo je pritajeno, toda poznavalci so že napovedovali nemirne dni, ko so opazili poglede, s katerimi so se med seboj prebadale gospodinja. Tudi drugačnih prijaznosti ni bilo več opaziti, vse je kazalo na vihar.

Šuster je bil pravi trgovec, vsestransko znan Mozirjan, dejaven pri planinstvu, pri gasilcih pa celo poveljnik. Seveda je do *obisti* poznal vse svoje sosede in njihove vrle ženičke. Zato je nekega popoldneva, ko ni bilo veliko kupcev v trgovini, previdno vprašal sosedovo Micko: »Kaj se pa plete okoli kur? Baje se kar štiri gospodinja že ne pogledajo več, tako so skregane med seboj. Kako da se ne morejo sporazumeti

same, brez oblasti? Saj se govori, da se je na županstvo že pritožila Fanika, ki zatrjuje, da ji kure sosede Milke povzročajo takšno škodo, da družina že trpi pomanjkanje, čeprav je vrt največji v trgu.« Elizabetha, ki je bila zunaj tega spora in je bila sicer odlično seznanjena z vsemi zdrahami v trgu, je na to vprašanje dokaj zvito odgovorila, ne da bi počakala, da to stori vprašana:

»Kaj moremo, taki smo pač ljudje – *preprasti!* Marsikdaj bi se živina prej spravila kot ljudje. Pa seveda ne rečem, da so moje sosede podobne živini. Bog ne daj tega! Sedaj je pač tako, da vsaka solata na vrtu pomaga napolniti želodce lačnih v Mozirju. Kure seveda tega ne vedo, pa se veselo sitijo, kjer je pač kaj najti. Mislim pa, da bolj kot kure razjeda medsebojne odnose nevoščljivost. Če ima ena lepši vrt od druge, je že ogenj v strehi. Začela pa je Fanika s to zoprnijo.«

Jožef, doma sicer z Lepe Njive, je z velikim zanimanjem prisluhnil pogovoru in pristavil še svoj lonček:

»Kaj, da take skrbi imajo presvetle gospe iz trga! No, kure so res lahko nadležne, toda v teh časih povsod dobrodošle. Uboga žival res ni kriva, da jo preganjamo. Pri nas teh spopadov ni, so pa seveda drugi. Plot, ki ubrani kuri na drugo stran, pač mora biti dovolj visok. Le kako bodo izgledali imenitni gosposki vrtovi s tako visokimi pregradami? Razen tega me zanima, kaj bo pokrenil župan, ki je nekaka cokla Fanikinega moža. To je slišati celo pri nas na vasi, čeprav nas trške zdrahe le malo brigajo. Imamo druge skrbi.«

Šuster je bil dovolj previden, da se ni nikomur zameril, trgovec pač ne sme tega dopustiti! Zato je, ko mu je bilo jasno, da je za vso stvarjo Fanika, žena uglednega usnjarja in lovskega prijatelja, postal previdnejši:

»Mislim, da bodo sosede našle skupni jezik in nekako spor zgladile. Sicer bo tudi župan v tej smeri ukrepal in se *učasil*, da bo dosežen dober sporazum, pa čeprav le zaradi kur. Tudi jaz mislim, da so lahko te živalce velika nadloga. To se je pokazalo pogosto tudi pri nas, čeprav imamo vrt visoko ograjen.«

Občinski tajnik Ivan si je že belil glavo s Fanikino pisno pritožbo, v

kateri navaja, da je življenje postalo pekel, da cele noči ne spi, čeprav so tedaj kure v spečem stanju, da ima dovolj tega oponašanja s sosedomi, da je doma sam *kreg*, medtem ko je prej vladalo sožitje, da mož ne stopi v bran njenih pravic, zato pač zahteva pravico od županstva v Mozirju. Podčrtala pa je stavek, v katerem je zapisala, da se ji bo zmešalo, tako ji vse skupaj žre živce. Če pa bo vse zaman, bo poiskala še druge poti... in, kot je tajniku povsem jasno, jih Fanika tudi zna najti.

Za naslednjo sejo občinskega odbora je moral pripraviti poročilo o dogajanju s kurami in svetniki so seveda pričakovali njegov predlog, kako zadevo urediti. Za te stvari so ga tudi plačevali, da si daje duška pri brskanju po zakonih. Vse to je bilo ubogemu Ivanu jasno, le kaj, ko v zakonih nikjer ni našel, kako je treba ukrepati, če kure ne upoštevajo vrtnih meja. Še bolj jasno pa mu je bilo, da je lahko njegova služba na občini v nevarnosti, če se zameri Faniki. Morda bi to spadalo pod poglavje »motenje posesti« je razmišljal. In končno se mu je posvetilo. Tu so pravi paragrafi, si je dejal in napisal poročilo nekako takole:

»Dne 11. julija 1924 je na tukajšnji občinski urad vložila gospa Fanika, stanujoča na hišni številki Mozirje 124, prijavo, v kateri zahteva ukrepanje zaradi motenja posesti, ki jo povzročajo kure drugih domov v soseski. Ker kur ne razloči po lastnikih, ne more sama nič storiti. Oblast pa ima moč in tudi biriča, ki mora skrbeti za red v trgu. Živci gospe Fanike so tako napeti kot strune in grozijo popokati, kar bi lahko imelo hude posledice za tiste, ki so plačani za red, pa ga ne zagotavljajo.

Glede na možnosti ukrepanja je po mojem mnenju potrebno imenovati komisijo iz vrst občinskih svetnikov in biriča, da si zadevo ogleda na licu mesta in predlaga županu ustrezna sredstva za zagotovitev miru v trgu.«

Mozirski občinski tajnik si je ob tej modrosti mel roke, da je le našel način, kako priti ženskam, ki se med seboj kregajo, na kraj in *delinkventom* - kuram stopiti na kremplje. Še enkrat je prebral spis in vesel odšel domov, saj je spet enkrat storil dobro delo v korist

vsega trga in občine; v to je bil prepričan. Kar pokončno je korakal proti Tratam, kjer je stanoval, ob tem pa domneval, da je storil, kar se storiti da, pa še postavi je sledil do potankosti. Seveda je v trgu edini, ki se kaj razume na to *justicijo*.

Posebna županova komisija je potem krenila od vrta do vrta in opazovala kure, ki so se nič hudega sluteč pasle in kljuvale po vrtninah ne glede na to, na čigavem vrtu so. Ženske pa so možakarje vse divje zasramovale in žalile, da so kar hitro zapustili »teren« in se umaknili v občinsko pisarno, kjer je potem tajnik Ivan napisal za občinski svet poročilo, kot se spodobi. V njem je navedel dejansko stanje, ugotovljeno na kraju samem, in to v prisotnosti svetnikov Mihaela, Jurija in Jožefa, tajnika Ivana in biriča Ludvika. Skratka, kure se pasejo, kjer se jim le ljubi, in ob tem vznemirjajo na vse načine gospodinje, ki skrbijo za vrtove, in povzročajo škodo prizadetim družinam. Torej gre za očiten prestopok v smislu zakona in določil o motenju posesti. Tajnik je določil še kazni do deset mesecev zavora in spis podpisal.

Stvar se je vlekla in vlekla. Ženske so se naprej hudovale druga na drugo, v družinah je vladal nemir, rešitve pa niso našli. Župan je sicer naslovil na vseh sedem gospodinj, ki so bile v sporu, pismo, v katerem jih prosi, da kure kakor koli že omejijo v gibanju. Toda to je delovalo skoraj kot vojna napoved. Sedaj so si ženske bile mahoma edine, da je treba župana na naslednjih volitvah zamenjati, saj še kurjega »življa« ne zna usmerjati, kaj bo potem vodil ljudi... Iz Fanikine pritožbe je sedaj nastala zdraha, ki so jo solidarno podpirale vse prizadete družine. Tako stanje se je vleкло vse jesenske in zimske mesece, dovolj dolgo, da je postopno presegalo prvotno omenjene hiše, saj je nestrpnost zajela kar cel trg.

Zima je že prešla v pomlad, ko zadeva še ni bila urejena. Vendar so ženske sedaj mirovale, ker so imele skupnega sovražnika, in to je bil župan. Bilo je tako nerodno, da si župan sploh ni upal v spodnji trg. Raje je šel za Maksetovo hišo in po cesti proti Šmihelu do Pekovih in domov. To je seveda ženskam ugajalo in skupno so se norčevale iz slabosti takega moškega, kot je mozirski župan.

Nekatere zlovešče gospodinje so celo zatrjevale, da je bolj podoben glisti kot možaku, ki je izvoljen, da vlada.

Medtem je prihajal pustni čas in mozirski pustnjaki so se mrzlično pripravljali na svoje obhode in ukrepe, ki jih nameravajo uvesti za izboljšanje sožitja v Mozirju. Mozirki pust je bil od nekdanj šiba trga. Vedno so šibali vse nepravilnosti, ki so se med letom dogodile, in pri tem imeli vsaj enkrat v letu možnost povedati vodilnim v trgu tudi kako ostro. Seveda so poznali kurji spor in takoj je ta predstavljal glavno točko njihovega sporeda. Sestavili so sodni zbor, ki je najprej zaslišal prizadete ženske, nato pa odločil o sodbi. Na trgu, kjer so pustnjaki že tedaj imeli glavni nastop, so napeto pričakovali, kako bodo rešili večmesečni spor. Stvar so opravili zelo skrbno, vestno in resno.

Po temeljitem zasliševanju se je visoki sodni zbor umaknil v Kolenčevo gostilno na posvet. Tam so ga izmučeni sodniki dali na zob, namreč polič dobrega vina, in si tako vsaj malo oddahnili od naporov s pričami. Posvet je bil temeljit in po mnenju pustnega župana učinkovit. Sodba se je glasila :

»Pustno sodišče v Mozirju je odločilo brez upoštevanja zakonov, kar po zdravi kmečki pameti in z nezarjavelimi možgani, kot jih žal imajo nekateri ugledni tržani, pri polni zavesti vseh sodnikov, da se s takojšnjo veljavo uvede kurji *kontumac* na območju spodnjega dela trga. Za dosledno izvajanje te odločbe bo skrbel pristojni občinski stražnik, ki bo moral naslednje leto poročati pustnemu sodišču o poteku izvajanja sodbe. Svobodno gibanje kur je torej do poletja strogo prepovedano, vsi lastniki te perjadi pa so dolžni urediti ustrezne naprave, ki bodo kuram onemogočale prost izhod.

Nadzor nad ukrepanjem v smislu te sodbe ima okrajni veterinar v Šoštanju.«

Sodba je bila v pustnem času nabita na oglasni deski občine Mozirje, saj so že tiste čase pustnjaki za kratek čas med pustovanjem prevzeli občinsko oblast.

Torej, česar ni zmogel župan, so uredili pustnjaki. Zato še današnje dni ob pustu prevzamejo v trgu oblast.

V Mozirju je bilo tako konec zdrah okoli kur, ni pa s tem rečeno, da se kaj podobnega ne bo še kdaj zgodilo. Seveda se niso kure naučile spoštovati mej, pač so popustile ženske, ki so vendarle dojele, da sodijo njihove kurje zdrahe kvečjemu le še v pustni čas.

Ta zgodovinska dejstva so zajeta tudi v trški kroniki in na fotografijah iz leta 1925.

Narečni in manj znani izrazi

afnati se = nenaravno se vesti

ajnkvartirunga = nastanitev

baba = žena, ženska

baža = vrsta, sorta

bentiti = robantiti

birt = gostilničar, gospodar

bogatija = bogastvo

bogner = kolar

bojda = baje

briga = skrb

brihten = pameten

camar = ženinov spremljevalec k poroki, organizator svatbe

ceglc = list papirja

ceha = znesek, račun

cekret = stranišče

cigati = vleči vodo (žagati)

Cigajnerfirklc = Ciganska četrt (šaljivo ime za del naselja ob Mozirnici)

cimerman = tesar

coprnica = čarovnica, hudobna ženska

cvikerji = naočniki, ki se pritrdijo na nos (ščipalnik)

čveka = izmišljotina

črno-žolt = slabšalno za avstro-ogrski

dacar = uslužbenec, ki pobira davek (dac)

dajčmajster = vojak avstrijske vojske (dunajski pehotni polk)

deda = možki, mož

delinkvent = kdor stori kaznivo dejanje

dohter = zdravnik, *jezični dohter* = odvetnik

dopadenje = navdušenje, odobravanje

dragoner = konjenik

fabricirati = proizvajati

fajmošter = župnik

faraf = župnišče

fejst = lep, postaven; dobro, trdno

feldvebel = podoficir

firbec = radovednež
flajšter = oblič
frajla = gospodična
Francozar = Francoz (zaničljivo)
frdaman = presnet, preklet
fuksa = kobilica rjavkasto rdeče barve
gank = lesen pokrit hodnik na hiši
gate = spodnje hlače
giht = protin
gobcač ali *gofija* = kdor veliko, predrzno govori
gor dati ta velik gobec = hudo se razjeziti
gorek = sovražen, nenaklonjen
grajzlarija = majhna trgovina
grunt = posestvo
gvišno = gotovo
iberok = površnik
infantrija = pehota
imeti na pretege = imeti na pretek
izprašan = ki je opravil izpit za kako strokovno dejavnost
jäger = lovec
jamrati = tarnati
jalovka = neplodna ženska
justicija = sodno področje
kajha = zapor
kancelj = prižnica
kasa = blagajna
kerlc = korenjak
kibicati = navijati, spodbujati
kimpet = poporodna doba
knapovski = rudarski
kontumac = karantena
korajža = pogum
krajšnjica = krajša pot, bližnjica
krancljanje = lepšanje
krancljevka = nevestina spremljevalka
kreg = prepir
kresija = okrožni urad

krompirvahter = krompirjev stražar (šaljivo za slabega vojaka)
kugla = krogla
kuliršmid = konjski zdravilec - kovač
kvartati = kartati
kvartir = stanovanje
ličovna ali *koruzna slama* = ličkanje
lojtra = lestev
matrati = mučiti
marof = gospodarsko poslopje
nastopiti = postaviti se v bran
našpičen = oster (jezik), razdražen
na valcu = na potovanju (rokodelci)
nažreti se = preveč se najesti
noblesa = imenitnost, gosposkost
nositi se = biti domišljav
obciran = okrašen, olepšan
obisti (do) = do podrobnosti
obregati se = obotavljati se
odmarširati = odkorakati
odrajtati = oddati (denar), potrditi fante, da so sposobni za vojake
ofer = darovanje za cerkvene potrebe
oficial = nižji uradnik
ohcet = svatba
ohrn = skopuški
ohrnija = skopost
okinčan = okrašen
olcer = gozdni delavec
opotičen = namazan z nadevom
oštarija = gostilna
oštelati = oskrbeti (živino)
padar = kdor se ukvarja z zdravljenjem brez ustrezne izobrazbe
pare = mrtvaški oder
pasati = prijati, ustrezati,
peroten = pernat
piket = sluga
pogirvati = želeči srečanja (fant z dekletom in obratno)
pogrunati = izmisliti si, spoznati

pojerban = podedovan
posolziti se = razjokati se
postava = predpis, zakon
potunkati = potopiti
požarnik = gasilec
pranger = sramotilni kamen
pramec = konj rjave barve
prefrigan = prebrisan
prekucuški = prevratniški
preprast = neumen
prerajžati = prepotovati
presica = prasica
presviteľ = presvetel
preštimate = prenarediti, popraviti, pregovoriti
prihajač = priseljenec, tujec
purger = malomeščan
purgerski = malomeščanski
rajtati = misliti
raubšic = divji lovec
raztolmačiti = pojasniti, razložiti
repenčiti se = šopiriti se
rihtati = skrbeti za koga, varovati
rihter = sodnik
ritoliznik = kdor si ponižujoče prizadeva za naklonjenost
roba = blago, predmeti, stvari
rokomavh = razbojnik
rotovž = mestna hiša
rusast = kosmat, neobrit, brkat
sadjereja = sadjarstvo
sam = mož
sama = žena
Savna = Savinja
sindik = občinski uradnik
singerica = šivalni stroj
soldat = vojak
srenja = skupnost upravičencev do skupne zemlje
srenjski = skupen, vaški

sršiti se = jeziti se
stari = mož
stara = žena
stranišče na štrbunk = suho stranišče
šafla = zajemalka
Šajspah = šaljivo ime za trški potok
šikati se = spodobiti se
šnopc = žganje
španovija = sodelovanje
špetir = prepir
špičast = oster, koničast
šranga = pregrada poti z namenom, da ženin plača odkupnino za nevesto
štala = hlev
štant = stojnica, najemno stanovanje
šteman = domišljav, prevzeten
štira = delo obrtnika na domu
štorija = zgodba
štrom = napeto (držati se štrom)
taberna = gostilna
Taljan = Italijan, na Taljanskem = v Italiji
tovkcc = jabolčnik
trep = norec
turistika = dejavnost turistov
učasiti se = vzeti si čas
udreti (jo) peš = mahniti jo peš
usran = blaten
vahta = straža
vandrovec = popotnik
vckerca = budilka
zalužiti = zapraviti
zašpičen = oster
zdraharija = prepir
zibnahciger = avstrijski vojak v Celjskem 87. polku
zrihtan = lepo oblečen
žegnanje = praznovanje goda zavetnika cerkve
žlahta = sorodstvo
žmah = okus

K a z a l o

Kako je prišlo do Okroglih	7
Ciganska nadloga	9
Francoska vljudnost	25
Trške meje so obhodili	30
Strašen smrad	43
Nedostojna podoknica	50
Pesnik v nemilosti	56
Francozi v Mozirju	62
Nova šola	68
Turizem prihaja	76
Domiselni gospod	86
Tudi ta bo tržan	94
Nemška rit na slovenskem konju	106
Kurji kontumac	112
Narečni in manj znani izrazi	120

Založil:
Zavod za kulturo Mozirje

Jezikovno pregledala:
Marija Venek

Grafična priprava in tisk:
Dikplast, Kregar Ivan s.p., Celje

Naklada:
600 izvodov

Naslovnica:
Mozirje sredi 18. stoletja
(spredaj trška ograja z napisno tablo, skrajno desno trški stražnik)

